

Nuoria koskeva syrjäytymistieto

Avauksia tietämisen politiikkaan

Leena Suurpää
(toim.)

Nuoria koskeva syrjäytymistieto

Avauksia tietämisen politiikkaan

Leena Suurpää (toim.)

Petri Cederlöf, Anu Gretschel, Laura Kestilä, Tomi Kiilakoski,
Tapio Kuure, Sami Myllyniemi, Mirja Määttä, Kari Paakkunainen,
Petri Paju, Leena Suurpää, Kaisa Vehkalahti

Taitto: Tanja Konttinen

© Nuorisotutkimusseura ja kirjoittajat

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura,
verkkajulkaisuja 27

ISBN: 978-952-5464-55-9 (PDF)

Nuorisotutkimusverkosto
Asemapäällikönkatu 1
00520 Helsinki
puh. 020 755 2653
fax. 020 755 2627
sähköposti: verkosto@nuorisotutkimus.fi

Sisällysluettelo

1. NUORTEN SYRJÄYTYMISTÄ KOSKEVAN TIETÄMISEN POLITIIKKA	4
1.1. Johdanto: metodologinen näkökulma syrjäytymistiedon rakentumiseen	4
1.2. Lyhyt aikamatka nuorten syrjäytymisen näkökulmiin 1990–2009	9
1.3. Elämänkaarinäkökulman juurtuminen osaksi lapsi- ja nuorisopolitiikkaa	12
1.4. Ylirajaisuus syrjäytymistiedon lähtökohtana: monikulttuuristuminen ja virtuaalistuminen muuttuvien toimintaympäristöjen esimerkkeinä	17
1.5. Nuorisotyön tutkimisen haasteita	23
1.6. Tietoon perustuva poliittinen ohjaus: nuoria koskevan syrjäytymistiedon dialogisen tuottamisen vaatimus	28
2. NUORISOTUTKIMUKSELLISET PAINOPISTEET JA KATVEET	39
2.1. Nuorisotutkimuksen tuottajakenttä Suomessa	39
2.2. Nuorisotutkimus yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä	44
2.3. Tutkimuksen painopisteet ja katvealueet <i>Nuorisotutkimus</i> -lehdessä	46
3. NUORTEN SYRJÄYTYMISTÄ KOSKEVAT NÄKÖKULMAT TOISTUVISSA TIEDONKERUUJÄRJESTELMISSÄ	49
3.1. Nuorille suunnatut arvo- ja asennekyselyt: nuorten koettu hyvinvointi ja syrjäytyminen	49
3.2. Nuorten terveyttä ja hyvinvointia kartoittavat kyselyt (Kouluterveyskysely, Nuorten terveystapatutkimus)	54
3.3. Läänien peruspalvelujen arvioinnit	58
4. NUORIA KOSKEVA SYRJÄYTYMISTIETO: JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA SUOSITUKSIA	62
4.1. Laadullisten tutkimus- ja seurantajärjestelmien kehittäminen	63
4.2. Elämäkulun strategisten siirtymien tutkiminen, paikallistaminen ja seuraaminen	64
4.3. Yhdenvertaisuusajattelun kytkeminen osaksi lapsi- ja nuorisotyötä sekä -politiikkaa	65
4.4. Kokoava arviointi lasten ja nuorten kuulemiskäytäntöjen vahvuuksista ja kehittämistarpeista	66
4.5. Ennakoivan ja nopeasti reagoivan, joustavan monitieteisen tutkimusrahoitusrakenteen tarve	67
LÄHTEET	67
KIRJOITTAJAT	72

1. NUORTEN SYRJÄYTYMISTÄ KOSKEVAN TIETÄMISEN POLITIIKKA

1.1. Johdanto: metodologinen näkökulma syrjäytymistiedon rakentumiseen

Nuorisotutkimusverkosto on tuottanut käsillä olevan raportin osana Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan rahoittamaa esiselvitystä *Prosessinäkökulma ehkäisevän lapsi- ja nuorisopolitiikan sekä lastensuojelun ohjaukseen, tiedonkeruuseen ja ammattikäytäntöihin*, jonka toteuttamisesta vastasi laaja konsortio (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Nuorisotutkimusverkosto, Kuluttajatutkimuskeskus, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Sosiaalikehitys sekä yhteistyöverkosto). Konsortion koordinoinnista vastasi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos yhdessä Nuorisotutkimusverkoston kanssa. Tutkimuskoordinaattoreina toimivat Tarja Heino (THL) ja Tapio Kuure (NTV). Lokakuun 2008 ja helmikuun 2009 välillä toteutetun esiselvityksen kokoavana tavoitteena oli valmistella kattavaa, sektoreita ylittävää tietopohjaa syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten elämänsä ja elinolojen kehityksen tutkimiseksi ja seuraamiseksi. Esiselvitys koostuu yhteenvetoraportista sekä neljästä osaraportista <http://groups.stakes.fi/LAPE/FI/Syrjailytymisvaara/index.htm>.

Esiselvityksen osana valmistettu Nuorisotutkimusverkoston raportti käsittelee nuoria koskevaa syrjäytymistietoa ja on näkökulmaltaan metodologinen. Tämä näkökulma virittää kysymään, miten nuorten syrjäytymistä koskeva tieto rakentuu elettyinä ja koettuna; kerrottuna ja nähtynä; tulkittuna ja tutkittuna; sovellettuna ja politisoituna?

Syrjäytyminen on kiistanalainen – moniarvoinen, tulkinnanvarainen ja normatiivinen – käsite, johon liittyy paitsi hallinnollisia ja empiirisiä, myös metodologisia ja eettisiä haasteita. Syrjäytymisen, syrjinnän ja syrjään jäämisen määrittely ei voi perustua ainoastaan tilastoihin ja näkyviin tuloksiin, vaan se on aina myös kulttuurinen arvokysymys: mitä arvotamme tärkeäksi ja miksi näin teemme? Lasten ja nuorten syrjäytymisvaaraa selvitetessä ja hyvinvoinnin seuranta- ja vaikuttavuuden arviointijärjestelmiä kehitettäessä on jouduttu vuosikausien ajan kysymään, mihin ilmiötä koskeva tietäminen perustuu ja mitä voidaan lukea indikaattoreista, mitä rekisteriaineistoista, mitä tilastoista, ja milloin on syytä kuulla ja nähdä nuorten arkea laadullisin keinoin. Näitä esiselvityksen kokoavia kysymyksiä jatkaaksemme on pohdittava, milloin syrjäytymisvaara muodostuu yhteiskuntapoliittiseksi ongelmaksi ja mistä lasten ja nuorten oletetaan tällöin syrjäytyvän: yhteiskunnan tiedonkeruujärjestelmistä vai yhteiskunnasta; palvelujärjestelmästä vai arkisista sosiaalisista yhteisöistä; koetusta hyvästä elämästä vai objektiivisin mittarein osoitetusta hyvinvoinnista? Entä miten toimenpiteiden onnistumista mitataan: käynneillä, kestolla, euroilla; subjektiivisilla kokemuksilla; asiakaspalautekyselyillä; asiassa osallisten toimijoiden välisen dialogin avulla?

Tässä raportissa käsitellään erityisesti seuraavia kysymyksiä:

- Mitkä ovat ne vallitsevat tavat, joiden avulla nuorten syrjäytymistä ja sen ehkäisyä otetaan tiedonpoliittisesti haltuun tänä päivänä? Mitkä näkökulmat hallitsevat, mitkä äänet ja teemat jäävät katveeseen?
- Mitä nuorisotutkimuksen tulokset ja päätelmät kertovat nuorten syrjäytymisen taustatekijöistä, syistä ja seurauksista?
- Mihin nuorisotutkimusten perusteella pitäisi nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä erityisesti panostaa, nimenomaan tiedonpoliittisesta näkökulmasta katsottuna?

Metodologinen raja nuorten syrjäytymistä koskevaan tietämisen politiikkaan on perusteltavissa monesta suunnasta. Koko syrjäytymisen teema vaatii monimielisyydessään arvioimaan, miten laajaa ja monitulkintaista ilmiökenttää koskevat tiedon fragmentit on mahdollista muokata tietämiseksi

ja toiminnaksi. Kysymys ei ole vain tiedonpoliittinen vaan myös ”tiedoneettinen”, erityisesti kun kyseessä on lapsia ja nuoria koskeva yhteiskunnallinen aihe, jota koskeva tietoisuus ja tietäminen rakentuvat helposti nuoren sukupolven oman kokemusmaailman yli ja ohi.

Nuorten syrjäytymistä on pyritty ottamaan tiedollisesti ja poliittisesti haltuun pilkkomalla syrjäytymisilmiötä eri ulottuvuuksiin. Yhden vallitsevan luokittelun mukaan syrjäytyminen jakautuu koulutukselliseksi, työmarkkinalliseksi, sosiaaliseksi, vallankäytölliseksi ja normatiiviseksi syrjäytymiseksi (mm. Jyrkämä 1986; Lämsä 2009). Tämänkaltaisten jaottelujen voi väittää heijastelevan suomalaisen hyvinvointivaltion järjestelmänäkökulmaa, jossa nuorten syrjäytyminen otetaan haltuun hyvinvointijärjestelmän sektoreittain hahmottuvaa vastuunjakoja seuraillen. Tällainen luokittelu on usein myös tiedonkeruun ja -analyysin lähtökohtana. Luokittelut ovat tarpeellisia osoittaessaan syrjäytymisilmiön moniulotteisuuden. Luokitteluja käytettäessä on syytä kuitenkin arvioida sitä, millä tavoin ne vastaavat nuorten omaa kokemusta ja arkitietoa koskien syrjään jäämistä, yksinäisyyttä, syrjintää, merkityksettömyyttä, ulkopuolisuutta, irrallisuutta tai vallattomuutta.

Tätä klassista nuorten käsitysten ja aikuislähtöisen hyvinvointiohjauksen välille rakentuvaa jännitettä on syytä pitää myös tiedonpoliittisena kysymyksenä. Nuorisobarometri osoittaa, että nuorten kokemuksissa syrjäytyminen palautuu juuri sille harmaalle arjen vyöhykkeelle, jonka tiedonpoliittiset tilastot ja indikaattorit heikoimmin tavoittavat: ystävyys-suhteiden ja muiden merkityksellisten sosiaalisten siteiden puuttumiseen – yhteenkuulumisen koettuihin ongelmiin. Tiedonpoliittisesti on tärkeää purkaa luokitteluja ja katsoa nuorten syrjäytymisen aihetta myös toisin. Alla oleva 10 näkökulman lista haastaa arvioimaan, millaisin katsein syrjäytymisen ongelmaa lähestymme, ja millaiset tietämisen ulottuvuudet saattavat jäädä katveeseen.

- koettu – laskettu
- liikkuva prosessi ja suhde – pysyvä tila ja asema
- arki – järjestelmä
- asiakas – toimija
- yksilö – ryhmä/yhteisö
- valinta – pakotettu
- normaalius – poikkeavuus
- hetki – elämänkulku, ylisukupolvisuus
- kvalitatiivinen – kvantitatiivinen
- paikallinen – kansainvälinen

Edellä listattujen näkökulmien kautta nostetaan esimerkinomaisesti esille neljä nuorten syrjäytymistä koskevan tiedonkeruun kehittämisaluetta, jotka nuorisotutkimuksen valossa näyttävät olevan keskeisiä.

Ensiksi nuorten syrjäytymistä koskeva tieto perustuu tendenssimäisesti sellaiseen (usein ongelmalähtöiseen) tietämiseen, joka voidaan muuttaa selkeärajaisiksi kokonaisuudeksi kuten nuorten mielenterveysongelmiin käytettäviksi euroiksi tai koulupudokkaiden tilastoluvuiksi.

Ennalta ehkäisevää näkökulmaa, jossa operoidaan usein juuri arjen harmaalla alueella kuten nuorisotyön monilla kentillä, on hankalaa vangita numeroiksi, millä on seurauksia tällaista työtä koskevan yhteiskunnallisen arvostuksen ja oikeutuksen kannalta. Sama pätee nuorten monimielisesti koettuun arkeen, jossa nuori ei toimi asiakkaana vaan oman elinpiirinsä jäsenenä tai sen syrjässä. Esimerkiksi hyvinvointijärjestelmän, kuten lastensuojelun, toimenpidepohjaiset luvut kertovat ensisijaisesti toimenpiteistä ja vasta toissijaisesti niiden kohteena olevista ilmiöistä ja ihmisistä (Raunio 2006; Pösö 2004). Tämä on yksi nuorten syrjäytymistä koskevan tietämisen keskeisiä kriittisiä pisteitä.

Erilaiset indikaattorit ja tietoon perustuva päätöksenteko ovat voimistuneet 1990-luvun puolivälistä tähän päivään saakka. Yksi tämänhetkisen indikaattoriaallon kantavia ajatuksia on edistää niin sanottua näyttöön perustuvaa päätöksentekoa hyvin tuotetuilla, läpinäkyvillä, avoimesti saatavilla olevilla ja käyttäjätavallisilla indikaattoreilla. Sisällöllisesti indikaattorikenttä etsii tapoja laajentaa

perinteisiä hyvinvoinnin mittaamistapoja siirtämällä painopistettä niin sanotusta objektiivisesta hyvinvoinnista subjektiiviseen, kollektiivisesta yksilökohtaiseen ja ongelmien välttämistä korostavasta kielteisestä hyvinvoinnin mittaamisesta menestymisen mahdollisuuksia painottavaan myönteisen hyvinvoinnin painotuksiin. (Simpura & Uusitalo 2008, 59–62.)

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan tehtävänä on arvioida lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toimeenpanoa vuosittain. Arvioinnin voi jakaa kahteen osaan eli kehittämisohjelman toimenpidelinjausten valmistelun etenemisen seurantaan ministeriöissä ja jo tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuuden mittaamiseen. Näistä jälkimmäisen seuraamiseksi neuvottelukunta on kehittämisohjelmaa edeltävänä aikana ylläpitänyt osoitteessa www.nuoret.org indikaattoreita 15–29-vuotiaiden suomalaisnuorten elinoloista, mutta tietokannan käyttöliittymä on koettu vaikeakäyttöiseksi, eikä sen tietoja ole pidetty kaikilta osin relevantteina ja riittävän ajantasaisina. Neuvottelukunta onkin päättänyt luopua oman tietokantansa ylläpitämisestä.

Neuvottelukunta tekee vuoden 2009 loppuun mennessä esityksen 18–29-vuotiaiden nuorten hyvinvoinnin kansallisista indikaattoreista yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa lasten hyvinvoinnin kansallisten indikaattorien valmistelun sekä valtioneuvoston kanslian yhteiskunnallisen kehityksen seurantaindikaattorityön kanssa. Tavoitteena on, että alle 18-vuotiaiden lasten sekä toisaalta 18–29-vuotiaiden nuorten hyvinvoinnin seurannasta muodostuu toimiva kokonaisuus. Neuvottelukunta aloittaa *Lapset ja nuoret tänään – lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman arviointi* -vuosikirjan julkaisun, joka kokoaa yhteen neuvottelukunnan arvioinnin ministeriöiden valmistelusta ja toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Vuotta 2009 käsittelevä vuosikirja julkaistaan vuonna 2010. Vuosikirja vastaa neuvottelukunnalle lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa päätettyyn tehtävään valmistella säännöllisesti ilmestyvä koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrää ja taustoja kartoittava julkaisu. Tämän julkaisun tieto on poliittisesti relevanttia, mutta jo sen seurantaluoonteen takia myös siinä määrin tiivistettyä, etteivät sen osoittimet yksin riitä nuorten syrjäytymisen problematiikan seurantaan. Tarvitaan myös muita toistuvia tiedonkeruujärjestelmiä ja kerätyn tiedon tulkintaa. Nuorten hyvinvointiseurannan kannalta elinoloihin liittyvien hyvinvointi-indikaattoreiden ohella on syytä seurata myös mielipide- ja kokemuksellista tietoa sosiaalisista siteistä kuten ystävien määrästä sekä yhteenkuuluvuuden ja luottamuksen tunteista, mutta myös nuorten tyytyväisyydestä erilaisiin palveluihin ja elämäänsä ylipäätään. Erityisesti nuorten syrjäytymisen problematiikan kannalta on tärkeää, että koulutus- ja työmarkkinoille sijoittumisen lisäksi seurannassa käsitetään osallistuminen ja yhteisöllisyys laajasti ottamalla esimerkiksi harrastukset ja muu vapaa-ajan toiminta mukaan, eikä suunnata katsetta vain palvelujärjestelmien asiakkuuksien ja eri instituutioissa tapahtuvan toiminnan seurantaan.

Toiseksi syrjäytymistä koskeva tieto vangitsee helposti ainoastaan fragmentaarisia hetkiä tai ennakoon tiedettyjä muodollisiin ikärajoihin (mm. täysi-ikäisyys) tai institutionaaliin järjestelmiin (mm. koulu) perustuvia nivelvaiheita nuorten elämästä. Tietäminen jää tällöin pisteittäiseksi eikä tunnista niitä elämänkulun prosesseja, jotka jäävät tiedettyjen siirtymien ulkopuolelle.

Elämänkulun prosesseissa tiettyjen ”helposti tavoitettavien” instituutioiden kautta tarkentuva tieto (mm. peruskoulu, työpajat) korostuu toisten kustannuksella (mm. suljetut laitokset). Myös ylisukupolvinen näkökulma on tiedonpolitiikan marginaalissa, jolloin ei päästä tarkastelemaan kasvatuksen ja kasvamisen pitkiä linjoja sekä sukupolvisen sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman yhteisvaikutuksia nuorten syrjäyn jäämisen ehkäisijöinä tai korjaajina.

Muutama esimerkki siitä, millaista nuorisopolitiikasta relevanttia tietoa ylisukupolvinen näkökulma tuottaa.

Tero Järvinen ja Markku Vanttaja tutkivat varhaisen koulutuksesta ja työstä karsiutumisen yhteyttä yksilön myöhempiin elämäntilanteisiin. He selvittivät erilaisia rekisteritietoja yhdistämällä 16–18-vuotiaana työn ja koulutuksen ulkopuolella olleiden nuorten elämänkulkua vuodesta 1985 vuoteen 2000 (jolloin tutkimushenkilöt olivat 31–33-vuotiaita). Nuoruusiän ulkopuolisuus oli usein yhteydessä muuta väestöä heikompaan työmarkkina-asemaan ja tulotasoon aikuisiällä. Mistään vää-

jäämättömyydestä ei kuitenkaan ollut kyse, vaan joukossa oli niitäkin, jotka myöhemmin jatkoivat koulunkäyntiään ja sijoittuivat hyvin työelämään. Järvinen ja Vanttaja havaitsivat monissa muissakin tutkimuksissa todennetun vahvan tilastollisen yhteyden kotitaustan ja työ- ja koulutusurien välillä. Tämäkään yhteys ei kuitenkaan ole deterministinen, vaan ulkopuolelle valikoituneiden joukossa oli nuoria monenlaisista perhetaustoista ja koulutuksesta ja työstä karsiutuneiden nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen polut osoittautuivat moninaisiksi. Samantyyppinen tutkimusasetelma oli Kari Nyssölän (1999) pitkittäistutkimuksessa nuorisotyöttömyyden ja yksilön myöhemmän työuran välisestä yhteydestä. Nuorten työttömyyskysymysten ja erityisesti nuorille suunnattujen työvoimapaalveluiden tutkimus on viime vuosina ollut vähäistä (Pietikäinen 2007). Tämän teeman kokoavaan analyysiin onkin syytä jatkossa satsata riittävästi resursseja.

Kansanterveyslaitoksella on tamperelaisnuoria koskeva seurantatutkimusprojekti, jonka osana on tutkittu muun muassa nuorten mielenterveyden sosioekonomisten erojen syntymistä, syitä ja kehittymistä nuoruudesta aikuisuuteen. Lähtöaineistona oli yksi tamperelaiskoululaisten ikäluokka, noin 2 200 vuonna 1967 syntynyttä nuorta, joita on tähän mennessä tutkittu kyselylomakkeen avulla 16-, 22- ja 32-vuotiaina. Tulosten mukaan osa etenkin alempien sosiaaliluokkien nuorten psyykkisistä ongelmista heijastaa perheen ja vanhempien vaikeuksia ja pahoinvointia. Suojaaviksi tekijöiksi ongelmakehitystä vastaan havaittiin esimerkiksi hyvät suhteet vanhempiin, sisaruksiin, kavereihin ja opettajiin, hyvä koulumenestys ja itsetunto sekä hyvät sosiaaliset taidot. Näiden suojaavien tekijöiden kehittäminen on tärkeä osa-alue terveyserojen kaventamisessa.

Pitkittäistutkimukset eivät voi rajautua vain kvantitatiiviseen seurantaan. Laadullisin keinoin on mahdollista päästä esimerkiksi sukupolvi- ja kasvatussuhteiden rakentumisprosesseihin lasten ja nuorten arjessa. Näin voidaan identifioida, millä tavoin arjen tilanteet vaikuttavat lähiyhteisöihin ja yhteiskuntaan kiinnittävästi tai syrjivästi. Tällaisia tutkimuksia tehdään Suomessa liian vähän lapsi- ja nuorisotutkimuksen kentällä. Arvokasta ylisukupolvista tutkimustietoa olisivat myös etnografiset sukellukset esimerkiksi toisen asteen oppilaitoksen opiskelijoiden maailmaan, ei vain eliittilukioihin vaan myös erilaisiin sosiaali- ja koulutustaustoihin palautuviin pienoiskulttuureihin. Kvalitatiivisiin aineistoihin perustuvia pitkittäistutkimuksia (ns. seurantatutkimuksia) on esimerkiksi Markku Jahnukaisen (2004) tutkimus entisten koulukotinuorten myöhemmistä elämänvaiheista. Helena Helven pitkittäistutkimuksissa on seurattu nuorten maailmankuvien, asenteiden ja arvojen kehittymistä haastatteleamalla samoja henkilöitä 8-, 14-, 17-, 21-, 28- ja 31-vuotiaina. Helven tutkimushankkeessa vaikuttavana tekijänä huomioitiin myös kulloinenkin sosiaalinen ja yhteiskunnallinen toimintaympäristö, kuten lapsuuden ympäristö tai 90-luvun alun laman yhteydet nuorten kehittyviin maailmankuviin. (Esim. Helve 1997.)

Laadullisin menetelmin toteutettujen seurantatutkimusten lisäksi tarvitaan myös sellaisia tutkimusasetelmia, joissa elämänkulun eri vaiheet ja niitä vastaavat institutionaaliset järjestelmät otetaan kootusti haltuun. Tästä esimerkkinä on Nuorisotutkimusverkostossa suunnitteilla oleva suomalaista kasvatusjärjestelmää ja -kulttuuria nuorten elämänkulussa tarkasteleva hanke, joka jakautuu elämänkulun mukaisesti seuraaviin vaiheisiin ja niitä vastaaviin kasvatuksen ja kasvun kenttiin (ikärajoja määriteltäessä nojaututaan nuorisolakiin):

- 1) *pikkulapsivaihe*: kotihoito, päiväkodit, neuvolat, esikoulu, vertaisryhmät (ml. harrastukset)
- 2) *pienet koululaiset* (peruskoulun 1.–6.-luokkalaiset): peruskoulu, iltapäiväkerhot, vertaisryhmät, harrastukset
- 3) *teini-ikäiset* (peruskoulun 7.–9.-luokkalaiset): peruskoulu, vertaisryhmät, harrastukset, nuorisotyö
- 4) *peruskoulun jälkeinen toisen asteen vaihe*: ammatilliset oppilaitokset, lukiot ja työpajat, vertaisryhmät, harrastukset, nuorisotyö
- 5) *nuori aikuisuus*: yliopistot ja ammattikorkeakoulut, työpajat, vertaisryhmät ja harrastukset
- 6) *aikuisuuden kynnyks*: kaksi–kolmikymppiset asuntomarkkinoilla, parisuhdemarkkinoilla ja työmarkkinoilla, vertaisryhmät ja harrastukset.

Hanke jakautuu kuuteen elämänkulun eri vaiheeseen, joista kerätään etnografinen aineisto. Kutakin vaihetta tutkii yksi tutkijapari (vrt. Hoikkala ym. 2009). Näin kehkeytyy 12 tutkijan monitieteinen kokonaisuus. Kussakin osahankkeessa tutkijapari hakee tutkimuskenttäänsä joustavasti siten, että kaikilla hankkeilla on oma ankkuripaikkansa ja -ympäristönsä. Kaikissa osahankkeissa lähtökohdan muodostavat kasvatus, kasvaminen, sukupolvisuhteet ja sosialisatio. Osahankkeissa poraudutaan sekä kasvattajiin, aikuistoimijoihin että kasvatettaviin, lapsiin ja nuoriin. Toisinaan kasvatuksen suunta voi olla kaksinainen tai lapset ja nuoret voivat asettua kasvattajan roolin – olipa kyse vertais- tai sukupolvien välisestä kasvatuksesta. Tällaisen tutkimusasetelman turvin voidaan elämänkulun arkea kokonaisvaltaisesti tutkien pyrkiä arvioimaan niitä keskeisiä sosiaalisia instituutioita, joiden puitteissa lapset, nuoret ja nuoret aikuiset kasvavat ja joissa heitä kasvatetaan. Tämänkaltaiselle harvoin Suomessa sovelletulle tutkimusasetelmalle on selvä nuorisopoliittinen tarve. Näkökulmana on sekä lapsi ja aikuistuva nuori yksilönä, ryhmien ja sosiaalisten yhteisöjen jäsenenä (perhe, vertaisryhmät, viranomaiset ja kansalaisyhteiskunnan aikuistoimijat) että nuorten ja erilaisten institutionaalisten järjestelmien vuorovaikutus. Hankesuunnitelmaa (Hoikkala-Suoranta-Roos-Suurpää) edistetään parhaillaan.

Kolmanneksi nuorten syrjään jääminen nähdään usein turhan yksioikoisesti normatiivisen elämänkulun tai hyvinvointijärjestelmän poikkeavuutena. Tällöin ei onnistuta erottamaan syrjäytymisongelmasta sellaista nuorten vaeltavaa elämäntapaa, jossa koulutusputkesta irtautuminen ja tätä kautta tilastojen ulkopuolelle jääminen ei väistämättä tarkoita yhteiskuntapudokkuutta.

Tietämisen näkökulmasta tulee kysyä, millainen oikeus nuorilla on hetkelliseen joutilaisuuteen, ja mitä tämä tarkoittaa tiedonpoliittisena tulkintahaasteena. Koulutus- tai työputkesta putoamista tulisikin arvioida nykyistä perusteellisemmin, pilkotummin ja nuorisokulttuurisemmin, muun muassa laadullisten aineistojen tarjoamaa tietoa hyödyntäen siten, ettei yhtäältä tehdä ylilyöntejä syrjäytymismääriä koskien, ja toisaalta onnistutaan herkästi löytämään myös niiden nuorten hiljaiset kipupisteet, jotka eivät tartu tilastoihin mutta näkyvät arjessa. Tällä voidaan viitata hyvin monenlaisiin haasteisiin, kuten katseen kohdistamiseen toisen polven maahanmuuttajataustaisiin tai romani- ja saamelaisnuoriin, joiden arjen erityisiin ongelmiin ei päästä käsiksi tilastojen kautta. Tai siihen instituutioiden ulkopuolella tapahtuvaan nuorten toimintaan, jolla on olennainen merkitys nuorten arkisen hyvinvoinnin kannalta, mutta joka ei tartu laatumittareihin, indikaattoreihin eikä tilastoihin: populaarikulttuuristen ilmaisujen, verkkoyhteisöjen ja muunlaisen nuorten omaehtoisen toiminnan merkitykseen hyvän tai pahan voinnin rakentumisessa ja kokemisessa.

Neljänneksi sosiaalipoliittisesti ja kvantitatiivisesti virittyneen syrjäytymistiedon ohella tarvitaan (nuoriso)kulttuurintutkimuksellista tietoa ja sellaisia tiedonkeruun tapoja, jotka voivat tavoittaa ja tunnistaa tilastojen, kyselyjen ja virallisten kuulemisjärjestelmien ulkopuolelle jääviä nuorten kokemuksia ja toiveita.

Kyse ei ole ainoastaan instituutioiden ulkopuolella tehtävistä tutkimuksista vaan myös erilaisten sosiaalisten instituutioiden – kuten koulu- tai armeijainstituution – sisällä rakentuvan sosiaalisen arjen tutkimisesta: arkitiedon vangitsemisesta osaksi myös instituutio- tai järjestelmäkeskeistä tarkastelua (esim. Hoikkala ym. 2009). Tämän suhteen Suomessa on selvä tiedonaukko. Tilastokeskuksen tutkijan Riitta Hanifin (2008) mukaan esimerkiksi kulttuuriharrastustilastojen tietopohja on heikentynyt sitten 1980-luvun; tämä pätee myös muun muassa koulussa järjestettäviin maksuttomiin kerhotoimintoihin, joilla voi olla olennainen merkitys kouluyhteisöllisyyden vahvistamisessa ja jotka tarjoavat tärkeän vaihtoehdon maksulliselle harrastustoiminnalle. Nykyistä systemaattisempi tilastointi- ja tiedonkeruujärjestelmä voisi nostaa esiin taide- ja kulttuuriharrastusten merkityksen nuorten hyvinvoinnin tukemisessa.

Tässä on kyse paitsi tutkimusmenetelmistä – erityisesti laadullisen, muun muassa etnografisen, otteen kautta saadun tiedon painoarvon nostamisesta poliittisen päätöksenteon taustatietona – myös kehittämistarpeista, joiden avulla voidaan saada muun muassa nuorisotyön hiljainen tieto nykyistä

näkyvämpään asemaan. Nuorisotyön menetelmiä ja laadun arviointia kehitettäessä tämä haaste tulisi ottaa yhdeksi keskeiseksi kehittämisen kohteeksi; nuorisotyö on perinteisesti mieltänyt itsensä erityisen toiminnallisena ja vähemmän kirjallisesti raportoivana professiona. Kyse on paitsi tiedon välittämisestä, myös ammatillisesta orientaatiosta oman arkisen tietämisen prosessointiin – tutkivan työotteen kehittämisestä nuorten kanssa tehtävässä työssä. Myös tutkijoiden ja nuorisotyöntekijöiden vuoropuhelun vahvistaminen toimii välineenä hiljaisen tiedon välittymisessä. Tässä kohden voidaan nähdä nuorisotyön koulutuksessa ja työkentällä selkeä tarve tutkimus- ja kehittämisotteen vahvistamiseen.

Hiljainen tieto varastoituu erityisesti nuorten arkeen. On syytä pysähtyä miettimään myös sitä, mitä seurauksia nuorille itselleen on siitä, että heidän arkielämänsä pyritään ottamaan yhä syväluotaavammin tiedollisesti haltuun, ja miten nuoret itse voivat vaikuttaa siihen, millä keinoin tietoa kerätään – tai jätetään keräämättä. Milloin nuoren on oikeus myös jäädä rauhaan tutkivilta katseilta?

Vaihtoehtoisten tiedonkeruujärjestelmien kehittäminen on erityisen tärkeää, kun kyseessä on lapsia ja nuoria koskeva tieto. Nuorisotutkimukset osoittavat koetun ja tilastollisesti arvioitun huono-osaisuuden välillä olevan erityisen suuri kuilu juuri nuoren ikäluokan kohdalla. Esimerkiksi nuorten itse kokeman suhteellisen köyhyyden ja mitatun taloudellisen aseman välillä on suurempi kuilu kuin aikuisten kohdalla. Tulonjakotilastojen tietoja täydentävät nuorten aikuisten omat käsitykset taloudellisesta hyvinvoinnistaan. Kelan tutkimuksessa toisen asteen opiskelijoiden elämäntilanteesta ja toimeentulosta havaittiin, että varsinkin lukiolaisten oman toimeentulon kokemus on positiivisempi kuin heidän pienten tulojensa perusteella voitaisiin olettaa. Sama havainto tehtiin myös opetusministeriön tutkimuksessa korkeakouluopiskelijoiden toimeentulosta: pienet tulot (vuoden 2006 tutkimuksessa kokonaisnettotulojen mediaani oli 733 euroa) eivät välttämättä tarkoita kokemusta heikosta taloudellisesta tilanteesta, selvä enemmistö jopa alle 400 euroa kuukaudessa ansaitsevista piti taloudellista tilannettaan vähintään kohtalaisena. Osaltaan tähän vaikuttaa vanhempien tuki, mutta oletettavasti myös se, että opiskelijat mieltävät opiskeluaikansa sisältävän senhetkisestä kulutuksesta luopumista ja pitävät opiskelua investointina tulevaan. Oman kokemuksen ja rekisteritietojen eroista hyvinvoinnin mittareina kertoo myös se, että vaikka depressiolääkkeitä käyttäneiden nuorten osuus on selvässä kasvussa, ei samaa rajua kasvua ole havaittavissa itse raportoidussa masennuksessa. Tämä voi olla myös kyselytutkimuksiin sisään rakennettu, niin sanotuksi ”onnellisuusmuuriksi” nimetty ongelma: nuoret saattavat antaa sosiaalisesti suotavan vastauksen toimeentulokysymykseen, vaikka kokevatkin asian toisin. Tai toisin päin: nuoret vastaavat yhteiskunnan normijärjestelmän mukaisen oletetun vastauksen vastaisesti. Ilman huolellista analyysia ja laadullisten aineistojen tukea voidaan tehdä liian karkeita päätelmiä vaikkapa poikien rasmin räjähdyksmäisestä kasvusta. Arviointia nuorten arkisten kokemusten kuuntelemisesta jatketaan myöhemmin tässä raportissa (ks. luku 1.6.2.).

1.2 Lyhyt aikamatka nuorten syrjäytymisen näkökulmiin 1990–2009

Nuorten moninaisia taloudellisia, koulutuksellisia, sosiaalisia ja emotionaalisia ongelmia koskeva tiedollinen haltuunotto syrjäytymiskäsitteen kautta on leimannut suomalaista yhteiskuntapolitiikkaa, tieteellistä ja mediakeskustelua 1980-luvulta lähtien. Näiden parinkymmenen vuoden aikana aikuis-sukupolven kesken yksimielisiä on oltu lähinnä syrjäytymiskäsitteen ja -ilmiön monimielisyydestä. Syrjäytymistä on kutsuttu prosessimaiseksi (elämäntieteen siirtymät ja nivelvaihteet), sen on nähty rakentuvan yhteiskunnallisten suhteiden kudoksissa (lähiyhteisöt, kuuluminen, yhteiskunnalliset valtasuhteet), siihen on kytketty valtaan ja normijärjestelmään ja eettisiin haasteisiin liittyviä jännitteitä (sukupolvi-politiikka; poikkeavuus ja sen kontrolli; äänen ongelma), ja sen on katsottu

kertovan sekä yhteiskunnan hyvinvointijärjestelmän että yhteisöllisten sidosten vajeista. Käsitteen tulkinnanvaraisuuden ja sen nuoria leimaavan luonteen saamasta kritiikistä huolimatta syrjäytyminen on pysynyt keskeisimpänä nuorten huono-osaisuutta, marginaalisuutta, vallattomuutta tai varattomuutta kuvaavana terminä. Sellaiset rakenteellisemmat käsitteet kuin eriarvoisuus, köyhyys, syrjäyttäminen tai syrjintä tai nuorten arjesta kumpuavat näkökulmat kuten yksinäisyys, arkuus, väkivalta, turhautuneisuus ovat jääneet hyvinvointi- ja nuorisopoliittisen sekä tiedonpoliittisen keskustelun katveeseen.

Mitä pysyvää, mitä muuttuvaa nuorten syrjäytymisen ehkäisyä koskevasta keskustelusta sitten voidaan jäljittää parinkymmenen vuoden ajalta, jos asiaa tarkastellaan rajatusti tiedonpoliittisesta näkökulmasta? Esiselvitys ei anna mahdollisuutta kysymyksen syvälliseen käsittelyyn, mutta nostamme tässä yleiskatsauksellisesti joitakin seikkoja jatkokeskustelua varten. Aikamatkan yhtenä keskeisenä viitemateriaalina on Petri Pajun ja Jukka Vehviläisen kokoava raportti *Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla*, jossa tutkijat tekivät arvioivan yhteenvedon 1990-luvun syrjäytymistä koskevasta keskustelusta, politiikasta ja käytännön toimenpiteistä. Paju ja Vehviläinen kiteyttävät nuoria koskevan 1990-syrjäytymiskeskustelun hallitsevat näkökulmat neljään osa-alueeseen:

Nuorten syrjäytymisen yhteiskunnalle aiheuttama lasku. Näkökulmana on talouspoliittinen laskelma siitä, mitä nuorten palvelujärjestelmiin tai laajemmin yhteiskuntaan kiinnittymisen epäonnistuminen maksaa. Tämä näkökulma on ollut usein esillä muun muassa silloin kun on perusteltu ehkäisevän työn merkitystä ja vedottu myös sen kustannusvaikutuksiin.

Nuoret tuotannollisena resurssina. Myös tätä näkökulmaa voi pitää taloudellisen reunaehtoien määrittämänä. Keskusteltaessa tuotannollisesta resurssista nuoret nähdään erityisesti taloudellisen pääoman kautta tehokkaana väestöosana – työvoimaresurssina. Tässä kuten ensimmäisessäkin näkökulmassa fokus on erityisesti nuorten muodollisessa yhteiskuntaan kiinnittymisessä – koulutus- ja työmarkkinakansalaisuudessa. Tukikeinoiksi haetaan tässä kohden erityisesti moniammatillisia toimintoja, poikkihallinnollisia rakenteita, projektikentän vaihtoehtoisia toimintamuotoja, erityispalveluja (mm. työpajat) – kaikki tuttuja ja käynnissä olevia metodeja myös vuonna 2009.

Nuoret kasvatuksen ja normalisoinnin kohteina. Tässä kohden keskeisiksi määreiksi muodostuvat ne normit, joiden raamittamina nuorten elämäntapojen ja elämäntapojen määrittämisen normaaleiksi tai poikkeaviksi. Näkökulma nuorista yhteiskunnan moraalisen ja järjestyksen uhkana tai riskinä sekä riskien hallinta korostuvat. Timo Harrikari väittää 1990-luvun loppupuolelta lähtien korostuneen niin sanotun riskipolitiikan, jossa nuoria koskeva huolipuhe yhdistyy kontrollipoliittisiin painotuksiin. Kysymys on myös sukupolvipoliittinen: nuorten ja aikuissukupolven näkökulmat ja kokemukset valtavirran mukana kulkemisesta poikkeavat toisistaan huomattavasti. Nuorisotutkimukset osoittavat vuosi toisensa jälkeen nuorten marginaalisten asemien ja kokemusten monimielisyyden. Kuten Pajun ja Vehviläisen julkaisun aikoihin julkaistu Nuorisotutkimusverkoston artikkelikokoelma *Vallattomat marginaalit* (Suutari 2001) osoittaa, marginaalit ovat vallattomat sanan kahdessa merkityksessä: niistä löytyy sekä yhteiskunnan normistoa haastavaa valtaa ja alakulttuurista yhteisöllisyyttä että nuorten elämää koskevaa vallan puutetta. Syrjäytymistä selitetään samaan aikaan myös kasvatuksen puutteella, mitä keskustelu perheen laatuajasta ja poissaolevasta vanhemmuudesta, perheen ja työelämän yhdistämisestä sekä koulun ja muiden sosiaalisten instituutioiden kasvatustehtävän hapertumisesta ilmentää. Tässä kohden nuorten syrjäytyminen nähdään erityisesti nuorten sosiaalisten lähiyhteisöjen tukevien kiinnekohtien rapautumisena. Tässä kohden 1990-luvun keskustelussa haettiin ratkaisua sekä nuorten että aikuisten elämänhallinnan vahvistamisesta.

Nuoret yksilöinä oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Tämä näkökulma korostaa yksilön luovuttamattomaa oikeutta olla yhteiskunnan täysvaltainen, legitiimi jäsen eikä syrjässä tai syrjäytetty – kansantalouden reunaehtoien ulkopuolella. Vaikka sekä kansalliset että EU:n nuorisopoliittiset linjaukset ovat jo 2000-luvun alusta korostaneet nuorten osallisuutta ja aktiivista kansalaisuutta, erityisesti

nuorten (ihmis) oikeuksista käytävä keskustelu on silti jäsentymätöntä jääden lähinnä YK:n lasten-oikeuksien ja suojelua koskevan keskustelun alle, eivätkä Paju ja Vehviläinenkään tähän teemaan syvällisesti pureudu.

Alla toisen *Valtavirran tuolla puolen* -raportin kirjoittajan, Petri Pajun, arvio siitä, millä tavoin nuorten syrjäytymistä koskevat fokukset ovat sitten raportin julkaisemisajankohdan (2001) jälkeen muuttuneet:

Julkaisemisen jälkeen nuorten yhteiskuntaan kiinnittymistä tukevien palvelujen tarve sektorit ylittävään ja moniammatilliseen työotteeseen on jatkuvasti saanut enemmän poliittista painoarvoa. Kuntakenttä toimijana on ollut kehittämismyllerryksen, liitosten ja tilaaja-tuottajamallien aiheuttamassa liikkeessä. Moniammatillisuus ja poikkihallinnollisuus sitovat hyvistä aikeista huolimatta ajattelun helposti hallintoon ja sektoreihin, mikä on ollut nähtävissä koko 2000-luvun alkupuolen ajan. Kun ratkaisuja haetaan ammatillisuudesta ja hallinnollisista ratkaisuista, kurkistetaan maailmaan helposti varsin pienestä reiästä. Yli kaksi vuosikymmentä tiedostettu tarve ei ole riittänyt luomaan hallinnosta ja sektoreista irrallaan olevia toiminta- ja ajattelutapoja. Silti yksikään tutkimus tai raportti ei ole esittänyt nuorten tarvitsevan sektoreita vaan jaettua vastuuta sekä kokoontumispaikkoja, asuntoja, työtä ja tukea.

Pitkään jatkunut korkeasuhdanne sai työttömyyden ”kovan ytimen” (termi vuosituhannen vaihteessa) näkyviin. Jo ennen finanssikriisiä globalisaatio alkoi vaikuttaa teollisuuslaitosten sijoittumispäätöksiin. Toinen huomiota saanut keskustelunaihe 2000-luvun alun poliittiseen keskusteluun verrattuna on koskenut prekariaattia, määräaikaisiin työsuhteisiin juuttunutta tilapäistöä. Viranomaisille nuorten työttömyyden ”kova ydin” merkitsee vaikeimmin työllistyviä. Prekariaatissa kysymys on osin toisenlaisesta ryhmästä kuin perinteisessä mielessä syrjäytyneistä nuorista. Prekariaatin kautta artikuloituvat ongelmat koskevat myös työsuhteiden laatua, yhdenvertaisuuden toteutumista ja palkkausta – ei ainoastaan työn saatavuutta. *Valtavirran tuolla puolen* -raportissa ennakoitiin työvoimapulaa, joka onkin demografisten haasteiden tultua tarkastelun keskiöön hallinnut keskustelua aina finanssikriisiin asti. Raportissa ei toisaalta nähty, miten eri teollisuudenalojen väliset tilanteet eriytyvät toisistaan ja palvelualoista. Nykytermein äkillisen rakennemuutoksen alueita – siis yhdyskuntarakennetta kannattelevien teollisuuslaitosten lakkauttamisista kärsiviä seutuja – ei vielä ollut useita.

Työmarkkina-asema on säilyttänyt keskeisen roolinsa indikaationa siitä, miten hyvin nuoret yhteiskuntaan kiinnittyvät. Esitetyt väitteet sadasta tuhannesta nuoresta työn ja koulutuksen ulkopuolella ovat lähestulkoon kaikuja miltei 20 vuoden takaa, jolloin ylitettiin 100 000 nuoren työttömän työhakijan raja. Erona on nyt kuitenkin se, että 100 000 ”hukatusta” nuoresta puhuttiin korkeasuhdanteen aikana. (Ks. mm. Häggman & Walldén 2007.) Suhdanteista riippumatta työelämän marginaalissa olevat nuoret ovat moninkertaisessa marginaalissa tiedon ja tutkimuksen suhteen. Talouden suhdanteiden kääntymässä laskuun yhteiskunnan huono-osaisimpaan segmenttiin kohdistuu sukupolvittain suuri mielenkiinto. Ensinnäkin on syytä tietää, nyt kun aikaa on kulunut, onko 1990-luvun alun lama jättänyt silloin aikuistuneiden ikäluokkien asemaan pysyväisluontoisen kuopan. Tällaisesta ilmiöstä on kansainvälisiä esimerkkejä, ja kysymys on nuorisotutkimuksellisesti avainasemassa, vaikka sen kohteet eivät enää nuoria olekaan. Toimenpiteiden suuntaamiseksi olisi hyvä makrotasolla tietää, missä määrin tämän päivän huono-osaisimmat nuoret ovat 1990-luvun alussa pitkittyneesti työttömäksi jääneiden jälkeläisiä – miksei myös naapureita paikallisten mikrokulttuurien näkökulmasta.

Polarisaatiosta on tullut jossain määrin syrjäytymistermin korvaava käsite. Jotta ilmiöön olisi mahdollisuuksia päästä kiinni, tulisi ymmärtää, että valtavirran syrjässä kiinni olevien nuorten elämä, elintaso ja asenteet ovat muuttuneet ainakin yhtä selvästi kuin marginalisoitujen ryhmien. Hyväosaisuus periytyy vielä varmemmin kuin huono-osaisuus. Korkeasuhdannekaan ei missään vaiheessa imaissut työttömyyden kovaa ydintä tuottavan veronmaksajakansalaisuuden piiriin.

Edellisen laman jälkimainingeissa 1990-luvulla tiedontuotannon ytimessä olivat hyvää tahtovat ammattilaiset ja työmarkkinoille pyrkivät nuoret; kysymykset liittyivät lähinnä hyvän poluttamisen tekniikoihin. Toivottiin ja tiedettiin, että massatyöttömyys jossain vaiheessa helpottaa. Nuorten syrjäytymisongelman ytimessä olivat laskelmat siitä, kuinka syrjäytyneen elinkaaren kustannukset nousevat kolmeen miljoonaan markkaan. Viime vuodet ovat muuttaneet tätä kuvaa: erilaiset vihayhteisöt ja silmittömät väkivallanteot ovat muuttaneet turvatomuuden ja neuvottomuuden ilmapiiriä. Yhteiskunta ympärillämme on tiivistänyt uloslyötyjen sulkeumaa, mikä on omiaan kasvattamaan sukupolvien välistä epäluottamuksen ilmapiiriä.

Sosiaaliturvan kannustavuudesta ei ole ollut tarpeen liiemmästi huolehtia vuosisadan vaihteen tapaan. Kannustavuusongelmia ei yksin asuvilla ja työkykyisillä juuri ole. Eri tukien reaaliarvot ovat laskeneet tasaisesti, vaikka inflaatio on ollut matala vuoden 2008 alkua lukuun ottamatta. Palkkatulojen ja tulonsiirtojen reaaliarvojen muutos on suosinut työnteokoa vähän kerrallaan, mutta niin pitkään, että vaikutukset näkyvät. Kymmenen vuoden takaiset avaukset näkyvät nykyisessä järjestelmässä niin, että nuoret ja työkykyiset ovat sosiaaliturvajärjestelmässä moraa-

lisesti vähiten tukea ansaitsevien kategorioiden joukossa. Sosiaaliturva on jopa jonkin verran marginalisoitunut tiedontuotannossa. Yhteiskuntapoliittista keskustelua ovat dominoineet pikemminkin kysymykset palvelujen riittävydestä, laadusta ja palvelujärjestelmästä yleisesti.

Kuten Petri Pajun yllä oleva lyhyt katsaus kuvastaa, Pajun ja Vehviläisen vuonna 2001 kiteyttämät neljä julkisen keskustelun ja politiikan näkökulmaa nuorten syrjäytymiseen elävät voimallisesti edelleen. Näyttää siltä, että nuorten syrjäytymistä koskeva keskustelu elää paitsi ajassa, myös omaa elämäänsä. Näiden näkökulmien kautta nuoret hahmottuvat erityisesti yhteiskunnan ja perheen piiriin kiinnitettäväksi jäseniksi – olipa näkökulma uhkaa ja riskejä tai resursseja ja voimaannuttamista korostava. Kysymys nuorista vertaisryhmiensä jäseninä tai nuorisokulttuurisina toimijoina on jäänyt jo 1990-luvun syrjäytymiskeskustelussa katveeseen. Tämä trendi on jatkunut näihin päiviin saakka.

Tarkasteltaessa tiedonpoliittista nuorten syrjäytymiskeskustelua verrattuna 1990-luvun tilanteeseen vuonna 2009 voidaan nostaa joitakin piirteitä, jotka ovat uusia tai korostuvat erityisesti tämän päivän näkökulmissa. Kattavan listan sijaan kiteytetään lyhyesti esiin muutama nuorten syrjäytymisen tiedonpoliittinen kärki:

- Elämänkaarinäkökulman juurtuminen
- Ylirajaisuus syrjäytymisen näkökulmana
- Nuorisotyön tutkimisen haasteita
- Tietoon perustuva poliittinen ohjaus

1.3. Elämänkaarinäkökulman juurtuminen osaksi lapsi- ja nuorisopolitiikkaa

Suomalaisessa lasten ja nuorten yhteiskuntapolitiikassa on otettu iso harppaus kohti niin sanottua *elämänkaaripoliittista* näkökulmaa, jossa lasten ja nuorten elämää tarkastellaan kootusti elämänsä tapahtuvien keskeisten siirtymien sekä niihin kytkeytyvien palvelujärjestelmien näkökulmasta. Tämä on monin tavoin tervetullutta. Se vastaa paitsi horisontaalisen lapsi- ja nuorisopolitiikan tarpeeseen, myös niihin haasteisiin, joita nykyisessä lapsiin ja nuoriin kohdistuvassa hyvinvointipalvelujärjestelmässä on.

Tutkimuksen näkökulmasta syrjäytymisen tutkiminen elämänsä määrittyvänä, dynaamisena prosessina eroaa staattisemmasta huono-osaisuuden näkökulmasta. Tapa, jolla erilaiset sosiaaliset riskit ketjuuntuvat ja kasaantuvat elämänsä lapsuudesta aikuisuuteen kertoo syrjään jäämisen kehittymisestä ajassa. Lisäksi erilaisten sosiaalisten riskien vaikutusta vähentävien suojaavien tekijöiden merkityksen arvioiminen kuuluu olennaisena osana syrjäytymiskehityksen tutkimukseen. Kvantitatiivisesti voidaan erilaisten pitkäikäis- ja kohorttiaineistojen avulla identifioida tekijöitä, jotka ovat yhteydessä kasautuneeseen huono-osaisuuteen eri ikävaiheissa. Tilastollisessa tutkimuksessa on kuitenkin aina rajoituksensa; pääosin survey- tai rekisteritietoon perustuvat aineistot jättävät usein katveeseen syrjäytymisen kannalta keskeisiä ulottuvuuksia, esimerkiksi poliittisia tai kulttuurisia osa-alueita. Lisäksi juuri survey-tutkimuksessa usein kaikkein syrjäytyneimmät ja huono-osaisimmat jäävät katoon. Rekisteritutkimuksessa puolestaan indikaattoreiden määrä on rajallinen, eikä kykene ottamaan huomioon kaikkia syrjäytymisen keskeisiä ulottuvuuksia tai sen kokemuksellista puolta. Tällaisia näkökulmia tarkentaakseen syrjäytymiskehityksen tutkimus hyötyykin laadullisen tutkimuksen menetelmistä ja tuloksista.

Ikäraajat ovat tiedonpoliittisesti merkittävä kysymys. Kuten edellä totesimme, elämänsä pitkäjänteinen tutkiminen paitsi yksilö- ja ryhmätasolla, myös ylisukupolisesti antaa mahdollisuuden sekä mutkaisten syrjäytymisprosessien läpivalaisemiseen että yhteiskunnan taloudellisten, kulttuuristen ja

poliittisten muutosten vaikutusten analysointiin nuorten elämässä. Näin voidaan päästä tarkastelemaan myös arjen eri tekijöiden ja ympäristöjen yhteisiä merkityksiä ja vaikutuksia. Elämänkaarinäkökulman sisään rakentuu monenlaisia tietämisen haasteita, joita lyhyesti listataan alla:

Ensiksi, elämänkaaripolitiikan riskinä on, että se rohkaisee tarkastelemaan lasten ja nuorten elämäntulkua lineaarisen normioletuksen mukaisesti. Syrjäytymisen kohdalla se sisältää oletuksen syrjäytymisprosessin ennalta määräytyvyydestä. Näin syrjäytymisen jatkumoon ei sisälly ajatusta siitä, että yksilöt voivat kohdata syrjäytymisprosessin eri tavoin elämäntulkunsa eri vaiheissa ilman aikaisempaa syrjäytymishistoriaa tai -kokemuksia.

Tutkijat suosittelivatkin *elämäntulkun* käsitteen käyttöä elämänkaartermin sijasta. Elämäntulkku viittaa sosiaalisesti rakentuvaan toimintaan, ei yksinomaan etukäteen määräytyvään tapahtumien ketjuun. Tämä ei tarkoita ylisukupolvisen näkökulman väheksymistä vaan lineaarisen elämänkaari-ajattelun haastamista. Selvää on, kuten monet tutkimukset ovat osoittaneet, että esimerkiksi oppilaiden vanhempien sosioekonominen tausta on alue-eroja merkittävämpi selittävä tekijä nuorten vaikkapa koulumenestyksessä ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa (mm. Kauppinen 2006). Koulumenestyksen kohdalla merkittäväksi selittäväksi tekijäksi on tutkimuksissa nostettu nimenomaan äidin koulutustaso (Alatupa 2007). Vähemmän saatavilla on tietoa siitä, mitä koulutustaso syrjäytymisen ehkäisyssä tarkalleen ottaen tarkoittaa: sivistyksellisen pääoman siirtoa, sosiaalista tukea ja nuoren itsetunnon vankentamista, koulumenestyksen arvostamista? Sosiaalisten tekijöiden vaikuttavuuden arviointi osoittautuu tässäkin kohdassa haasteelliseksi, ja laadullisia tutkimuksia tarvitaan määrällisten tulosten analysoinnin tueksi.

Elämäntulkussa erityisen keskeisiksi tekijöiksi myöhemmän hyvinvoinnin näkökulmasta on paikannettu muun muassa yksinhuoltajaperheen, lapsuuden perheen sosiaalisen aseman ja ongelmien (vanhempien alkoholi- ja mielenterveysongelmat, taloudelliset vaikeudet ja työttömyys, vakavat ristiriidat) sekä erilaisten kouluvaikeuksien (oppimis- ja käytöshäiriöt, heikko koulumenestys, koulukiusaaminen) ennustavat merkitykset (Kestilä 2008; Lavikainen ym. 2006; Huurre ym. 2003). Myös syrjäytymisen ylisukupolvisuudesta on näyttöä. Lisäksi erilaisten tutkimusten tulosten valossa näyttää siltä, että erityisen kriittinen siirtymävaihe elämäntulkussa on se perusasteen koulutuksen jälkeinen tila, jolloin nuori joko suuntautuu jatko-opintoihin tai keskeyttää opintonsa. Näiden ”koulupudokkaiden” hyvinvointieroja suhteessa muihin paitsi ajankohtaisesti, myös myöhemmin elämässä selittää osin se, että erilaiset nuoren elämäntulkua kielteisesti värittävät elintavat ja elinolot vahvistuvat tässä ryhmässä. Myös ammattikoululaisten ja lukiossa opiskelevien väliset hyvinvointierot aiheuttavat huolestumista (esim. Kouluterveyskyselyt). Koulutuksella on määrällisen tutkimuksen valossa voimakas yhteys sekä taloudelliseen, sosiaaliseen että terveydelliseen hyvinvointiin. Erilaisten hyvinvointierojen kannalta tällä on keskeinen merkitys. Näyttää esimerkiksi siltä, että vaikka terveyteen liittyvät erot sosiaalisen taustan mukaan ovat verrattain vähäisiä nuoruudessa, kasvavat ne voimakkaasti siirryttäessä kohti nuorta aikuisuutta, kun erilaiset elinolot ja elintavat vakiintuvat. Lisäksi perheellistymiseen liittyvät kysymykset ovat hyvinvoinnin kannalta merkityksellisiä; esimerkiksi varhainen lapsenhankinta ennustaa monien tutkimusten valossa monia huono-osaisuuden osa-alueita.

Elämäntulkussa muodostuva huono-osaisuus ei ole kuitenkaan deterministinen ketju, vaikka tutkimukset vahvasti osoittavatkin elämän varhaisempien tekijöiden roolin syrjäytymisprosessissa. Periaatteessa syrjäytymisen prosessi voi alkaa missä tahansa elämäntulkun vaiheessa ja ongelmat kasautua tavalla, jotka johtavat yhä vakavampiin ongelmiin ja elämäntulkun vähenemiseen. Lisäksi keskustelussa on muistettava tutkimuksellisesti todennetun ja kokemuksellisen huono-osaisuuden kimurantti suhde; ihminen saattaa olla ulkoapäin tarkastellen syrjäytynyt monellakin elämäntulkun alueella ilman, että se aiheuttaisi ahdistusta tai tunnetta elämän hallitsemattomuudesta. Tämän problematiikan tutkiminen on vielä ollut melko vähäistä.

Lapsuuden ja nuoruuden kasvuolosuhteilla ja psykososiaalisella kehityksellä tiedetään olevan tärkeä merkitys myöhemmälle kehitykselle ja terveydelle, ja nuoruusiässä tehdyt koulutus- ja elä-

mäntapavalinnat vaikuttavat pitkälti aikuisiän terveyteen ja sosiaaliseen asemaan. Vaikka nuoruus ennakoi tulevaa, monet nuoret pärjäävät hyvin huonommista lähtökohdista huolimatta. Läheisten ihmissuhteiden ja sosiaalisen tuen tiedetään olevan tärkeitä mielenterveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavia suojaavia tekijöitä. Näitä nuoria auttavat ja kannattelevat usein erilaiset suojaavat tekijät perheessä, koulussa, toveripiirissä ja laajemmassa ympäristössä.

Lisääntyvien tuloerojen ja harrastusten kustannusten kasvun seurauksena perheiden taloudellinen liikkumavara määrää yhä enemmän lasten ja nuorten harrastuksia. Tämä koskee erityisesti lasten ja nuorten liikuntaharrastuksia (Puronaho 2006), joiden kustannusten kotitaloudet kokevat nousseen merkittävästi. Tämä on huomionarvoista siksi, että ainoastaan urheiluseuratoiminnassa tapahtuvan liikunnan harrastaminen on yleistynyt viimeisten lähes 20 vuoden aikana. 1980-luvulla liikkuminen urheiluseuran ulkopuolella jopa vähentyi, eikä sen jälkeenkään ole tapahtunut myönteisiä muutoksia. (Fogelholm & Paronen & Miettinen 2006.) Työterveyslaitoksen tutkimuksen mukaan vanhempien korkea koulutus- ja tulotaso onkin yhteydessä nuorten aktiiviliikunnan määrään (Leino 2007). Syrjäytymisproblematiikan kannalta eriarvoistumiskehityksen seuraukset voivat olla huomattavia myös laajemmin nuorten terveystilanteiden, itsetunnon, vapaa-ajan yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden, jopa yhteiskunnan oikeudenmukaiseksi kokemisen kannalta.

Tässä kohden olisi syytä perusteellisesti arvioida jatkuvasti kaupallistuvan liikunnan harrastamisen eriarvoistavia käytäntöjä: miten tällainen harrastustoiminta avautuu erilaisista sosioekonomisista tai etnisistä taustoista tuleville nuorille? Millaisin keinoin voitaisiin yhdenvertaista osallisuutta edistää (esim. liikuntasetelit) ja tällä tavoin ehkäistä syrjäytymistä harrastustoiminnoista? Tarvitaan ennakolluulottomia menetelmiä sekä valmiutta soveltaa tarpeen mukaan positiivisen erityiskohtelun periaatteita, jotta erilaisista taustoista ja eri elämäntilanteissa olevat nuoret voivat osallistua tarjolla oleviin harrastustoimintoihin tasavertaisesti.

Toiseksi, vaikka elämäntilanteiden politiikka on tärkeä tapa pyrkiä ottamaan kokonaisvaltaisesti lasten ja nuorten elämäntilanteet huomioon, on lasten ja nuorten hyvinvoinnin rakentumista olennaista tarkastella myös erikseen. Syrjäytymisen ehkäisyä koskevassa tiedonpolitiikassa tulee muistaa lasten ja nuorten erityiset hyvinvoinnin rakentumisen tavat ja ympäristöt.

Alle kouluikäisten lasten kasvuympäristöt ovat nuorten kasvamisen kenttiä rajallisemmat – keskeisimpinä koti ja päivähoito – millä on myös vaikutuksensa siihen, miten elämäntilanteen mutkat lasten arjessa voidaan ottaa tutkimuksellisesti huomioon. Lasten yhteiskunnallinen jäsenyys tai vallattomuus liittyy erityisesti perheen ja muiden lähiyhteisöjen jäsenenä olemiseen. Nuorten elämäntilanteessa jäsenyyksien voidaan katsoa olevan paitsi moninaisemmat, myös vaikeammin tavoitettavat (mm. nuorten omaehtoiset fyysiset ja virtuaaliset jäsenyydet). Mitä siis vallitseva oletus siitä, että lasten ja nuorten hyvinvointi rakentuu instituutioiden sisällä, merkitsee nuorten hyvinvoinnin kannalta? Suomen kaltaisessa pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa yhtenä poliittisena lähtökohtana on tarkastella lasten hyvinvoinnin rakentumista erityisesti perhe-, päivähoito- ja neuvolainstituutioiden sisällä, ja nuorten hyvinvointia taas perheen, koulun, nuorisotyön sekä harrastus- ja työelämän instituutioiden suojissa. Lasten kohdalla tämä pitää varmasti aika pitkälle paikkaansa, mutta nuorten kohdalla asia on monimutkaisempi.

Tässä kohden piilee yksi nuorisönäkökulman ja aikuissukupolven näkökulman välinen jännite, johon lapsia ja nuoria koskevassa syrjäytymisen ehkäisyyn suuntautuvassa tiedonpolitiikassa tulisi kiinnittää huomiota. Tutkimukset osoittavat, että nuorten vapaa-ajan merkitys on voimistumassa osana nuorten hyvinvoinnin rakentumista. Nuorisobarometri osoittaa tässä tapahtuneen suuren muutoksen. Vaikka työn arvo ei nuorten kannanotoissa ole vähentynyt, työttömyys ei ole enää stigma, joka väistämättä merkitsisi nuorten mukaan pahoinvointia tai syrjäytymistä. Vapaa-ajan merkityksen lisääntymisen ohella nuorten vapaa-ajan viettomahdollisuudet ja -ympäristöt ovat moninaistuneet. Samaan aikaan nuorten vapaa-aikaan kiinnittyvä aktiivisuuskin kasautuu; ne jotka toimivat aktiivisesti esimerkiksi järjestöissä, ovat myös muilla vapaa-ajan kentillä aktiivisia. Tarvitaan

pätevää seurantatietoa yhtäältä siitä, mitkä tekijät edistävät tai estävät nuorten mielekästä vapaa-ajan toimintaa (vapaa-ajan eriarvoistavat rakenteet ja käytännöt), sekä toisaalta siitä, mikä on vapaa-ajan merkitys nuorten hyvinvoinnin tukemisessa. Kyse ei ole vain vapaa-ajan tutkimisesta erillisenä nuorten elämänalueena. Nykyistä enemmän tarvitaan sellaisia integroivia tutkimushankkeita, joissa esimerkiksi viralliset ja epäviralliset oppimisympäristöt saatetaan tutkimuksessa yhteen.

Kari Nyyssölä totesi jo vuonna 2002 opetushallitukselle tekemässään raportissa *Koulun ulkopuolella opitun tunnustaminen*, että koululainsäädäntö antaa oppilaitoksille melko paljon vapauksia epävirallisen oppimisen (ns. non-formaali) ja arkioppimisen (ns. informaali) hyväksilukemisessa. Koko koulutusjärjestelmän näkökulmasta tällaista hyväksilukemista (validointi) toteutetaan kuitenkin melko vähän. Peruskouluissa, lukioissa ja yliopistoissa validointia on Nyyssölään mukaan sovellettu vain poikkeustapauksissa – huolimatta non-formaaleille oppimisympäristöille annetusta periaatteellisesta painoarvosta niin kansallisessa kuin EU-tason koulutus- ja nuorisopolitiikassa (myös OECD), jossa epävirallisen ja arkioppimisen periaate rakentuu kahdelle peruspilarille: aktiivisen kansalaisuuden ja työllistymisen edistämiseksi. Esimerkiksi koulun ja nuorisotyön systemaattista yhteistyötä ennalta ehkäisevän nuorisopolitiikan toteutumiseksi ei monitoimijaisen periaatteen korostumisesta huolimatta ole käytännössä sovellettu kattavasti. Tämä periaatteen ja käytännön välinen ristiriita epävirallisen ja arkioppimisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa on monissa tutkimuksissa nostettu esiin.

Kuten jo aiemmin totesimme, nuorten hyvinvointia edistävän politiikan kannalta keskeinen kysymys on se, miten päästä kiinni siihen instituutioiden ulkopuolella tapahtuvaan nuorten toimintaan, jolla on olennainen merkitys nuorten hyvinvoinnin kannalta. On selvää, että kattavan hyvinvointipolitiikan rakentamiseksi täytyy löytää poliittista tahtoa ja toimivia rakenteita perinteisten instituutioiden ulkopuolella tapahtuvan omaehtoisen toiminnan tutkimiseksi ja tukemiseksi. Nuorten vapaa-aikaa voidaan pitää elastisena nuorten kasvuympäristönä, jossa muun muassa kaupallistuminen ja virtuaalistuminen näkyvät toisella tavoin kuin perinteisten instituutioiden sisällä tapahtuvassa toiminnassa. Siksikin vapaa-aikaa koskeva tieto voidaan nähdä ennakoivana nuorisopoliittisena tietona, jonka kautta avautuu maisema tulevaisuuden suunnitteluun. Tällä hetkellä erityinen vapaa-aikaa koskeva tiedontarve liittyy muun muassa internetiin kasvamisen, kasvatuksen, kuulumisen ja syrjinnän ympäristöinä, kaupallistuvien nuorisokulttuurien alueelliseen tutkimiseen (esim. kauppakeskukset, bensa-asetat uusina nuorisotiloina) sekä maahanmuuttajataustaisten nuorten ja kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien nuorten osallisuuden ja sen esteiden tutkimiseen. Näitä tutkimusaiheita on syytä lähestyä paitsi nuorisokulttuurisesta näkökulmasta, myös sen kautta, millä tavoin hyvinvointivaltiossa onnistutaan tunnistamaan moninaiset, usein orastavat, nuorten toiveet ja tarpeet sekä vastaamaan niihin. Tämä koskee myös nykyisessä lapsi- ja nuorisopoliittisessa ohjauksessa esiin nostettua hyvinvoinnin seurantarjestelmää: järjestelmää tulisi kehittää siten, etteivät sinne kerättävä tieto ja näkökulmat rajoitu vain nuorten hyvinvoinnin institutionaaliin kytköksiin. Tällä tavoin nuorten hyvin- ja pahoinvoinnin erityinen dynamiikka voidaan ottaa kokonaisvaltaisesti haltuun.

Kolmanneksi nuoruuden on jo pitkään väitetty pidentyvän sekä alku- että loppupäästään. Yksi erityinen hyvinvointihaaste on ”eritahtinen itsenäistyminen”, jossa nuoruuden sosiokulttuurinen ja sosioekonominen itsellisyys ottavat mittaa toisistaan. Useat nuorisotutkimukset, kuten nuorten hyvinvointipalvelujen toimivuutta arvioiva tutkimusinventaaari (Pietikäinen 2007), osoittavat, ettei hyvinvointivaltion palvelujärjestelmä onnistu kattavasti vastaamaan nuoruuden pidentymisen ja mutkistuneiden siirtymävaiheiden tuottamiin uudenlaisiin tukitarpeisiin.

Suomalaiseen kasvatuskulttuuriin näyttää iskostuneen normi, jonka mukaan on sitä parempi, mitä nuorempana pystyy huolehtimaan itsestään. Varhaiseen muuttoon lapsuudenkodista liittyy vahva sosiaalinen paine, vaikka se kaventaa nuoren taloudellista liikkumavaraa. Tässä normatiivisessa ilmastossa nuorten asuminen ja muut elinoloihin vaikuttavat asiat ovat tärkeitä hyvinvointikysymyksiä. *Nuorisobarometrin* (2007) mukaan tyytyväisyys elämään notkahtaa 20 ikävuoden kohdalla. 20–24-vuotiaat ovat vähemmän tyytyväisiä myös terveydentilaansa ja ennen kaikkea taloudelliseen

tilanteeseensa. Kyse ei ole vain nuorten aikuisten omasta näkemyksestä: pienituloisuuden riski on selvästi suurimmillaan 16–24-vuotiaiden ikäryhmässä. Nuorten ikäryhmän sisällä köyhyysriski on kasvanut rajusti yksinhuoltajilla ja yhden hengen talouksilla. Vaikka kyse on suhteellisesta köyhyydestä, on tuloerojen kasvulla sosiaalisia ja poliittisia seurauksia. Mahdollisuuksien tasa-arvoisuuteen kasvatetuissa suomalaisissa eriarvoisuutta kasvattava politiikka synnyttää käsityksen yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuudesta. Tämä on akuutti kysymys juuri nyt, kun taloudellinen taantuma vavuttaa nuorten tulevaisuuden näkymiä sekä kokemuksellisesti että rakenteellisesti. Myös tyytyväisyys koulutukseen on matalimmillaan juuri 20–24 vuoden iässä. Tyytyväisyys vapaa-aikaan vähenee, kun taas tyytyväisyys työhön lisääntyy iän myötä. Näitäkin ulottuvuuksia vertailemalla näkyy, että 20 vuotta täyttäneet jäävät hyvinvoinnin välimaastoon: asema koulutus- ja työmarkkinoilla ei ole vielä vakiintunut, mutta vaatimukset ovat kovat, eivätkä lapsuuden tai varhaisnuoruuden verkostot enää kannata entiseen tapaan. Nuorisobarometri (2007) osoitti, että 20–24-vuotiaista 42 prosenttia on sitä mieltä, että ”vanhempien ja nuorempien sukupolvien välillä on nykyisin sukupolvien välinen kuilu”. 25–29-vuotiaista osuus on enää 33 prosenttia. Sukupolvien välinen ohipuhumisen riski on nuorten aikuisten näkökulmasta erityisen suuri. Nämä koetut ja lasketut syrjäytymisen merkit kertovat aikuistuvien nuorten jäävän monella tavoin hyvinvoinnin välimaastoon. Heidän mutkaista elämäntilannettaan ei voi yksituumaisesti palauttaa varhaislapsuuteen ja ennakoita varhaisen puutumisen menetelmin.

Nuori aikuisuus ikävaiheena on empiirisesti vaikea lähestyttävä, sillä erilaisten hyvinvointiin ja/tai huono-osaisuuteen liittyvien ilmiöiden tutkiminen esimerkiksi vielä vakiintumattomien sosiodemografisten taustatekijöiden suhteen ei välttämättä kerro kaikkea eriarvoisuudesta ja eriarvoistumisesta tässä ikävaiheessa. Näyttää siltä, että nuorten aikuisten koulutus-, työ- ja perheellistymisen urista on tullut ajassa yhä yksilöllisempiä, ja ne ovat muutoksessa usein ainakin kolmeenkymmeneen ikävuoteen saakka. Tässä mielessä nuorisolain laaja ikähaarukka on tutkimuksellisestikin mielekäs. Nuorten aikuisten hyvinvoinnin eriarvoisuutta on kuitenkin pyritty tutkimaan näistä reunaehdoista huolimatta. Esimerkiksi nuorten aikuisten terveyden koulutusryhmittäistä eriarvoisuutta tarkastelevissa tutkimuksissa on havaittu, että elämäntilanteen eri vaiheissa määrittyvät tekijät ovat merkityksellisiä erojen selittäjinä; erityisesti lapsuuden elinolot ja nuoruudessa muotoutuvat päihteidenkäytön tavat ovat voimakkaita tekijöitä (Kestilä 2008). Se, että nuori aikuisuus on tutkimuksellisesti ikävaiheena haastava, ei voi tarkoittaa ikävaiheen laiminlyöntiä hyvinvointitutkimuksessa. Nuori aikuisuus on merkittävä ikävaihe myös tulevaisuuden terveyttä ja hyvinvointia ajatellen. Monet niiden kannalta keskeiset elintapoihin ja elinoloihin liittyvät tekijät vakiintuvat tässä ikävaiheessa, mikä on ennaltaehkäisyn näkökulmasta merkittävä asia. Lisäksi selvät terveys- ja hyvinvointierot tässä ikävaiheessa ennakoivat yhä jyrkkeneviä eroja sukupolven varttuessa. Keskeistä on myös se, miten tämä nuorten aikuisten ikäpolvi siirtää terveyden ja hyvinvointiin yhteydessä olevaa taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista pääomaa omille jälkeläisilleen, jotka ovat tulevaisuuden nuoria, nuoria aikuisia ja aikuisia.

1.4 Ylirajaisuus syrjäytymistiedon lähtökohtana: monikulttuuristuminen ja virtuaalistuminen muuttuvien toimintaympäristöjen esimerkkeinä

Tässä luvussa tehdään katsaus siihen, millä tavoin nopeat yhteiskunnalliset muutokset koettelevat suomalaista nuoria ja syrjäytymistä koskevaa tiedonpoliittista järjestelmää. Lähtökohdaksi otetaan erityisesti sellaiset muutokset, joiden nähdään asettavan metodologisia haasteita nuoria koskevalle tiedolle. Suomalaiseen nuorisopoliittisesti relevanttiin tietoon voi perustellusti väittää liittyvän niin sanotun metodologisen nationalismin ongelman: keskustelussa korostuvat erityisesti kansallisvaltion näkökulmiin rajautuvat tietoainekset. Tätä voi pitää itsekritiittisesti myös soveltavan nuorisotutkimuksen haasteena. Onko hiljainen työnjako vienyt akateemisen perustutkimuksen enemmän kansainväliseen suuntaan kuin nuorisopoliittisen sovellettavan tutkimustradition? Kertooko tämä enemmän tiedon tuottajien vai tilaajien näkökulmasta? Olipa tulkinta mikä tahansa, selvää on, että nuorten elämänympäristöjen tiedollinen haltuunotto ei voi pysähtyä kansallisvaltioiden fyysisiin rajoihin: monikulttuuristuminen, globalisoituminen, virtualisoituminen ja kaupallistuminen ovat kaikki omalla tavallaan rohkaisemassa ylirajaiseen tiedon tuotantoon ja tulkintaan. Vaikka usein esitetty väite on, etteivät nämä trendit kosketa kaikkia nuoria samalla tavoin – sosioekonomisesti, kulttuurisesti tai alueellisesti tarkasteltuna – on ennakoivaan otteeseen pyrkivässä tiedontuotannossa perusteltua tarttua myös niihin ilmiöihin, jotka eivät ole itsestään selviä, totuttuja tai lapsesta saakka opittuja.

Seuraavaksi pysähdytään lyhyesti arvioimaan, mitä olennaista tietoa nuorisotutkimusten kautta nostetut monikulttuuristumisen haasteet tuovat esiin. Näkökulma on erityisesti syrjäytymistä ehkäisevässä nuorisotoiminnassa. Tällaisia ovat esimerkiksi kysymys nuorisotilojen yhdenvertaisesta avoimuudesta vs. hiljaisista sisäänpääsyehdoista; kunnallisen ja järjestöissä tehtävän nuorisotyön kansallisista tiedotustavoista; perhenäkökulman uudenaikaisista merkityksistä nuorisotyön käytännöissä; syrjimättömyyden toteutumista koskevasta velvoitteesta ja siihen liittyvästä koulutustarpeesta.

Yhdenvertaisuuden toteutuminen nuorten vapaa-ajan kentillä. Tärkeä syrjäytymisen ehkäisyä koskeva hyvinvointipoliittinen kysymys on se, miten pitkälle hyvinvointia voi yhdenmukaisesti normittaa monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Tässä kohden nostamme lasten ja nuorten hyvinvoinnista vastaavien toimijoiden erityiseksi tehtäväksi huolellisen tutustumisen vuonna 2004 voimaan tulleeseen yhdenvertaisuuslakiin, jota voitaisiin käyttää nykyistä monipuolisemmin resurssina lapsi- ja nuorisotyön kentillä, katsottiinpa asiaa hallinnon tai käytännön näkökulmasta. Monikulttuuristuminen koskettaa lapsia ja nuoria erityisellä tavalla – maahanmuuttajaväestöstä suhteellisen iso osa on nuoria, ja kantaväestön nuoret ovat eläneet lapsesta saakka monikulttuuristuvan arjen keskellä. Lapsi- ja nuorisopoliittikka voisivat poliittisina sektoreina olla pioneeriasemassa yhdenvertaisuuskysymysten vakiinnuttamisessa käytäntöön.

Laki velvoittaa kaikkia valtion ja kuntien viranomaisia laatimaan yhdenvertaisuussuunnitelman muun muassa etnisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi omassa työyhteisössään. Yhdenvertaisuuslain taustalla on pyrkimys kulttuurisen monimuotoisuuden aiempaa sensitiivisempään huomioimiseen – kulttuuriset erot eivät tässä katsannossa merkitse ainoastaan etnisiä erotteluita vaan myös muiden vähemmistöasemassa olevien ryhmien tarpeiden huomioimista (esim. seksuaalivähemmistöt, uskonnolliset vähemmistöt, vammaiset). Yksi mahdollinen toimintamalli on niin sanottu *positiivinen erityiskohtelu*, jonka tarkoituksena on parantaa epätasa-arvoisessa asemassa olevien henkilöiden asemaa (Salmenkangas 2005; Pitkänen 2007). Suomalaisessa keskustelussa sukupuolikiintiöt ovat tuttu puheenaihe, jossa positiivista erityiskohtelua sovelletaan varsin arkisena käytäntönä. Tosin sukupuolikeskustelussakin voidaan erottaa yhtäältä niin sanottu tosiasiallisen tasa-arvon näkökulma, joka perustelee harkinnanvaraista erityiskohtelua sekä toisaalta samanlaisuuteen ja yhtäläiseen kohteluun perustuva muodollinen tasa-arvo, jossa yhteinen hyvä menee yksilöiden tai ryhmien etujen edelle.

Yhdenvertaisuuden edistämisen yleisluontoiset johtoajatukset voivat törmätä arjen tilanteissa

monenlaisiin asenteellisiin ja toiminnallisiin ongelmiin. Etnisiin eroihin perustuva syrjintä on vaikeaa määritellä (välitön, välillinen, rakenteellinen). Vielä haasteellisempaa sitä on tunnistaa ja tunnustaa arkisissa toimissa, koska kyse on usein tutuiksi käyneistä käytännöistä. Pirkko Pitkäsen (2007, 316) tutkimuksen perusteella positiivista erityiskohtelua kannatti ainoastaan 2–5 prosenttia tutkimukseen vastanneista viranomaisista. (Ks. Honkasalo, Souto & Suurpää 2007.)

Etenkin niissä kaupungeissa, joissa maahanmuuttajien määrä on suhteellisen suuri, on kysymys nuorten monikulttuuristuvasta arjesta otettu kuntatasolla monella tavoin huomioon. Näyttää kuitenkin siltä, että yhdenvertaisuuslainsäädännön tuomat velvoitteet työyhteisöille ovat vasta jalkautumassa systemaattisemmassa mielessä nuorten parissa tehtävän työn kentälle. Yhdenvertaisuuskysymys ei elä tyhjiössä: keskeistä on se, miten yhdenvertaisuus ajattelutapana, käytäntönä ja lainsäädännöllisenä dokumenttina yhdistyy suomalaiseen tasa-arvoajatteluun sekä tasa-arvolainsäädäntöön. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön kokonaisuudistus käynnistyi vuonna 2007. Lakien yhdistämisen mahdollisuuksia ja haasteita pohtineet tutkijat Johanna Kantola ja Kevät Nousiainen (2008) kaipaavat nykyiseen keskusteluun eri lakien sisällön koottua tarkastelua sekä lakien tulkintaa arjen näkökulmasta, jolloin tasa-arvopolitiikan luonteen ja syrjinnän arkitodellisuuden ymmärtäminen voisi syventyä.

Seuraavaksi esitettävät päätelmät perustuvat erityisesti Nuorisotutkimusverkoston koordinoimaan monivuotiseen tutkimushankkeeseen *Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*, ja fokus on tässä kohden nuorisotyössä.

Yhdenvertaisuuden yhdeksi solmukohdaksi voidaan nimetä oletus nuorten yksilöllisten mahdollisuuksien tasa-arvoisuudesta vapaa-ajan toimintoja koskevaa osallisuutta ajatellen. Koska monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa nuorten lähtökohdat ovat usein hyvinkin eriarvoiset, yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää tänä päivänä nuorisotyön ammattilaisilta paljon aktiivisempaa otetta kuin vaikkapa nuorisotilojen pitämistä periaatteessa kaikille avoimena.

Tutkimustulosten valossa avoimuus ymmärretään nuorisotyön kentillä juuri lähtökohtien tasa-arvon näkökulmasta. Tällöin pyrkimyksenä on tarjota palveluita tasavertaisesti mahdollisimman laajalle nuorten joukolle: ”toiminta on kaikille nuorille avointa”. Taustalla on paitsi arvolähtökohta nuorten samanlaisen kohtelun suhteen, myös tavoite saada mahdollisimman suuri nuorten joukko osaksi nuorisotyön palveluita, mikä vapaa-ajan palvelujen kasvavan tarjonnan maailmassa nousee uudelleenlaiseksi kilpailuhaasteeksi. Nuorisotoiminnassa on selvä tarve pohtia sitä, millä tavoin avoimeksi kutsuttua toimintaa tulisi yksittäisen nuorisotalon henkilökunnan, nuorisotoimen koko henkilöstön ja nuorten kesken arvioida. Yhdenvertaisuus näyttää nuorisotyön kentällä olevan yhteisesti jaettu myönteinen periaate, mutta välineitä sen purkamiseksi konkreettisiksi toimiksi tarvitaan. Milla Ilosen (2009) nuorisojärjestöjen yhdenvertaisuutta tarkastelevan raportin mukaan yhdenvertaisuuden idean sisäistäneet järjestöt huomioivat toiminnassaan alueellisuuden vaatimuksen (mahdollisuus osallistua nuorisotoimintaan omalla asuinalueella), välttävät heteronormatiivisuutta, purkavat sukupuolirooleja, järjestävät esteettömiä tilaisuuksia, palkkaavat yleisavustajia vammaisten nuorten osallistumista edistämään ja huomioivat uskontoon liittyvät ruokavaliot esimerkiksi illanvietoissa.

Myös nuorisotyön luonne vapaaehtoisuuteen perustuvana vapaa-ajan toimintana vaikuttaa osaltaan siihen, että nuorisotoiminnan yhdenvertaisuuden ja avoimuuden perusteellinen arviointi saatetaan käsittää vain marginaaliseksi osaksi nuorisotyöntekijöiden päivittäistä työtä. Lisäksi yleinen yhteiskunnallinen keskustelu erityisesti nuoren sukupolven yksilöllisyydestä näyttää hyvin tavoittaneen myös nuorisotyön kentän.

Nuorten vapaa-aika ja kansalaistoiminta eivät ole vapaita kulttuurisista eronteista, sisäänpääsykynnyksistä ja hiljaisista porteista. Monikulttuurisille nuorille suunnatun kyselyn¹ keskeinen tulos osoittaa,

1 Vuonna 2005 toteutettuun kyselyyn vastasi 1380 monikulttuurisista taustoista tulevaa, 13–25-vuotiasta nuorta eri puolilta Suomea.

ettei vanhempien vieroksuva suhtautuminen nuorisotyöhön estänyt nuorten osallistumista samassa mitassa kuin nuorten ja vapaa-ajan tarjonnasta vastaavien aikuisten asenteet. Monikulttuurisista taustoista tulevat nuoret ovat vähintään yhtä kiinnostuneita erilaisista kansalaistoimintaan osallistumisen tavoista kuin kantaväestön nuoret. Kuitenkin osallistumiseen liittyvät syrjivät käytännöt, omat pelot tai tiedon puute (mm. tiedotuskanavat, kieli) saattavat estää sisäänpääsyn suomalaisen nuorisotoiminnan kentille. Yhteisen toiminnan ulkopuolelle vastoin tahtoaan näyttävät nuorille suunnatun kyselyn perusteella herkimmin jäävän ne nuoret, jotka eivät ole asuneet Suomessa kovinkaan monta vuotta, joita vaivaavat vierauden tuntu ja ystäväkontaktien vähäisyys ja jotka puhuvat omimpana kielenään jotain muuta kieltä kuin suomea. (Harinen 2005.)

Kysyttäessä monikulttuurisista taustoista tulevilta nuorilta, ovatko he mielestään saaneet tarpeeksi tietoa nuorille järjestetystä toiminnasta, kertoi vähän yli puolet vastaajista saaneensa riittävästi tietoa, ja noin 40 prosenttia vastaajista ei kokenut saaneensa riittävästi tietoa vapaa-ajan toimintamahdollisuuksista. Internetin suuri merkitys korostuu tutkimushankkeen tuloksissa nuorten tietokanavana, samoin kuin erilaisten epävirallisten lähteiden merkitys. Maahanmuuttajien omien lehtien sekä ei-suomenkielisten esitteiden ja ilmoitusten osuus on ainakin näiden nuorten tiedonsaantikanavana marginaalinen. Näiden kanavien kautta tiedottamisen tehostamista kannattanee jatkossa miettiä; nehan selkeästi tavoittavat tietyt nuorisoryhmät (erityisesti muuta kuin suomea parhaana kielenään puhuvat ja äskettäin maahan tulleet). (Harinen 2005.)

Tässä palataan nuorisopolitiikan kannalta keskeisiin tiedonpoliittisiin kysymyksiin, joihin raportissa on monin kohdin viitattu: mikä on vapaa-ajan merkitys syrjäytymistiedon kokonaisuudessa? Entä mitä pidetään keskeisenä tiedon ja toimenpiteiden yksikkönä: nuorta yksilöä vai nuorten ryhmää, ja miten tämä vaikuttaa nuorten kanssa tehtävän työn lähtökohtiin ja käytäntöihin? Keskeinen kysymys on, jäävätkö nuorten vapaa-aikaa jäsentävät ryhmäjännitteet (osin etniset, osin etnisistä jaoista riippumattomat) sivurooliin nuorisotyöntekijöiden perustyössä, jos yksilötaso pikemminkin kuin monimielinen ryhmäulottuvuus otetaan nuorisotyön lähtökohdaksi ja arvoksi.

Tässä kohden nousee esiin esiselvityksen kannalta perustava teema, joka liittyy syrjinnän tunnistamista koskeviin ongelmiin. Etnisiin eroihin perustuvaa syrjintää ja pahoinvointia on vaikeaa määrittellä. Tämä tulee esille erityisesti pohdittaessa niitä vähemmistöjä, joita koskeva syrjintä tai muunlainen epätasa-arvo ei näy tilastoissa (mm. romaninuoret). Nuorisolähtöisten syrjinnän seurantavälineiden kehittämisen tarve on suuri. Erityisen haasteellista on tunnistaa ja tunnustaa syrjintää arkisissa toimissa, koska kyse on usein tutuiksi käyneistä käytännöistä. Tämä tulee esiin muun muassa lasten ja nuorten arjen rasismikokemuksia koskevissa tutkimuksissa, jotka osoittavat, että hyvin harvoin lapsen tai nuoren syrjintäkokemus tulee aikuisen tietoon (mm. Rastas 2007).

Tässä kohden yksi uudenlainen tiedonkeruun ja nuorille tarjottavan tuen resurssi on internet ja verkkonuorisotyö. Kyse ei ole toki vain tiedonkeruusta vaan sosiaalisista suhteista, joita verkon avulla pidetään yllä yli kansallisvaltion rajojen. Kyse on myös verkon kautta rakentuvista lapsille ja nuorille suunnattavien tukijärjestelmien kehittämisestä siten, että lasten ja nuorten kynnys etsiä tukea ongelmiinsa madaltuisi. Verkossa tapahtuvan rasisminvastaisen tukitoiminnan kehittämisessä kunnallinen ja järjestökenttä ovat löytäneet toiminnallisen yhteistyön kentän. Verkon tukipalvelut ovat muutoksen ja kehityspaineiden alla, ja siksi ne tarvitsevat sekä osaavia nuorisotyön ammattilaisia että päivitettyä tietoa nuorten syrjintäkokemuksista niin fyysisissä kuin virtuaalisissa ympäristöissä. Verkossa toteutetun rasismien uhreille suunnatun Manteli-tukichatin puitteissa käydyissä keskusteluissa sekä nuoret että valvojat kokivat riittämättömyyttä: nuorilta puuttui mahdollisuus keskustella avoimesti ja luottamuksellisesti rasismien kokemuksistaan sekä keinot torjua heihin kohdistuvaa rasismia. Valvojat puolestaan olivat tietämättömiä rasismia kohdanneiden nuorten tarpeista sekä edelleenohjauksenmekanismeista. (Perho & Soto Godoy 2009.)

Tähän mennessä rasisminvastaiselle verkossa tehtävälle työlle on Suomessa ohjattu vähän resursseja ja sen mahdollisuudet ovat vielä monin tavoin hyödyntämättä. Myös valvojina toimivien koulutta-

miseen on panostettava. He tarvitsevat tietotaitoa syrjinnän vastaisesta neuvonnasta, sillä neuvonta-tilanteessa käsitellään myös vaikeita kokemuksia: tietämättömyyden aiheuttamaa turhautumista sekä syrjintäkokemuksen synnyttämää raivoa, häpeää, pelkoa ja nöyryytystä. *Etnisen syrjinnän vastaisen neuvonnan kehittäminen* -julkaisussa korostetaan, että etnisiin vähemmistöihin kuuluvat ihmiset täytyy ensisijaisesti saada tietoisiksi oikeuksistaan. Samalla heille tulee tarjota vuorovaikutuksellista neuvontaa ja henkistä tukea. (Tella 2005.)

Monikulttuurisen nuorisotoiminnan arviointi avaa erityisen katseen, jonka avulla voi kirkastaa nuorisotyön kehittämistä koskettavia teemoja yleisemminkin kuin yksinomaan monikulttuurisuuden näkökulmasta. Alla kaksi esimerkinomaista esiselvityksen kannalta relevanttia kehittämisenäkökulmaa:

Perhenäkökulma osana nuorisotyön kehittämistä. Monikulttuuriset kysymykset venyttävät nuorisotyön ja -politiikan perinteisiä rajoja monella tavalla. Tarve saada tietoa maahanmuuttajaperheiden elämään ja maahanmuuttajasukupolvien välisiin suhteisiin liittyvistä kysymyksistä on kasvanut. Tämä heijastelee yleisempääkin tarvetta perhenäkökulman nivomiselle osaksi nuoria koskevaa tiedontuotantoa ja nuorisopoliittista keskustelua koskien syrjäytymisen ehkäisyä. Tämä tiedontarve on huomioitu myös nuorisotutkimuksen piirissä, mistä esimerkkinä Nuorisotutkimusverkoston koordinoima, tutkija Marja Peltolan (2009) toteuttama vertaileva EU-rahoitteinen tutkimushanke, jossa fokuksessa on maahanmuuttajaperheiden näkökulma suomalaiseen yhteiskuntaan kiinnittymiseen.

Peltolan tutkimuksessa tuodaan vallitsevasta keskustelusta poikkeava näkökulma maahanmuuttajataustaisten nuorten perhesuhteita koskeviin kokemuksiin. Toisin kuin usein annetaan ymmärtää, nuoret eivät passiivisesti ole ottaneet vastaan ja omaksuneet sen paremmin vanhempiensa kulttuurisia malleja ja mielipiteitä kuin suomalaisen ystäväpiirinsä tapoja ja asenteita. Tutkimus korostaa nuorten itsensä aktiivista roolia perheensä hyvinvoinnin rakentamisessa, vaikka maahanmuuttajavanhempien suuri merkitys nuortensa hyvinvoinnille turvallisuuden, tuen ja kannustuksen lähteinä on kiistaton. Eritahaisen kotoutumisen seurauksena nuoret kokevat vanhempiensa auttamisen vaikeissa tilanteissa luontevasti tehtäväkseen ja velvollisuudekseenkin. Lähes kaikissa perheissä lapset ja nuoret ovat ainakin aiemmin auttaneet vanhempiaan erityisesti suomen kielessä, yleensä tulkkaamalla tilanteissa, joissa vanhempien kielitaito ei ole riittänyt eri viranomaiskontakteissa. Tämänkaltaisen roolien kääntymisen ei tarvitse automaattisesti johtaa ongelmiin. On kuitenkin ilmeistä, että kun lapset ja nuoret joutuvat miettimään asioita, jotka eivät normaalisti olisi heidän vastuullaan, voi tämä lisätä heidän kognitiivista ja emotionaalista kuormaansa. Tässä kohden perhenäkökulma nostaa ilmeiseksi myös kysymyksen nuoruuden ja aikuisuuden välisistä hauraista ikärajoista ja vastuunjaon mutkista, millä on muun muassa nuorisotyön kannalta olennainen merkitys. (Peltola 2009.)

Viime aikoina keskustelua on yhä enemmän herättänyt perheen ja nuorisotyön välinen rajapinta, kun kyseessä on muun muassa kasvatuskysymykset. Nykypäivän nuorisotyön arjessa on ratkaistava se, millä tavalla nuorisotyöntekijät ovat työssään yhteydessä nuorisotyön toimintoihin osallistuvien nuorten vanhempiin. Teema on keskeisellä tavalla myös tiedollinen, mihin liittyvät luottamuksellisen suhteen ja tiedonkulun mutkikkaat kysymykset: Mitkä asiat kuuluvat perheelle, ja mitkä ovat nuoren ja nuorisotyöntekijän välisiä asioita? Entä millä tavalla kasvatus moniarvoistuu monikulttuurisessa nuorisotyössä? Kenen ehdoilla käydään keskusteluja ”oikeasta” ja ”väärästä” kasvatuksesta?

Kysymykset kasvatusvastuusta asettuvat vanhempien ja perheiden kanssa tehtävän yhteistyön kannalta sikäli mielenkiintoiseen valoon, että uusi lastensuojelulaki vahvistaa nuorisotyöntekijöiden velvollisuutta ottaa yhteyttä lastensuojeluviranomaisiin, mikäli nuorisotyöntekijät havaitsevat nuorisotoiminnassa nuoria, joiden perhe- tai elämäntilanne on huolestuttava. Siten uuden lakimuutoksen voisi tulkita tarkoittavan myös nuorisotyön lähentymistä kohti sosiaalityön pyrkimyksiä. *Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen* -tutkimus osoittaa, että nuorisotyöntekijät kaipaavat ohjeistusta sen suhteen, missä määrin perheiden kanssa tehtävän työn merkitystä halutaan kussakin kunnassa korostaa, ja mitä käytännön työkaluja sen tekemiseen on tarjolla – huolimatta

siitä, onko kyse maahanmuuttajaperheiden vai yleisesti kaikkien perheiden kanssa tehtävästä työstä. (Honkasalo, Souto & SUURPÄÄ 2007.)

Perheen kanssa tehtävä yhteistyö vaikuttaa osaltaan siihen, millä tavoin nuorten on mahdollista osallistua nuorisotyön tarjoamiin toimintoihin, ja miten kotoisiksi nuorisotyön toiminnot koetaan. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on myös mahdollisuus avata nuoriin ja kasvatukseen liittyviä asioita monikulttuurisista taustoista tuleville vanhemmille suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta. Miten luottamusta ja yhteydenpitoa vanhempiin olisi sitten järkevää rakentaa? Monet onnistuneet käytännöt viittaavat siihen, että yhteistyön vanhempien kanssa on oltava arkista ja mutkatonta. Perinteisten vanhemmille lähetettävien tiedotteiden (useammilla kielillä) lisäksi nuorisotalolla olisi syytä pitää tapaamisia vanhempien kanssa siten, ettei niitä koeta kontrolloiviksi viranomaistapaamisiksi, joista monilla maahanmuuttajaperheillä on paljon kokemusta tai mielikuvia. Perhetyö ja monikulttuuristuva toimintaympäristö ovat molemmat keskeisiä tekijöitä, jotka rohkaisevat moniammatilliseen ja monikenttäiseen työotteeseen. Niin lähikoulut kuin kunnan alueelliset asukas- ja maahanmuuttajayhdistykset ovat kanavia, joiden kautta tietoa nuorisotyön toiminnoista on mahdollista saattaa eteenpäin. Toiminnallinen yhteistyö esimerkiksi maahanmuuttajayhdistysten kanssa on kuitenkin epäsystemaattista ja riippuvaista yksittäisistä työntekijöistä. Samoin perhetyön asema nuorisotoimen strategisissa linjauksissa vaihtelee suuresti kunnittain.

Nuorisotyön ikärajojen mielekkyyden arviointi. Nuorisotyölaista nuorisolakiin siirtyminen antaa mahdollisuudet aiempaa avarakatseisempaan nuoruuden määrittelyyn. Kuten aiemmin on todettu, monet nuorisotutkimukset osoittavat juridisesti täysi-ikäisten nuorten tarvitsevan monenlaista sosiaalista tukea taloudellisen tuen lisäksi. Nuorisotilojen entisten asiakkaiden asema on monesti hauras jos sen takia, että nuorisotyölliset tukiverkostot uhkaavat jäädä taakse, kun nuori täyttää 18 vuotta. Onkin syytä arvioida, miten venyttää nuorisotoiminnan rajoja ja pohtia, minkälaisia erityistoimenpiteitä esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevat yli 18-vuotiaat monikulttuuriset nuoret kaipaavat. Tässä kohden ikärajakysymys kytkeytyy kansallisesti rakentuneeseen oletukseen nuorten yksilöllisestä, perheestä riippumattomasta vapaa-ajan vietosta. Edellä mainitun Nuorisotutkimusverkoston tutkimushankkeen tulokset osoittavat, että monet maahanmuuttajataustaiset nuoret osallistuvat organisoituun vapaa-ajan toimintaan usein yhteisöllisesti, nimenomaan perheen sisarusten kanssa. Tämä voi olla myös perheen vanhempien toive. Niissä ympäristöissä, joissa ikärajoja noudatetaan tiukasti, sisaruksen jääminen toiminnan ulkopuolelle saattaa muodostaa nuorille merkittävän osallistumisen esteen.

Sama kunnallisen nuorisotyön ikärajoja koskeva haaste koskee niitä lapsuuden ja nuoruuden rajoilla olevia 10–13-vuotiaita, joille järjestö- tai muut vapaa-ajanviettopaikat eivät syystä tai toisesta avaudu. Nämä varhaisnuoret ovat usein jo sisällä erilaisissa kaupallisten tai virtuaalisten nuorisokulttuurien ympäristöissä eivätkä enää koe itselleen suunnattuja kerhoja tai muita toimintamuotoja mielekkäiksi. Tutkimustietoa tarvitaan siitä, millaisia vapaa-ajan viettoon liittyviä toiveita ja tarpeita 10–13-vuotiaiden ikäryhmällä on, ja miten näihin tarpeisiin voitaisiin esimerkiksi monitoimijayhteistyöllä vastata (esim. paikalliset järjestöt sekä kunnan ja seurakunnan nuorisotyö).

Helsingin kaupungin tietokeskuksen ja Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen tekemästä *Helsinkiäisten 3.–6.-luokkalaisten arki ja ajankäyttö* -tutkimuksesta ilmenee, että tämänikäisten lasten itsensä mielestä tarvetta on erityisesti omatomista ja vapaasti syntyvää harrastamista tukeville paikoille. Kysymys ei näytä tämänikäisten mielestä olevan siitä, ettei harrastuksia olisi tarjolla vaan siitä, että monet harrastukset vaativat lapsilta jo hyvin nuorina hyvin paljon. Eri tavoin ja sisällöin toteutetun vapaa-ajan toiminnan tarve on siis ilmeinen. Tämän tutkimuksen mukaan lapset eivät liioin kaivanneet itselleen lisää ohjattua iltapäivätoimintaa tai kerhoja. Näiden huonona puolena pidettiin epäpätevää henkilökuntaa, liiallista hälyä, kavereiden puutetta tai ”tylsää” toimintaa.

Näiden tulosten perusteella näyttää siltä, että 10–13-vuotiaiden lasten ”nuorisokulttuurinen kehitysvaihe” ja siihen liittyvät tarpeet ja toiveet sekä heille suunnattu vapaa-ajan tarjonta eivät väistämättä kohtaa. Samaan viittaavat Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisoasiain neuvottelukun-

nan vapaa-aikatutkimuksen alustavat tulokset, joiden mukaan 10–14-vuotiaiden nuorten jäsenyys kerhoissa, järjestöissä ja seuroissa on selvästi vähentynyt 10 vuoden aikana. Kun vuonna 1998 65 prosenttia tämän ikäluokan nuorista vastasi kuuluvansa johonkin järjestöön, kerhoon tai seuraan, vuonna 2009 vastasi myöntävästi enää 32 prosenttia. 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä samankaltaista pudotusta ei ole nähtävissä (noin 48 %).

Internet tiedonkeruun ja nuorten kohtaamisen kenttänä. Internetiä ei voi pitää vähäpätöisenä tietämisen, nuorten tavoittamisen ja kuuntelemisen areenana. Miltei jokainen 16–24-vuotiaista suomalaisista nuorista viettää viikoittain aikaansa verkossa, useat lähes päivittäin ja pitkiä aikoja kerralla. Nuorisobarometri 2008:n mukaan enemmistö 15–29-vuotiaista nuorista pitää tärkeänä sitä, että kotikunnassa on myös verkkonuoorisotyöntekijä. Verkkonuoorisotyön merkitys nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä ja sen kehittämisen tarve on ilmeinen (ks. Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskuksen koordinoima, 22 kunnan yhteinen moniammatillinen verkkonuoorisotyörakenne Netari www.netari.fi).

Verkkomaailma kyseenalaistaa monia perinteisiä tiedonpoliittisia jakoja, jotka Lasse Siurala on eritellyt seuraavasti: (1) virtuaalisen ja perinteisen tietämisen dikotomia, (2) asiakkaan ja palvelutuottajan välinen erottelu sekä (3) jako hiljaiseen ja näkyvään tietoon. Suomessa on toistaiseksi liian vähän tietoa siitä, miten nuorten eri ryhmien hyvinvointi näkyy ja mahdollistuu perinteisessä ja virtuaalisessa todellisuudessa. Nuorten hyvinvointipalvelujen kehittämisessä tarvitaan tutkimustietoa siitä, miten palveluja voidaan siirtää verkkoon. Mitä se vaikuttaa nuorten parissa tehtävien työmenetelmien muutokseen? Mitä tarkoittaa moniammatillinen työ verkossa? Mitä eettisiä kysymyksiä liittyy tutkijoiden ja palvelutuottajien (esimerkiksi verkkonuoorisotyöntekijöiden) toimintaan nuorten verkkoalustoilla? Miten verkossa annettavaa tukea voidaan yhdistellä muihin palveluihin? Miten verkon valtakunnallisuutta voidaan hyödyntää paikallisessa palvelutarjonnassa? Verkko on julkisesti tuetun nuorisotyön kannalta erityinen organisatorinen haaste. Verkkotekniikka mahdollistaa uudentyypistä käyttäjien yhteisöllisyyttä ja omaa tuotannollisuutta samaan aikaan kun yksityiset ja julkiset tavaroiden ja palveluiden tuottajat etsivät tapoja, joilla hyödyntää tuotekehittelyssään ja markkinoinnissaan asiakkaiden omaa innovatiivisuutta ja heidän omia yhteisöjään. Nuorten hyvinvointipalvelujen näkökulmasta tämä on organisaatiohaaste; miten tuetaan ja hallinnoidaan nuorten virtuaalisia verkostoja ja otetaan ne mukaan palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen? Lopuksi, palvelujen kehittämisen tärkeä edellytys on osaamisen ja tiedon – sekä hiljaisen että näkyvän – hyödyntäminen. (Lasse Siuralan kirjallinen tiedonanto, tammikuu 2009.) Miia Kososen väitöskirjan *Knowledge Sharing in Virtual Communities* (2008) mukaan tukemalla virtuaalisen ja todellisen maailman yhteisöllistä kommunikaatiota hiljainen tieto voidaan asteittain tehdä näkyväksi. Nuorten hyvinvointipalveluja kehitettäessä tämä tarkoittaa sekä nuorten että nuorten kanssa työskentelevien hiljaisen tiedon purkamista ”keskustelevien ja yhteisöllisten kommunikaatorakenteiden” avulla.

Internet tietolähteenä herättää tutkimuseettisesti monta pohtimisen aihetta. Ensiksikin on vaikeaa tietää, kuka internetin takana on vastaamassa tutkijan kyselyihin. Tämä vaikuttaa aineiston keräämiseen ja sen luotettavuuteen. Toiseksi voidaan puhua niin sanotusta netnografiasta, jossa käsiteltävästä tutkimuskohteesta tehdään havaintoja pelkästään internetin välityksellä. On syytä pohtia, milloin internet riittää ainoana tietolähteenä. Kolmanneksi on tärkeää arvioida tutkimuseettisestä näkökulmasta aikuisen tutkijan (tai kenen tahansa aikuisen) osallistumisen ehtoja kun kyseessä on nuorten omat nettisivustot – millä ehdoilla tutkija näissä nuorten omissa ympäristöissä liikkuu, ja mitä seurauksia sillä on nuorten kannalta. (Verkkonuoorisotyön tutkimisen nykytilasta ks. Jani Merikiven kirjoitus *Tähän mennessä tutkittu* 1.12.2008, www.kommentti.fi.)

Nuorisotutkimusverkostossa on tartuttu virtuaalisen nuorisotyön ja nuorten netinkäyttöä koskeviin ajankohtaisiin teemoihin. Virtuaalinen ympäristö antaa uusia mahdollisuuksia vertailutiedon keruuseen; Nuorisotutkimusverkostossa on muun muassa koottu nuorten netin käytön merkityksiä koskeva aineisto Habbo-hotellissa. Aineisto sisältää noin 30 000 vastausta lähes 200 kysymyksen.

Myöskään tässä aineistossa vastaajien henkilötiedot eivät ole selvitettävissä.

Lopuksi, yllirajaisuuden haasteeseen on syytä tarttua myös kansainvälisen vertailun mahdollistavan tiedontuotannon kautta. Yksi tulevaisuuden suunta voisi olla nuorisopoliittisesti relevantin kansainvälisen nuorisotutkimustoiminnan systemaattinen edistäminen esimerkiksi lapsi- ja nuorisotutkimusohjelman muodossa. Tällaisella asetelmalla voitaisiin päästä konkreettiseen nuorisotutkimukselliseen yhteistoimintaan, joka edistäisi monikenttäistä ja -tieteistä tutkijaverkostoitumista. Näin eurooppalaiseen (ja ehkä laajemminkin kansainväliseen) nuorisopoliittiseen kehittämistyöhön saataisiin jatkuvasti päivittyvää, vertailevaa tietoa. Kyse voisi olla dialogisesta rakenteesta, jossa tutkimusohjelman vaihtuvat teemat kytkeytyisivät poliittisiin painopisteisiin ja kommentoisivat niitä siten, että kokonaisuudesta tulisi monitoimijaista vuoropuhelua edistävä rakenne (tutkijat–hallinto–käytännön toimijat). Tällainen päivittyvä vertailutieto ja sen poliittisesti virittävät tulokset voisivat tuoda paitsi nuorisopoliittiseen päätöksentekoon tarvittavaa ajankohtaista, kansallista näkökulmaa koettelevaa informaatiota ja näkökulmia, myös toimia välineenä nuorisopoliittikan profiloinnille sektoreita ylittävässä työssä. Kyse ei ole ainoastaan eurooppalaisesta vaan globaalimmasta tiedontuotannosta ja vastuusta koskien nuorten syrjäytymiskysymyksiä. Tästä hyvä esimerkki on 2000-luvun alussa YK:n kanssa toteutettu yhteistoiminnallinen hanke, jonka toteutukseen osallistuivat aloitteellisesti suomalaiset nuorisotutkijat. Seminaarin lisäksi hanke tuotti laajan julkaisun *World Youth Report 2003 – the global situation of young people*. Tämänkaltaisille globaaleille nuorisotutkimuksen, -politiikan ja -työn yhteisille interventioille on jatkuva tarve.

1.5. Nuorisotyön tutkimisen haasteita²

Nuorisotyö Suomessa koostuu pääosin kuntien, seurakuntien ja kansalaisjärjestöjen piirissä tehtävästä työstä, vapaasta kansalaistoiminnasta ja nuorten vapaa-ajan toiminnasta sekä projektimuotoisista toimista. Nuorisotyö on sekä historiallinen ja osin institutionaalistunut traditio että monimuotoinen nuorten vapaa-ajan toimintaan kiinnittynyt toimintakulttuuri. Nuorisotyö pitää sisällään nuorten omaehtoista yksilöllistä toimintaa tai erilaisissa lähi- tai viiteryhmissä tapahtuvaa ryhmätoimintaa sekä nuorten ohjausta, tukemista, auttamista ja toimintaan puuttumista.

Nuorisotyön asemaa kunnissa määrittelevät erityisesti nuorisolaki (voimaan 2006), lastensuojelulaki (voimaan 2008) sekä lapsi- ja nuorisopoliittikan kehittämissuunnitelma 2007–2011 (opetusministeriö 2007), jota valtakunnallisesti edistetään hallitusohjelman mukaisella Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmalla. Edellisten lisäksi monet muutkin julkiset linjaukset korostavat useiden eri toimijoiden roolia, niiden ehkäisevän toiminnan ja varhaisen puuttumisen merkitystä sekä eri toimijoiden yhteistyötä lasten ja nuorten elämässä. Kuntien nuorisotyön lisäksi ne suuntaavat puitteellisesti myös seurakuntien ja järjestöjen nuorisotyötä vaikka eivät niitä suoraan velvoitakaan.

Seurakuntien nuorisotyötä säätelevät kirkkolaki ja kirkkojärjestys (1993), kirkkohallituksen laatimat nuorisotyön ohjaajan viran johtosääntö ja nuorisotyöntekijöiden ydinosaamisen kuvaus, sekä muut väljemmät linjaukset ja ohjeet. Kansalaisjärjestöjen nuorisotyötä ja toimintaa säätelevät yleisellä tasolla yhdistystoimintaa ohjaava lainsäädäntö ja nuorisotyön tavoitteita ja sisältöjä määrittelevä nuorisolaki. Näiden rinnalla keskeisiä ovat järjestöjen omat periaatteelliset- aatteelliset, toimintakulttuuriset ja ajankohtaiset käytännölliset tavoitteet.

Nuorisolain (2006) mukaan nuorisotyö on nuorten oman ajan käyttöön kohdistuvaa nuorten kasvun ja itsenäistymisen tukemista, nuorten aktiivisen kansalaisuuden edistämistä, nuorten sosiaa-

2 Luvun 1.5. kirjoittamisesta on vastannut pääosin Petri Cederlöf.

lista vahvistamista ja sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Aktiivisella kansalaisuudella laki tarkoittaa nuorten tavoitteellista toimintaa kansalaisyhteiskunnassa; sosiaalisella vahvistamisella se tarkoittaa nuorten elämäntaitoja vahvistavaa ja syrjäytymistä ehkäisevää työtä ja toimintaa. Lain mukaan nuorisopolitiikka on nuorten kasvu- ja elinolojen parantamista.

Lain mukaan nuorisotyö ja -politiikka ovat erityisesti kunnan tehtäviä. Niihin kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, nuorten toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, nuorten tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistysten ja -ryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus, tarvittaessa nuorten työpajapalvelut, sekä muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. Lisäksi laki painottaa voimakkaasti nuorten kuulemisen, osallisuuden ja vaikuttamisen edistämistä.

Nuorisolaki on kuitenkin puitelaki, jonka riittävästä toteuttamisesta kunnat itse päättävät. Sitä sitovampi on lastensuojelulaki: perinteisen lapsi- ja perhekohtaisen puuttuvan lastensuojelun lisäksi laissa on säädetty ehkäisevästä lastensuojelusta, jolla tarkoitetaan kaikkia lasten ja nuorten kasvua tukevia ja ongelmia ehkäiseviä toimia. Lain mukaan kuntien on kerran neljässä vuodessa tehtävä suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi.

Lastensuojelulain mukaista suunnitelmaa varten kuntien on tehtävä selvitys muun muassa lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista, lasten ja nuorten palvelujärjestelmästä sekä yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten, yhteisöjen ja laitosten välillä. Nuorisolaki puolestaan esittää nuorisotyön toteuttajiksi kunnat, järjestöt ja nuorisoyhdistykset, kuntayhteistyön muodot sekä moniammatillisen yhteistyön eri viranomaisten, nuorten ja järjestöjen kanssa. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma tarkastelee hyvin laajasti useimpien lasten ja nuorten parissa toimivien haasteita erityisesti ehkäisevässä työssä ja keskinäisessä yhteistyössä kattavan turvaverkon ja saumattomien palveluketjujen luomiseksi. Ohjelman mukaan lakiin esimerkiksi lisätään säädös kunnan moniammatillisesta työryhmästä, jonka tehtävänä on koulusta työhön tai opintoihin siirtyvien nuorten seuranta ja tuki. Esitys on valmisteluvaiheessa (Nuorta ei jätetä, opetusministeriö 2009).

1.5.1. Tiedon tuottaminen, kohdistuminen ja välittyminen

Tutkimuksen yleistilanne

Nuorisotyön ammatillisuutta on kehitetty huomattavasti ammattikorkeakouluissa 1990-luvun lopulta lähtien, mutta samalla käytännön harjaantuminen ja sopivuus nuorten parissa toimimiseen on säilyttänyt merkityksensä eri koulutusväylillä ja niistä riippumattakin. Perushaaste on kuitenkin se, että nuorisotyön käytäntöä ja asemaa Suomessa on yhä tutkittu suhteellisen vähän ja epäjatkuvasti.

Yksittäisiä tutkimuksia on julkaistu läpi vuosikymmenten, ja tällä vuosikymmenellä uusia tutkimuksia on ilmestynyt aiempaa enemmän. Keskeinen panostus tutkimukseen on viime vuosina tapahtunut Nuorisotutkimusverkoston piirissä. Tuo panostus on kuitenkin osa laajemmin nuorten elämään kohdistuvaa tutkimusintressien kenttää, jossa sen jatkuvuuden ja kattavuuden pyrkimys voisi nykyvoimavaroin tapahtua vain muiden tutkimusaiheiden kustannuksella. Vastaavasti muiden tutkimusorganisaatioiden panostus nuorisotyön tutkimukseen on pistemäistä yksittäisten tutkimusten toteutusta harvakseltaan. Panostusta nuorisotyön käytännönläheiseen tutkimukseen lisää ammattikorkeakoulujen kasvanut tutkimus- ja kehittämistoiminta, mutta sekään ei vielä muodosta tietoa järjestelmällisesti kumuloivaa strategista kokonaisuutta. Oman kokonaisuutensa muodostavat alan opinnäytetyöt, joiden kirjoa ei ole vahvasti hyödynnetty tutkimustarkastelujen tukena.

Toisen asteen opintojen lisäksi nuorisotyötä on viime vuosina voinut opiskella täysipainoisesti ammattikorkeakoulu- ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon valmistavissa koulutusohjelmissa

sekä Kuopion yliopiston päättyneessä maisterikoulutusohjelmassa; nuorisotyön ja -tutkimuksen maisterikoulutusohjelma käynnistyy ainakin määräaikaaisesti Tampereen yliopistossa vuonna 2009. Nuorisotyön koulutuksen kehittäminen lisää osaltaan tarvetta sekä pätevän että käytäntöön sovellettavan tutkimustiedon tuottamiseen. Opinnäytteiden lisäksi myös käytäntöön suuntautuneen lakisääteisen tutkimus- ja kehitystyön tuottajina keskeisimmän oppilaitospotentiaalın muodostavat Humanistinen ammattikorkeakoulu (HUMAK), Diakonia-ammattikorkeakoulu (DIAK), Mikkelin ammattikorkeakoulu (MAMK), osa sosiaalialan ammattikorkeakouluista sekä pienimuotoisesti osa yliopistoista.

Nuorisotutkimusverkoston rinnalla viime vuosien keskeisiä nuorisotyön sisällöllisen tutkimustiedon tuottajia ovat olleet opetusministeriö (kohdennetuilla rahoituksillaan), kristillisen nuorisotyön toimijat (kuten kirkon keskushallinto ja Nuorten keskus ry), sekä HUMAK, DIAK ja MAMK. Lisäksi joitakin nuorisotyötä koskevia tai sitä sivuavia tutkimuksia ovat julkaisseet sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Stakes, Opetushallitus, sosiaalialan ammattikorkeakoulut, jotkut ammattikoulut sekä yksityiset tutkimusorganisaatiot.

Pääosa nuorisotyötä koskevasta kirjallisuudesta on sen eri menetelmiin ja osa-alueisiin kohdistuvia katsauksia ja selvityksiä, toiminnallisia oppaita tai menetelmällisiä pohdintoja. Myös joitakin opillis-teoreettisia tarkasteluja on ilmestynyt. Selontekojen ja arviointien tekeminen nuorisotyön ja muiden nuorten parissa toimivien toteuttamista projekteista ja uusista toimintamuodoista on ollut yleistä 1990-luvulta lähtien. Määrällisesti pääosa julkaisuista kohdistuu väljästi kunnallisessa kontekstissa tapahtuvaan toimintaan, miltei yhtä suuri osa seurakunnalliseen toimintaan tai eri toimijoiden muodostamaan kontekstiin; erityisesti kansalaisjärjestöjen nuorisotyötä ja -toimintaa koskeva tutkimus on erittäin harvinaista.

Pääosa tarkasteluista käsittelee nuorisotyötä yleisesti ja käsikirjamaisia kokonaistarkasteluja on julkaistu noin kerran kymmenessä vuodessa; kristillisen nuorisotyön tarkastelut asettuvat käytännöllisen sisältönsä kautta muiden kokonaistarkastelujen yhteyteen. Nuorisotyön muotojen ja menetelmien kokoavista tarkasteluista mainittakoon tässä kaksi kollaasimaista artikkelikokoelmaa, jotka Nuorisotutkimusverkosto on julkaissut. Monipuolisen kuvan nuorisotyön muotojen ja menetelmien kirjosta tarjoaa Tommi Hoikkalan ja Anna Sellin (2007) toimittama teos *Nuorisotyötä on tehtävä*. Kasvatusteoreettisesti nuorisotyötä lähestytään Elina Nivalan ja Mikko Saastamoisen (2007) toimittamassa kirjassa *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*.

Sen sijaan nuorisotyön arkiseen käytäntöön, nuorisotyöntekijöiden työhön ja käsityksiin kohdistuvia kattavia empiirisiä tutkimuksia nuorisotyön kokonaistilanteen ja toimintaroolin näkökulmasta on tehty vain muutamia (esim. Cederlöf 2004, 2005; Honkasalo, Souto & Suurpää 2007; Määttä 2007; Salasuo 2007; Vehviläinen 2002, 2005). Viitteitä tällaisen tutkimuksen vakiintumisesta säännölliseksi eri tutkimustoimia yhdisteleväksi tiedontuotannoksi ei silti toistaiseksi ole ollut nähtävissä. Viime vuosina lisääntyneestä erillistutkimusten tekemisestä huolimatta nuorisotyön aseman ja prosessin tarkastelu paikallisessa, alueellisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissaan sekä vaikuttavuudessaan on puutteellista.

Nuorisotyön tutkimuksen kehittäminen edellyttää tutkimusten kohdistumisen yhdistelevää koordinointia siten, että niiden tarjoamaa informaatiota voidaan koota näkökulmiksi nuorisotyön asemaan nuorten elämää mahdollistavien ja tukevien toimintojen prosessikokonaisuutena. Tämä edellyttää myös tutkimusten kohdentamista tiedon katvealueille.

Alustavaan tutkimuskirjallisuuden kokoavaan esimerkkitarkasteluun vuonna 2009 pyritään muun muassa Cederlöfin työssä (www.humak.edu/hankkeet/nuorisoalan_haasteet/). Tällaiseen kokoavaan tarkasteluun tarvitaan kuitenkin pitkäjänteisempää usean tutkijan panostusta; näin voitaisiin myös täsmentää tutkimuksen sisällölliset, teoreettiset ja nuorisotyön käytännölliset informaation katveet sekä metodiset kehittämistarpeet.

Nuorisotyön tutkimusta on tehty melko monitieteisesti, mutta kuitenkin useimmiten väljästi

sosiologiseen tai kasvatustieteelliseen viitekehykseen tukeutuen. Tutkimuksen kehittäminen edellyttäisi sen tieteellis-teoreettista monipuolistamista sekä teoreettista ja metodista jännevöittämistä – siitä huolimatta, että nuorisotyötä ja sen kehittämistä tukeva käytännöllinen tutkimusasetelma on alan tutkimuksessa vahvasti perusteltu; näiden molempien intressien yhteensovittaminen edellyttää dialogista alan käytännön toimijoiden ja tutkimuskentän vuoropuhelurakenteiden kehittelyä. Tätä ollaan parhaillaan kehittämässä nuorisotyön monitoimijaisen verkostoyhteistyörakenteen muodossa, jossa mukana on nuorisotutkimuksen, käytännön nuorisotyön ja nuorisoalan koulutuksen asiantuntemus.

Valtakunnallisen kokonaiskuvan haaste

Toinen laaja haaste on nuorisotyön tilaa koskevan valtakunnallisen seurantatiedon jatkuvuuden ja kumuloitumisen puute. Kuntien nuorisotoimista vuosittain koottavissa olevat valtakunnalliset tiedot (opetusministeriö, Suomen Kuntaliitto) perustuvat karkeisiin tilastoihin ja selvityksiin kuntien toiminnasta yleisesti, mutta esimerkiksi kuntien nuorisotoimia koskevaa monipuolista tilastointia ei ole tehty 1990-luvun alun jälkeen. Yleiskatsaukset koskevat lähinnä kuntien, nuorisotyömäärärahoista avustettujen järjestöjen sekä valtion avustamien muiden nuorisotyön muotojen tilaa; lähteinä toimivat eri selvitykset ja karkeat tilastot.

Suomen Kuntaliiton tilastoimat määrälliset tiedot kuntien nuorisotoimista muodostavat aikasarjaa, mutta ovat sisällölliseltä informaatioltaan kevyitä. Kuntien nuorisotyöstä on käytettävissä Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssin ja Suomen Kuntaliiton kyselytutkimuksia noin kymmenen vuoden ajalta; viimeisin tiedonkeruu tapahtui vuonna 2006. Nämä tutkimustulokset tarjoavat suuntaa-antavaa tietoa ja aikasarjoja kuntien nuorisotyön tilanteesta, mutta lukuun ottamatta Kurikan (1999) laajempaa otantaa ne eivät ole täysin yleistettävissä koko kuntajoukon moninaisuuteen ja sen nuorisotyön paikalliseen käytäntöön alueellisten erojen viitekehyksessä. Edellinen kuntien nuorisotyön tilannetta koskeva koostava katsaus on 1990-luvun tietoihin perustuva Silvennoisen (2001) teos. (Katsaus em. tutkimuksiin teoksessa Cederlöf 2007 sekä osoitteessa www.humak.edu/hankkeet/nuorisoalan_haasteet/.)

Toimivan tiedonkeruurakenteen on 1990-luvun lopulta lähtien muodostanut lääninhallitusten peruspalveluiden arviointimenettely (ks. 1.6.2. ja 3.3.). Opetusministeriön esityksen perusteella sisäasiainministeriön ja Suomen Kuntaliiton vahvistamien arviointikohteiden mukaan lääninhallitusten arvioinneissa ei kuitenkaan ole joka vuosi tarkasteltu kuntien nuorisotoimia kokonaisuudessaan, vaan tarkastelu on rajoittunut joihinkin nuorisotyön osa-alueisiin, kuten työpajatoimintaan, ennaltaehkäisevään päihde- ja huumetyöhön sekä nuorten osallisuuteen. Edellinen laajemmin kuntien nuorisotoimia koskeva arviointi joka läänistä on käytettävissä vuodelta 2003. Oulun lääninhallituksen nuorisotoimessa on edellisestä poiketen tehty nuorisotoimen arviointi vuosittain ja Lapin lääninhallituksessa toteutettiin myös vastaava arviointi vuonna 2006; kysymyksessä olivat räätälöidyt www-pohjaiset kyselyt (webropol). Tämänkaltaista vuosiarvioinnin menettelyä ainakin rungoltaan yhdenmukaisin kyselypohjin voisi suositella joka läänille, koska se tarjoaisi vuosittain päivittyvää seurantatietoa koko maan nuorisotoimista. Yhteen koottu sopivan pelkistetty valtakunnallinen vuosiraportti tarjoaisi myös vertailutietoja kuntien nuorisotyön toimijoille. Aluehallintorakennuksen uudistuksen (ALKU) myötä peruspalvelujen arvioinnin toteutusasetelma muuttuu, joten tämän tiedontuotannon kehittely on ajankohtainen asia. (Cederlöf 2007, 252–257; ks. luku 3.3.)

Kirkkohallituksen julkaisema *Kirkon tilastollinen vuosikirja* tarjoaa määrällisen perusinformaation myös seurakuntien nuorisotyöstä, mutta ei riitä sisällölliseen erilaisten seurakuntien tilanne-erojen arviointiin. Seurakuntien nuorisotyöstä raportoidaan valtakunnallisen yleistarkastelun tasolla Kirkon tutkimuskeskuksen tuottamassa Kirkon nelivuotiskertomuksessa, joista tuorein ilmestyi syksyllä 2008. Sen raportoinnissa kuitenkin esitetään vain yleistietoja ilman kattavaa kerätyn aineiston reflektointia ja täsmentämistä. (Kirkkohallitus 2008; Kirkon tutkimuskeskus 2008.)

Kansalaisjärjestöjen nuorisotyötä ja -toimintaa koskeva valtakunnallinen tutkimuksellinen tietopohja on vähäinen suhteessa järjestöjen suureen määrään ja moninaisuuteen. Useat valtakunnalliset järjestöt kokoavat tietoa ja tuottavat sisällöllisiä erillistarkasteluja jäsenjärjestöjensä toiminnasta, mutta ne eivät välity laajempaan tietoisuuteen eikä niiden tarjoamaa tietoa yhdistellä.

Perushaasteita

Eri tiedontuottajien välillä on virinnyt tuloksekasta yhteistyötä, mutta sen strateginen kehittäminen erityisesti tiedontuotannon kattavuuden ja hyödyntämisen lisäämiseksi on yhä merkittävä haaste. Tarvitaan nuorisotyötä koskevan tiedontuotannon kokoavaa verkottamista. Kehittäminen edellyttäisi tiedonkeruun sisältöjen metodista kehittämistä suhteessa käytäntöön ja eri tiedontuottajien ja -kokoajien yhteistyönä.

Keskeinen haaste on nuorisotyötä koskevan tutkimustiedon välittyminen alan käytännön ja sen kehittämisen tueksi. Nuorisotyön tutkimustulokset tavoittavat huonosti monia käytännön työntekijöitä – monet eivät motivoitu perehtymään tutkimuskirjallisuuteen. Yleisesti vähintään yhtä kiinnostava kysymys koskee sitä, miksi nuorisotyöstä ja sitä koskevasta tutkimuksesta tiedotetaan mediassa erittäin harvoin ja vähän. Tiedontuotannon rinnalla merkittävä haaste on tiedon välittämisen rakenteiden kehittäminen. Tässä avainasemassa on alan tutkimuksen, kehittämisen ja koulutuksen toimijoiden keskinäisen tiedonkulun, vuorovaikutuksen ja yhteistyön strateginen kehittäminen.

Yleinen tiedontuotannon haaste rinnastuu tiedon kohteena olevan nuorisotyön institutionaalisen aseman paikannukseen: siihen, miten muun muassa valtionhallinnon ja toimialajakojen mukaisen sektoroituneen rakenteen eri tahot voivat vuorovaikuttaa myönteisesti tiedontuotannossa samalla, kun erilaiset tiedon tilaamisen asetelmat myös haastavat niitä kilpailemaan.

1.5.2. Kaksi ajankohtaisen nuorisotyön tarkastelun peruslinjaa

Nuorisotyö voidaan lastensuojelun ohella määritellä osaksi lapsi- ja nuorisopolitiikan toteuttamista paikallisella tasolla. Tässä useiden tavoitteiden ja kehittämislinjausten muodostamassa asetelmassa tarpeellista olisi perusteellinen nuorisotyön roolin ja aseman tarkastelu osana lasten ja nuorten hyvinvoinnin monialaista edistämistä ja tukemista. Nuorisotyön päätoimijoiden keskinäinen yhteistyö ja vuorovaikutus on paikallisesti varsin tavallista, mutta suhteet niiden muihin lähitoimijoihin vaihtelevat paljon useiden yhteistyön kehitystrendien ilmeisestä voimistumisesta huolimatta. Keskeistä olisi nuorisotyötä koskevan sisällöllisen tiedon sekä valtakunnallisen seurantatiedon jäməkittäminen sekä siihen tukeutuva nuorisotyön roolin ja aseman tarkastelu suhteessa muihin toimijoihin, erityisesti kouluun ja sosiaalitoimeen. Tähän tarvitaan kuntien, seurakuntien ja kansalaisjärjestöjen nuorisotyön ja -toiminnan aiempaa järjestelmällisempää ja täsmällisempää tutkimusta.

Toinen ajankohtainen peruslinja muodostuu nuorisotyön asemasta käynnissä olevien rakennemuutosten keskellä. Kuntien ja seurakuntien rakenteelliset uudistukset, kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten ja roolien kehittämispyrkimykset, sekä aluehallinnon muutokset lisäävät muutoksia myös kuntien, seurakuntien ja kansalaisjärjestöjen nuorisotyössä. Kymmeniä kuntia ja seurakuntia on yhdistynyt ja lähivuosina yhdistymisiä tapahtuu lisää. Myös paikallisyhdistyksiä liittyy yhteen. Kunnat muodostavat kymmeniä yhteistoimintaorganisaatioita joidenkin palvelujen tuottamiseen. Alueellista yhteistyötä tiivistetään lähikuntien, lähiseurakuntien ja lähimpien paikallisyhdistysten piirissä. Laajemmat yhteistyön tasot ovat seudullisia, rovastikunnallisia, piiritasoisia tai jopa maakunnan ja läänin laajuisia. Yhteistoiminta vaihtelee käytännöllisestä yhteistyöstä yhteisiin hankkeisiin ja koordinoituun kehittämistoimintaan. Nuorisotyön alueellista ja valtakunnallista kehittämistoimintaa edistetään. Kunnissa nuorisopalvelujen hankinta yhdistyksiltä lisääntyy. Useissa kunnissa siirrytään tilaajan ja tuottajan erotteluun, sopimusohjaukseen sekä uusiin toimialarakenteisiin ja työnkuva-

muutoksiin. (Cederlöf 2007; 2009.)

Rakenteelliset uudistukset haastavat tarkastelemaan sitä, millainen on mahdollinen ja tavoiteltava nuorisotyön päätoimijoiden sekä nuorisotyön ja sen lähitoimijoiden muodostama toimintakokonaisuus erilaisissa paikallis-alueellisissa olosuhteissa.

Viimeisimmät aikasarjat 1990-luvulta tämän vuosikymmenen puoliväliin kertovat, että kunnista ainakin kolmanneksessa nuorisotyön voimavarat ovat pysyneet heikkoina tai edelleen heikentyneet ja nuorisotyön aseman ja arvostuksen on oletettu pysyvän heikkona tai heikentyvän – samalla kun noin kolmanneksessa kunnista kehitys on selvästi myönteisempää. Yleisesti nuorisotyön tuntemus päätöksentekijöiden ja kuntalaisten keskuudessa on todettu heikoksi. Edellä mainitut lakisäädökset, julkiset linjaukset, rakenteelliset ja toimintaedellytysten uudistukset, tiedot nuorisotyön aseman ja arvostuksen vaihtelusta sekä kiristynyt julkinen talous muodostavat nuorisotyön ja sen tukiorganisaatioiden keskeiseksi haasteeksi nuorisotyön aseman ja merkityksen kirkastamisen.

Tutkimuksen haaste tässä tilanteessa on selvittää nuorisotyön toimintaprosessien vaikuttavuutta sekä sitä institutionaalista asetelmaa, jossa nuorisotyötä koskevat arvostukset ja päätöksentekoprosessit muodostuvat.

1.6. Tietoon perustuva poliittinen ohjaus: nuoria koskevan syrjäytymistiedon dialogisen tuottamisen vaatimus

Ajankohta lapsia ja nuoria sekä syrjäytymisen ilmiötä koskevan tiedonpoliittisen näkökulman terävöittämiselle on otollinen. Eurooppalaisittain monipuolinen nuorisolaki astui voimaan vuonna 2006, ja joulukuussa 2007 valtioneuvosto hyväksyi lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämissuunnitelman, jonka valmisteluun osallistui moniääninen asiantuntijajoukko ministeriöiden virkamiehistä tutkijoihin, kunnan nuorisotoimien viranomaisista järjestöedustajiin. Lisäksi lapsi- ja nuorisopoliittikan edistämisryhmä antaa uutta painoarvoa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmalle. Akateemisen ja soveltavan tutkimuksen rajoja koetteleva tieteellinen organisoituminen on ollut lasten ja nuorten tutkimuskentällä vilkasta viime vuosien aikana. Lapsiin ja nuoriin on aina suunnattu katseita, samanaikaisesti huolestuneita ja ihailevia: tämä ei ole uutta. Uudenlainen tilanne on siinä mielessä, että nuori ikäluokka on yhä pienenevä, ja jo pelkästään äänestäjien ikärakenne voi johtaa niin sanottuun rakenteelliseen välinpitämättömyyteen nuorten sukupolvien hyvinvoinnista. Tässä luvussa tehdään nopea katsaus nuorten syrjäytymistä koskevaan poliittiseen ohjaukseen.

1.6.1. Tietämisen ja asiantuntijuuden kiistanalaisuus ja monikenttäisyys

Vaikka lapsia ja nuoria koskevan poliittisen ohjauksen voimistuminen liittyy sisällöllisesti nimenomaan nuorten sukupolvia koskevan tiedontuotannon ja hallinnan tarpeeseen, on kyseessä laajempi yhteiskunnallinen trendi, jossa poliittista ohjausta pyritään tekemään yhä intensiivisemmin juuri tietoon perustuen. Tieto on politiikan ase, jolta odotetaan ajantasaisuutta, kattavuutta, perusteellisuutta, ennakoivuutta, luotettavuutta, herkkyyttä. Tieto – pätevä tietäminen – legitimoituu uudella tavalla nuorisopoliittista kulttuuria ja sen arvoa, poliittisten toimijoiden identiteettejä sekä lapsia ja nuoria koskevaa valtiollista ohjausta.

Tällä on syrjäytymistä koskevaan tiedontuotantoon moninaisia seurauksia. Syrjäytymistä koske-

vaa tietoa tuotetaan ja arvotetaan yhä moninaisemmilla kentillä. Onko tilanne kääntynyt siten, että monikenttäisyys, moniroolisuus ja moniäänisyys ovatkin lapsia ja nuoria koskevan tiedontuotannon kannalta osuvampia näkökulma kuin monitieteisyys tai sektorienvälisyys, joita tavanomaisesti käytetään arvioitaessa tiedontuotannon avoimuutta? Tietäjien valta on avannut uusia toimija-asemia ja vavisuttaa syrjäytymistä koskevaa sektoripoliittista tiedontuotantoa: nuorisopolitiikkaa ei tuoteta sektoroituneilla käytävillä vaan yhtä lailla väittelemällä jaetuista ja kiistellyistä tiedon tulkinnoista. Kysymys tiedon uudeltaisesta politisoitumisesta on puhuttanut yhteiskuntatutkijoita ja herättänyt myös monenlaista kritiikkiä, mutta tutkijakentän ulkopuolella keskustelua on käyty vähemmän innokkaasti. Ulrich Beck puhuu ”refleksiivisestä tieteellistymisestä”, joka osoittaa, että paikat ja osallistujat tiedonmuodostukselle ovat muuttuneet. Ei vain tutkijat vaan myös poliitikot sekä julkinen, yksityinen ja kolmas sektori ovat sisällyttäneet tiedonmuodostuksen osaksi omaa toimintaansa. Globalisaatio, markkinaistuminen, uusien tietoteknologioiden kehittyminen sekä poliittinen ja hallinnollinen desentralisaatio ovat olleet uudeltaista tiedonmuodostamista eteenpäin vieviä voimia. Tiedon tuottaminen ja arvottaminen on paitsi monikenttäistynyt, myös markkinaperustaistunut, mitä tietoyhteiskunnan kehitys ja median merkitys tiedon jakajana ja arvottajana korostaa. Vähitellen kysymys siitä, mikä on tutkimusta ja mikä selvitystä, on käynyt epäselväksi. Nuorten yhteiskunnallisen kollektiivisen toiminnan ja poliittisen demokratian yskissä joutuvat nuorisopolitiittiset toimijat entistä enemmän turvautumaan nuorisotutkimuksen kautta artikuloituun tietoon.

Nuorisotutkijat ovat pysähtyneet uuden tutkijuuden rajojen ja eettisten kysymysten äärelle. Nuorisotutkimuksen tieto joutuu nuorisotyön ja -politiikan kentillä testiin sekä suhteessa käytännön kenttiin että akateemisiin yhteisöihin (Hoikkala 2003). Nuorisoa koskeva tutkimuskenttä moninaistuu jatkuvasti, kun julkisen ja kolmannen sektorin lisäksi myös yksityinen sektori ja sen tiedontuottajat osallistuvat nuorisotyön ja -politiikan kehittämiseen ja toteuttamiseen – väliin yhteistoiminnallisesti, väliin jännitteisesti. Nuorisotutkijoiden kumppaneina ovatkin vuosien ajan olleet paitsi valtion ja kunnan viranomaiset ja kansalaisyhteiskunnan järjestöaktiivit, myös yritysten ja säätiöiden toimijat.

Nuorisotutkijoiden kesken (Nuorisotutkimusseurassa ja -verkostossa) on monesti pysähdetty pohtimaan tutkimuksen itseymmärryksen rajoja markkinahenkisen ostopalvelu- ja arviointitutkimuksen paineistamalla tutkijakentällä. Yksi itsearvioinnin kohde on tutkija-asiantuntijan tuottaman tiedon moneen suuntaan avautuva yhteiskunnallinen paikka: kuinka pitkälle tutkija voi tiedollaan korvata itseisarvoista kansalaisosallistumista ja demokraattisia foorumeita?

Tietämisen monikenttäisyys merkitsee myös tutkijaroolien moninaistumista: nuorisotutkijoilta ei odoteta ainoastaan tiedon tuottamista ja välittämistä yhteiskunnan eri kentille vaan tiedon keruun ja välityksen vuorovaikutuksellista luonnetta, jossa tutkijat vedetään osaksi tiedon tulkinnan ja soveltamisen poliittisia ja käytännön prosesseja. Tutkijoiden asiantuntijuus ei ole etäistä vaan dialogista, mistä kertovat muun muassa Nuorisotutkimusverkoston monenlaiset tutkijapositionit. (Ks. tarkemmin luku 3.) Vaikuttavuusyhteiskuntaa oivaltavasti tarkastelevan Marketta Rajavaaran (2007, 17–21) mukaan tieteen ja tutkimuksen aseman muutoksen myötä tutkimustiedon tuottajien ja hyödyntäjien suhde on alkanut muistuttaa kulutustavaroiden tuottajien ja kuluttajien suhdetta. Tiedonhalu kasvaa ja tieto muuttuu hyödykkeeksi, jota käytetään yhteiskunnallisten päätösten ja käytäntöjen oikeuttajana. Tässä yhteydessä vaikuttavuuden ja arvioinnin läpimurto uudeltaisena yhteiskunnallisen hallinnan muotona on suunnannut myös syrjäytymistä koskevaa tietoa; vaikuttavuuden arvioinnin velvoitteita lisätään lainsäädäntöön ja arkisen nuorten kanssa tehtävän työn kentille. Yksiselitteisiä vastauksia ei löydy kuitenkaan siihen, mitä vaikuttavuuden arviointi syrjäytymisen ja sen ehkäisyn moniselitteisen ilmiökentän kohdalla tarkoittaa, keitä vaikuttavuuden arvioinnilla pyritään vastuullistamaan tai mitä arvioinnin velvoitteiden avulla tavoitellaan yhteiskunnassa: onko kyse poliittis-hallinnollisesta vai kansalaislähtöisestä vaikuttavuuden arvioinnista? (Ks. myös luku 2.1.2.)

Vaikuttavuuden mittaaminen sosiaalisesti monitulkintaisen syrjäytymisilmiön ympärillä on erityisen haastavaa, minkä monet tutkijat ovat tuoneet eri yhteyksissä esille. Myös Valtiontalouden

tarkastusviraston *Nuorten syrjäytymisen ehkäisy*-tarkastuskertomuksen päätelmät kertovat vaikuttavuuden mittaamisen metodologisista vaikeuksista. Jos esimerkiksi ”matalan kynnyksen työpajan” nuori saa vuorokausirytmensä kohdalleen, alkaa peseytyä ja tavata ihmisiä, ei se välttämättä näy ainakaan välittömästi tilastoissa. Sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta toiminta on ollut menestyksellistä. Monet nuorisotutkimukset vahvistavat, että työelämän ulkopuolelle jääneiden nuorten kohdalla sosiaalinen kuntoutuminen on edellytyksenä sille, että muiden, esimerkiksi työllistymiseen kohdistuvien toimenpiteiden vaikutukset olisivat kestäviä (ks. Pietikäinen 2007).

Moniroolisuuden mahdollisuus ei tarkoita ainoastaan monia toimija-asemia ja kenttiä. Se kiinnittyy myös sellaiseen dialogiseen tietoperustaan, jossa syrjäytymistä koskeva tieto nähdään yhdessä tuotettuna. Tieto ei ole kenenkään toimijan yksinoikeus, vaan se on toimijoiden välissä, yhteisesti käytettävissä, sovellettavissa, kiistettävissä ja edelleen kehitettävissä. Tällainen kiistanalainen tietokäsitys eriytyneestä tiedosta kohti monikenttäistä syrjäytymistä koskevan tiedon tuottamista on kaukana rationaalisesta tietokäsityksestä, jossa korostuu tiedon yleispätevyys, objektiivisuus sekä niin sanotun käytännön tiedon (arkitiedon) ja asiantuntijatiedon erottelu. Voidaan puhua myös toisesta tiedosta, jossa tieto on ”kokemuksellista, paikantunutta, ihmettelevää, paljastavaa ja pohdiskelevaa” (Hänninen ym. 2005; Bardy 2007). Tällainen yhteisesti tuotettu tieto voi onnistuessaan tavoittaa moniäänisesti sen tietämisen osa-alueen, joka jää syrjäytymistä koskevan hallitsevan tiedonpolitiikan katveeseen: ei-toivottu tieto, kipeä, häpeällinen tieto, lasten ja nuorten vaikeasti jäljitettävä kokemuksellinen tieto, erityisesti instituutioiden ulkopuolella vietetty oma aika sekä tällaisen eletyn tietämisen linkittäminen osaksi syrjäytymistä koskevaa tietoa. Kokemukselliseen tietämiseen pohjautuva laadullinen tieto jää liian usein fragmentaariseksi tai yksityiseksi tutkijakentän tiedoksi eikä löydä tietään hallinnon ja politiikan kentille.

Integroidun tietokäsityksen soveltaminen tuo eittämättä omat metodologiset ja eettiset haasteensa tiedonkeruun, menetelmävalintojen, tiedon analysoinnin sekä tulosten/päätelmien raportoinnin ja arvioinnin kannalta. Muun muassa seuraavanlaisia olisi syytä perusteellisesti käsitellä, kun lapsia ja nuoria koskevaa yhteistä tiedonkeruujärjestelmää kehitetään eteenpäin:

- Miten yhteistoiminnallisesti rakentuvaa tietoa kerätään, ja millaiset menetelmät tähän soveltuvat?
- Minkä arvojen, intressien, kriteerien ja tutkimuseettisten sääntöjen mukaan tietoa paitsi kerätään, myös käytetään, arvioidaan ja kiistetään?
- Mitkä vapaudet ja vastuu eri toimijoilla on hyödyntää integroitua tietoa omissa toimissaan?
- Miten sovitaan siitä, millä tavoin tietoa käytetään julkisuudessa, erilaisin raportointimethodein?
- Miten yhteistoiminnallisessa ympäristössä voidaan soveltuvin osin ylläpitää kunkin toimijatahon autonomia sekä erityiset tarpeet ja perinteet?
- Millä tavoin integroidun tiedon tuotannossa otetaan mukaan nuoret ja heidän arkitietonsa?

Tämänkaltaisten haasteellisten kysymysten parissa kehitetään parhaillaan nuorisotutkijoiden, nuorisotyön koulutustahojen ja käytännön nuorisotyön toimijoiden yhteistyössä nuorisotyön kentälle tutkimus- ja kehittämistoiminnan verkostoa, joka onnistuessaan vahvistaa yhteisen nuoria ja nuorisotyötä koskevan dialogisen tiedon tuottamista, soveltamista ja yhteistoiminnallista osaamista.

1.6.2. Nuorten kuulemisen ajankohtaisia kysymyksiä

Kysymys syrjäytymistä koskevasta, sukupolvisesti rakentuvasta vuoropuhelusta sekä nuorten kokemuksellisen äänen kuulemisen tavoitteesta voidaan nähdä osana uudenlaista monilta kentiltä kerättyyn tietoon perustuvaa nuorisopoliittista ohjausta. Suomen perustuslain sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan jokaisella alle 18-vuotiaalla on oikeus tulla kuulluksi sekä osallis-

tua itseään koskeviin asioihin ”kehitystasonsa mukaisesti”. Näiden perustavien oikeuksien lisäksi viimeaikaiset lainsäädäntöuudistukset ovat kirvoittaneet lasten ja nuorten kuulemista koskevaa keskustelua. Nuorisolaki vuodelta 2006 velvoittaa järjestämään alle 29-vuotiaille mahdollisuuden osallistua paikallisten ja alueellisten asioiden käsittelyyn. Lisäksi uusi lastensuojelulaki velvoittaa kuntia tekemään suunnitelmat, joissa huomioidaan myös lasten kasvuolot sekä hyvinvoinnin tila yleisesti. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa kuuleminen nousee keskeiseen asemaan. Ohjelmassa muun muassa luvataan huolehtia tarvittavista toimenpiteistä lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen lisäämiseksi.

Alla nuorisotutkijoiden tekemä 7-tasoinen osallistumisen portaikko, jonka ilmentää omalla tavaltaan sitä, mihin laajaan sukupolvien välistä vuorovaikutusta koskevaan haasteiden kenttään nuorten kuulemista koskeva teema liittyy – sen enempää portaikkoa tässä kommentoimatta:

- Lapsia ja nuoria kuunnellaan.
- Lapsia ja nuoria kannustetaan ilmaisemaan mielipiteitään.
- Lasten ja nuorten näkemykset otetaan huomioon.
- Lapset ja nuoret ovat mukana päätöksenteossa.
- Lapset ja nuoret jakavat valtaa ja vastuuta päätöksenteossa aikuisten kanssa. (Isot, pitkän aikavälin hankkeet.)
- Lapset ja nuoret päättävät sekä pohtivat, miten päätetty asia viedään käytäntöön. (Pienet, lyhyen aikavälin hankkeet.)
- Toimintaosallisuus: toiminta lähtee lasten ja nuorten tai heidän omikseen hyväksymistä ideoista, joiden pohjalta lapset ja nuoret suunnittelevat, päättävät toimintatavoista, toteuttavat ideoimansa teon/ toiminnan ja arvioivat onnistumistaan tai jos kyse on isosta hankkeesta, ovat jollain tavalla aktiivisessa asemassa mukana kaikissa vaiheissa, vaikka toteuttaminen tehtäisiin ammattityönä. (Lähde: Gretschel, Hanhivaara, Herranen, Honkasalo & Kiilakoski 2009)³

Kyse on sukupolvipoliittisesti ja -eettisesti tärkeästä näkökulmasta. Monet tutkijat ovat käyttäneet käsitettä ”rakenteellinen välinpitämättömyys”, millä on ilmaistu muun muassa huolta siitä, että nuoren ikäluokan ollessa pienenevä väestönosa heidän kokemusmaailmansa ei tule riittävästi nähdyksi eikä kuulluksi julkisessa keskustelussa tai päätöksenteossa (mm. Salmi 2003). Todettava tässä yhteydessä kuitenkin on se, että nuorisolain määritelmän mukaan nuoria – alle 29-vuotiaita – on Suomessa tällä hetkellä miltei 2 miljoonaa, mikä ei ole vähäpätöinen joukko. Dialoginen suhde nuoriin kaikissa poliitikoissa paikallisesta globaaliin on tarkoituksenmukaista toteuttaa sekä laajemmin että totutun päätöksentekokoneiston rajoja luovasti hakien. Suomessa on parasta aikaa käynnissä muun muassa kokeilu, jossa nuoret otetaan mukaan arvioimaan kunnallisia peruspalveluja lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnissa, joka on aiemmin perustunut lähinnä vain viranhaltijoiden antamiin tietoihin. Samassa hankkeessa kehitetään menetelmää nuorten ja päättäjien välisiin keskustelutilaisuuksiin, joilla on tarkoitus lisätä paikallista keskustelua peruspalveluarvioinnin tuloksista sekä nuorten mukaanottoa paikalliseen päätöksentekoon. Kokeilun tulokset ovat rohkaisevia ja eri tahojen hyvin sujunut yhteistyö lupaa toimintatavan vakiintumista osaksi peruspalvelujen arviointia, jos valtion aluehallinnon uudesta toimintaympäristöstä löytyy kaikkien muutosten jälkeen (ks. 1.5.1 ja 3.3 nuorten mukaan ottamiselle samanlainen tilaus. (ks. mm. Gretschel 2009.)

Nuorten näkökulmalla on erityinen merkitys myös tulevaisuuden visioinnin kannalta: nuoret saavat ja joutuvat vanhempia ikäluokkia pidempään elämään perinnöksi saamassaan maailmassa. Nuorilla on näin ollen myös muita laajempi näkökulma; nykyisyyden ja tulevaisuuden kaksoiskansalaisuus.

Nuorten kuulemisvelvoite on tervetullut painotus nuoria koskevaan tiedonkeruuseen. Kuulemista

3 Lisätietoa työseminaareista ks. http://www.minedu.fi/lapset_nuoret_perheet/.

ei kuitenkaan ole syytä typistää teknisiksi kuulemiskäytännöiksi. Kuulemisen kysymys tulee nähdä osana laajempaa nuorten yhteiskunnallista valtakärjestelmää ja nuorten aseman vankentamista niin rakenteiden kuin käytäntöjen tasolla, nuorten täysvaltaisuutta koskevien aikuislähtöisten ja/tai mediavälitteisten mielikuvien kriittistä arviointia, sukupolvien välistä vuoropuhelua koskevaa asenteellista tarkistamista sekä paneutunutta metodologista ja eettistä keskustelua koskien nuorten äänien tavoittamista.

Ensiksi nuorisotutkimukset ovat pitkään raportoineet nuorten heikosta asemasta arkisessa päätöksenteossa, olipa kyse paikallisesta tai valtakunnallisesta tasosta.

Nuorisobarometrissa 2008 kysyttiin nuorilta heidän omia kokemuksiaan siitä, ovatko he voineet aidosti vaikuttaa asuinkuntansa asioihin, ja tulokset olivat perin synkkiä. Reilu kolmannes vastaajista katsoi voineensa vaikuttaa jonkin verran, ja peräti 42 prosenttia ei kokenut aitoa vaikutusmahdollisuutta olleen. Vaikka nuoret pitävät politiikkaa tärkeänä – neljä viidestä pitää äänestämistä jopa kansalaisvelvollisuutena – näyttäytyy edustuksellinen demokratia kasvavalle joukolle myös epäilyttävänä ja luoksepääsemättömänä alueena. Entistä useampi uskoo, että äänestämällä ei voi vaikuttaa, ja että puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten äänistä, ei heidän mielipiteistään. Näiden tulosten taustaksi on tärkeää huomata, että nuorten vaikuttamishalut eivät suinkaan näytä Nuorisobarometriin mukaan olevan heikentymässä. Päinvastoin, lähes kaikkiin selvitettyihin toimintamuotoihin osallistumisen valmius on joko pysynyt ennallaan tai vahvistunut. Tämä koskee niin epämuodollisia vaikuttamiskanavia (kuten lakkoilu, ostoboikotit tai vetoomusten allekirjoittaminen) kuin puolueisiin ja vaaleihin liittyvää institutionaalista vaikuttamistakin. Nuorten vaikuttamisen kokonaiskuvan saamiseksi onkin tärkeää tutkia paitsi arvoja, asenteita ja toteutunutta toimintaa, myös sitä ympäristöä jossa vaikuttaminen tapahtuu. Esimerkiksi kun Nuorisobarometri selvitti vuonna 2008 nuorten kokemuksia paikalliseen vaikuttamiseen liittyvän tiedon riittävydestä, vain reilu kolmannes piti saadun vaikuttamistiedon määrää edes jokseenkin riittävänä. Joka neljäs nuori koki tietomäärän enemmän tai vähemmän riittämättömäksi. Myöskään nuorten kokemukset oman kuntansa tai kaupunkinsa päättäjien suhtautumisesta nuoriin vaikuttajina eivät näytä kovin valoisilta. Vain joka kuudes arvioi päättäjien pitävän nuoria varteenotettavina keskustelukumppaneina tai vaikuttajina kaikissa tai lähes kaikissa asioissa (viisiportaisen asteikon kaksi parasta luokkaa). Joka kymmenes nuori oli sitä mieltä, ettei nuoria vaikuttajina oteta tosissaan missään asiassa. Erityistä huomiota onkin syytä kiinnittää nuorten vaikuttamisen kitkatekijöihin ja suoranaisiin esteisiin, joista yhtenä keskeisenä voidaan pitää aikuisten asenteita.

Toiseksi tutkimukset osoittavat nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen kasautumisen.

Nuorten turhautuminen muodolliseen vaikuttamiseen ei välttämättä kanavoidu vaihtoehtoisten vaikutuskanavien etsimiseksi. Nuoret, jotka eivät äänestä tai usko puolueiden ajavan heidän etujaan, eivät ole muita aktiivisempia kulutuspolitiikoinnissa, internetin käyttäjinä tai järjestöissä. Tilanne on pikemminkin päinvastainen. Erilaiset vaikuttamisen muodot eivät ole toisilleen vaihtoehtoisia vaan päällekkäisiä: osallistuminen yhteen toimintamuotoon lisää todennäköisyyttä sille, että on aktiivinen myös muualla. Esimerkiksi kolmeen tai useampaan järjestöön osallistuvista nuorista yli kaksi kolmannesta piti varmana äänestämistään eduskuntavaaleissa 2007, järjestötoimintaan osallistumattomista sen sijaan vain alle puolet (Paakkunainen & Myllyniemi 2007). Osallistumisen kasautuminen kiinnittää huomion erilaisiin kompetensseihin poliittisen aktiivisuuden taustalla. Nuoret, jotka uskovat, että eri vaikutuskanavien kautta on mahdollista saada aikaan muutosta, myös käyttävät näitä kanavia muita useammin (Peltola 2007). Myönteiset vaikuttamiskokemukset ovat tärkeitä nuorten tietoisuuden ja tekojen kohtaamisen kannalta.

Kolmanneksi tutkimukset osoittavat, että monet nuorten kokemat ongelmat, joihin saattaa liittyä pelkoja, häpeän tunnetta, turhautuneisuutta, jäävät heidän omaksi yksityiseksi tiedokseen.

Esimerkiksi nuorten rasismikokemuksia käsittelevät tutkimukset osoittavat, että nuoret kertovat syrjinnän ja arkipäivän rasismin kokemuksistaan vain harvoin vanhemmilleen, eivätkä liioin ystä-

villeen. Kaikkea tietoa ei voi mutkattomasti ilmaista sanoin. Kysymys siitä, miten tällaista yksityistä tietoa on eettisesti ja metodologisesti mahdollista kerätä ja mikä vastuu tiedon kerääjällä on nuorten kokemuksista, on puhuttanut nuorisotutkijoita.

Neljänneksi tutkijat ovat tuoneet esille kuulemisen näkökulman laajentamisen merkityksen kohti kuuntelemisen ja näkemisen sensitiivisiä käytäntöjä. On myös pohdittu, mitä poliittisia seurauksia aktiivinen kuulemisvelvoite luo paitsi nuorille, myös tutkijoille ja miten eri tutkimusmenetelmin kerättyjä nuorten ääniä välittyy poliittiseen päätöksentekoon.

Tapio Kuure (2007, 120) erottelee nuorten kuulemisen ja kuuntelemisen erilaisina nuorten toimijuuteen kohdistuvina lähestymistapoina. Nuorten kuulemisella päätöksentekijät saavat itselleen tarpeellista informaatiota nuorten mielipiteistä, ja nuoria voidaan käyttää hyväksi tietolähteinä. Nuorten kuunteleminen voisi Kuuren mukaan merkitä muuta kuin välineellistä näkökulmaa nuorten ääneen. Siinä nuoret voitaisiin nähdä tasavertaisina keskustelukumppaneina ja toimijoina. Kuuleminen viittaa hallinnointiin ja toimeenpanoon, kuunteleminen pikemminkin tavoitteiden muotoiluun vuorovaikutuksen ja vastavuoroisuuden lähtökohdista.

Vaikka rakentavaan, tasavertaiseen vuoropuheluun asettuminen lasten ja nuorten kanssa sekä heidän keskinäisen dialoginsa tukeminen on lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ensisijaisia työn arvoja ja ammattimaisuuden kriteereitä, osoittavat tuoreet tutkimukset, ettei tämä tehtävä toteudu mutkattomasti. Marjatta Kalliala (2008) paneutui tutkimuksessaan pienten lasten elämään päiväkodissa. Päiväkodissa on lukuisia tilanteita, joissa aikuinen voi päättää, vetäytykö hän vai hakeutuuko vuorovaikutukseen lasten kanssa. Kirja osoittaa, että paitsi tulla kuulluksi, lapsi haluaa näyttää ja tulla nähdyksi. Kallialan tutkimuksesta voidaan lukea kritiikki kuulemisen verbaalista korostamista kohtaan: kun aikuinen katsoo ja näkee mitä lapset tekevät ja mitä tekeminen heille merkitsee, hän voi paremmin vastata heidän tarpeisiinsa. Mikäli päiväkodin aikuisten lähtökohtaiset taidot ja motivaatio olivat riittävät, melko kevyellä puuttumisella pystyttiin parantamaan heidän sensitiivisyyttään ja aktiivointitaitojaan. Suomalaisen päivähoidon taso osoittautui tutkimuksessa hyvin kirjavaksi. Osa aikuisista kohteli lapsia eläytyvän ymmärtävästi, kunnioittavasti, lämpimästi ja innostavasti, osa ei. Passiivisesti ja välinpitämättömästi lapsia silmäilevien kasvattajien ja huonosti toimivien ryhmien toimiin olisi syytä puuttua. Kalliala kysyykin, pettäkö rohkeus silloin, kun lapsia pitäisi suojella epäystävällisesti ja epäammattimaisesti käyttäytyviltä aikuisilta. Yhtenä ongelmana on ohjeistusten, arviointikriteerien ja -käytäntöjen puutteellisuus suomalaisessa päivähoidossa.

Viidenneksi tutkimukset osoittavat, ettei kyse ole ainoastaan nuorten ja aikuisten välisen dialogin vahvistamisesta vaan myös aikuisten vastuusta nuorten keskinäisen vuoropuhelun vahvistamisessa.

Monikulttuurista nuorisotyötä koskevan tutkimuksen (Honkasalo, Souto & Suurpää 2007) puitteissa tehtyjen nuorisotyöntekijöiden haastatteluista heijastui tietynlainen keinottomuus nuorten ryhmien keskinäisen dialogin edistämisen suhteen, vaikka se monissa haastatteluissa nuorisotyön ilmapiiriä ja tavoitettavuutta koskevaksi seikaksi nostettiin. Nuorisotyön koulutusta tai muita yhteisiä satsauksia, joissa paneuduttaisiin perusteellisesti nuorten ryhmäsuhteiden ja ryhmätarpeiden tukemiseen, ei haastattelujen mukaan liiemmästi ole saatavilla. Keskeinen kysymys on, jäävätkö nuorten vapaa-aikaa jäsentävät ryhmäjännitteet (osin etniset, osin etnisistä jaoista riippumattomat) sivurooliin nuorisotyöntekijöiden perustyössä. Ryhmäsuhteiden vähäinen korostuminen haastatteluissa saattaa kertoa paitsi nuorisotyön lähtökohdista, joihin liittyy muun muassa nuorten autonomisen oman alueen varjeleminen, jota ryhmäsuhteisiin puuttuminen voi olettaa rikkovan, myös välineiden puutteesta. Samaisia haasteita nostaa esille myös Anu Gretschel tutkiessaan nuorisotiloja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen areenoina.

Kysymyksen lapsi- tai nuorisolähtöisyydestä ja sen soveltamisen mahdollisuuksista ovat herättäneet paitsi nuorisotutkijat, myös lapsuustutkijat. Tästä esimerkkinä on *Lapset kertovat ja toimivat ry*, joka on monitieteinen tutkija- ja kehittäjäverkosto, jossa hakeudutaan erityisesti lasten ja nuorten mutta myös aikuisten, kulttuurin, kokemusten, tiedon ja osaamisen äärelle. Perinteisestä kohteellistavasta,

lasten ja nuorten maailmaa ulkoapäin tarkastelevasta ja arvioivasta toimintatavasta pyritään eroon sekä tutkimuksen eri vaiheissa että käytännön työssä. Sen sijaan nostetaan esiin eri-ikäisten lasten ja nuorten ajatuksia ja omaa kulttuuria: keskustelua, ääniteitä, tarinoita, kuvia, rakennelmia, sävellyksiä, liikkeitä, leikkejä ja muita heille ominaisia tapoja toimia. ([Http://www.elore.fi/arkisto/1_08/kal1_08.pdf](http://www.elore.fi/arkisto/1_08/kal1_08.pdf).) Nuorisotutkimusverkostossa toimii lasten ja nuorten tematiikasta kiinnostuneiden tutkijoiden yhteistyöverkosto, jossa tarkastellaan laadullisin menetelmin tapaustutkimuksina kuinka kunnan eri hallintokunnat ovat alkaneet ottaa huomioon toiminnassaan lasten ja nuorten toimijuuden edistämisen ja vaikutusmahdollisuudet omissa asioissaan (ks. Gretschel & Kiilakoski 2008).

Koska kuulemista koskevia toimenpiteitä rivakasti uudistetaan ja laajennetaan – ei vähiten osana Lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämissuunnitelman ja lainsäädännöllisten velvoitteiden uudistamista – on syytä arvioida kokoavasti nuorten kuulemiskäytäntöjen vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Arvioivassa koonnissa olisi huomioitava muun muassa seuraavat haasteelliset tekijät (yhdenvertaisuusnäkökulma on myös tässä keskeinen). Samaiset kysymykset olisi syytä jalkauttaa myös arvioitavaksi nuorisotyön kentille, osaksi arvioivaa työtettä.

- Millainen kuuleminen puhuttelee nuoria, millainen vaientaa?
- Nuorten kuulemisen romanttinen sävy: nuorten ”puhtaan” äänen kuuleminen vs. likaiset/ monimieliset/ei-toivotut/vaiennetut/soraiset äänet
- Miten kuulemisvelvoite kohtaa nuorten monimielisen arjen ja sen toiminnallisuuden, jota kuulemisen sijaan pitäisi kuunnella ja nähdä (avoimet, dialogiset, arkiset, ennakkokuulottomat menetelmät)? Esim. nuoriso- ja populaarikulttuuriset ilmaukset, verkkoyhteisöjen äänet.
- Onko kuulemisen kehys annettu etukäteen vai voiko kuultava tuoda esiin asioita, jotka ehkä haastavat tilanteen?
- Ymmärtävätkö kaikki tilanteessa olijat, mitä ollaan kuuntelemassa? Millä kielillä nuoria kuunnellaan?
- Kuuleminen pisteittäisenä nuorten neuvonpitona vs. arkisena asenteena ja arvona sekä ammatillisena menetelmänä
- Kuulemisen polarisoituminen: kuka kuuntelee katveita / marginaaleja ja miten? Tämä haaste koskee myös tutkimuksia, joihin aktiiviset nuoret jäävät erityisen helposti kyselyjen ja haastattelujen haaviin ja osa nuorten ikäluokasta jää eri keinoin kerätyn tiedon katveeseen, yhteiskunnan hiljaiseksi väestöksi.
- Miten instituutioiden sisällä olevat, kuten suljetuissa laitoksissa, olevat nuoret otetaan huomioon kuulemiskäytännöissä? Painottuvatko tietyt marginaalisiksi luokitellut ryhmät (esim. pajanuoret) toisten kustannuksella?
- Onko kuulemisjärjestelmä sellainen, että eri ryhmät voivat aidosti osallistua – riippumatta erilaisista väliintulevista eriarvoistavista seikoista?
- Mitkä ovat kuuntelijan velvollisuudet ja vastuut? Onko kuuleminen yksisuuntaista vai välittykö jatkotoimenpiteitä koskeva tieto kuulluille? (Sukupolvipoliittinen näkökulma.)
- Missä yhteyksissä ja ympäristöissä kuuleminen on eettisesti perusteltua, milloin on kyseessä urkkiminen tai vaikeiden asioiden nopea avaaminen, jonka käsittelyyn nuoret jätetään yksin? (Arkaluontoisten asioiden käsittely.)
- Milloin nuorella on oikeus vetäytyä ja pysyä hiljaa – ja millaisin seurauksin?
- Voiko yksi poikkeava kertomus olla poliittisesti ja kulttuurisesti merkityksellisempi kuin yleistettävä ääni? (Laadullisen tutkimuksen merkitys.)

1.6.3. Jäsennelyt vuoropuhelu nuorten kuulemisen yhtenä mallina⁴

Kuten edellä on esitetty, nuorisotoimialaa koskevaa tietoa tuotetaan monesta eri näkökulmasta. Toimialalla on pitkään vallinnut yleisesti hyväksytty käsitys siitä, että yhteiskuntapoliittisesti relevantin tiedon tuottaminen tapahtuu yhteistyössä nuorisotyön kentän, tutkijoiden ja toimialan hallinnon välillä. Kenttää ja tutkimusta välittävänä tiedon tuottajana on lisäksi nuorisotyön koulutus, jonka tavoitteena on tuottaa työntekijöitä toimialan tarpeeseen ja joka tästä syystä käy jatkuvaa dialogia työnantajien kanssa.

Vuonna 2006 voimaan tullut nuorisolaki korostaa nuorten kuulemista, ja kuntien palvelujärjestelmää kehitettäessä korostetaan asiakaslähtöisyyttä. Molemmissa näkökulmissa korostuu nuorilta itseltään saatavan tiedon merkitys. Vastaava korostus näkyy myös uudessa lastensuojelulaissa, jossa painotus on kuitenkin lain erityisluonteesta johtuen asiakaslähtöisyydessä ja lasten oikeuksissa verrattuna nuorisolain kansalaisuuslähtöisyyteen.

Uuden nuorisolain pykälä nuorten kuulemisesta on ymmärrettävä pitkän nuorisopoliittisen prosessin tuloksena, jonka juuret ovat Suomen kansallisen nuorisopoliitiikan lisäksi myös EU:n nuorisopoliitikassa ja sitä kautta koko EU:n strategiassa. Nuorten kuuleminen on osa jäsennelyä vuoropuhelua (*structured dialogue*), joka tarkoittaa käytännössä systemaattista, tematisoitua ja aika-aulutettua keskustelua nuorten ja yhteiskuntapoliittisten vaikuttajien välillä. Suomessa on ollut tapana korostaa vuoropuhelua kolmikantayhteistyön näkökulmasta, jossa on korostunut vuoropuhelu nuorisotyöntekijöiden ja nuorisojärjestöjen edustajien, hallinnon viranomaisten ja tutkijoiden välillä enemmän kuin keskustelu nuorten ja yhteiskuntapoliittisten vaikuttajien välillä. Suomalaisessa kolmikantayhteistyöajattelussa nuoret ovat olleet enemmän nuorisotyön kohteina kuin aktiivisina keskustelijoina. Nuorten ääntä ovat välittäneet nuorisotyöntekijät, järjestöaktiivit ja tutkijat. Nuorten ääntä on kuunneltu erikseen heille varatuilla areenoilla kuten erilaisissa nuorten vaikuttamisryhmissä ja lasten parlamenteissa.

EU:n kontekstissa kehitetyn jäsennellyn vuoropuhelun idean ymmärtäminen on Suomen kansallisen nuorisopoliitiikan näkökulmasta oleellista, koska uuden nuorisolain syntyperustaa voidaan kytkeä EU:n nuorisopoliitikkaan jopa siinä määrin, että nuorisolain 4§:n mukaista lapsi- ja nuorisopoliittista kehittämisohjelmaa luonnehditaan eurooppalaisen nuorisosopimuksen kansalliseksi sovellutukseksi (Vainila 2008, 47).

EU:n kontekstissa nuorten ja poliittisten päättäjien vuoropuhelua jäsennetään kahdella ulottuvuudella eli määrittämällä teemat ja aikatauluttamalla keskustelu. Jäsennelyä vuoropuhelua pidetään EU:n nuorisopoliittisen Valkoisen kirjan seurannan ja ohjauksen yhtenä välineenä. Nuorisopoliittinen Valkoinen kirja on puolestaan kytketty tavoitteiltaan EU:n kokonaisstrategiaan. Nuorisopoliittisen Valkoisen kirjan toimeenpanoa seurataan kokonaisuudessaan Lissabonin sopimuksessa määritellyllä avoimen koordinaation menetelmällä, jossa jäsennelyä vuoropuhelua voidaan pitää yhtenä työkaluna tai instrumenttina.

Miksi jäsennely vuoropuhelu on noussut menetelmänä niin keskeiseen asemaan, ja miten sen ymmärtäminen auttaa ymmärtämään myös nuorisolain 8§:ää nuorten kuulemisesta kuin myös lain 4§:n mukaisen kehittämisohjelman toimeenpanoa?

Sekä nuorisopoliittinen Valkoinen kirja että eurooppalainen nuorisosopimus korostavat nuorten konsultointia kaikissa heitä koskevissa asioissa. EU:n demokratian kehittämisessä kansalaisten kuulemisella on kuitenkin myös laajempi merkitys kuin pelkkä konsultointi. Komission aloite, joka tunnetaan nimellä suunnitelma D, eli demokratia, dialogi ja debatti (Plan-D for Democracy, Dialogue and Debate) asettaa tehtäväksi kehittää laajaa keskustelua EU:n instituutioiden ja kansalaisten välillä

4 Luvun 1.6.3. kirjoittamisesta on pääosin vastannut Tapio Kuure.

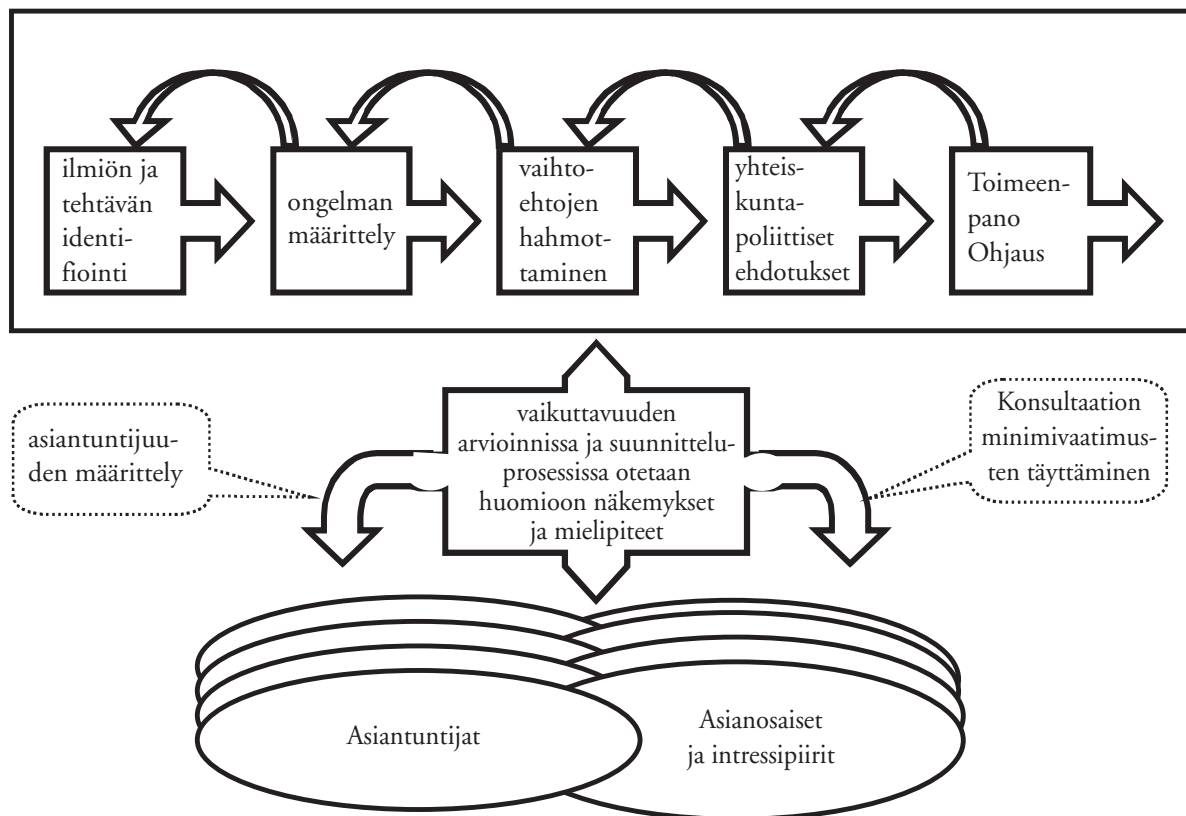
sekä vahvistaa näiden instituutioiden ja kansalaisten välisiä suhteita.

Jäsennellyn vuoropuhelun ydin nuorisopolitiikan toimeenpanossa on edellä sanotun perusteella tuottaa relevanttia tietoa nuorten elämästä siten, että nuoret ovat itse kansalaisina vaikuttamassa tuotettuun tietoon ja sen käyttämiseen. Jäsennellyn vuoropuhelun toimeenpanoa tarkentavissa säännöissä korostetaan sitä, että nuorten omien järjestöjen on oltava mukana vuoropuhelussa, keskustelun täytyy olla mahdollisimman laajaa ja erityistä huomiota on kiinnitettävä niihin nuoriin, joilla on vähemmän edellytyksiä ja mahdollisuuksia osallistua keskusteluun.

Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret -esiselvityshankkeen tavoitteiden näkökulmasta jäsennellyn vuoropuhelun käsitettä voidaan pitää hankkeessa keskeisimpänä prosessia kokoavana ja jäsenrävänä käsitteenä. Tehtäväksi asetetaan sekä tiedon tuotannon tehostaminen politiikan toimeenpanon tarpeisiin että lastensuojelu- ja nuorisolakien toteutumisen tutkinta yhteistyössä eri tahojen kanssa. Yksi nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä keskeisimmistä tekijöistä on nuorten oma tunne siitä, että pystyy vaikuttamaan ympärillä olevaan yhteiskuntaan.

Hallinnon näkökulmasta jäsennelly vuoropuhelu tarkoittaa ahtaasti ymmärrettynä konsultaatiota kaikkien asianosaisten, asiantuntijoiden ja intressipiirien kanssa. Kuitenkin, kuten edellä todettiin, kaikki vuoropuhelun taustalla olevat poliittiset asiakirjat korostavat nuorten osallisuutta, aktiivisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia eikä pelkkänä konsultoinnin kohteena ja hallinnollisen tiedonhankinnan hyväksikäytettynä kohteena olemista. Näiden kahden näkökulman nivominen toisiinsa siten, että vuoropuhelu nähdään arkisena, laaja-alaisena ja kiistanalaisenakin prosessina, on yksi avoimen koordinaatiomenetelmän suurimpia haasteita.

Konsultaatioprosessi on kuvattavissa seuraavan mallin avulla, jossa lähteenä on EU:n hallinnointia koskevan Valkoisen kirjan toimeenpano. Alkuperäistä mallia on sovellettu konsultaatioprosessin havainnollistamiseen, mutta laajennan sen tässä yhteydessä koskemaan jäsennellyn vuoropuhelun prosessia:

Mallin sovellutus lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman toimeenpanon seurannassa voidaan havainnollistaa seuraavasti:

Lapsi- ja nuorisopoliittisessa kehittämisohjelmassa on 300 toimenpide-esitystä, joiden lähtökohtana on lapsia ja nuoria koskevien keskeisten ilmiöiden tunnistaminen, niiden määrittäminen yhteiskuntapoliittisiksi ongelmiksi, vaihtoehtoisten ratkaisujen hahmottaminen, ehdotukset ongelmien ratkaisemiseksi ja sen jälkeen toimenpiteiden käynnistäminen. Prosessin jokaisessa vaiheessa on käyty laaja keskustelu, jossa ovat olleet mukana asiantuntijat (nuorisotutkijoiden lisäksi paljon muita asiantuntijoita), asianosaiset eli lapset ja nuoret sekä intressipiirit kuten kunnat, järjestöt ja niin edelleen.

Miten tätä keskustelua käydään jäsennellysti lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman toimeenpanovaiheessa?

Hyvä esimerkki keskustelun käymisestä saadaan nuorisopoliittisen Valkoisen kirjan seurannasta. Seurantametodina käytetty avoimen koordinaation menetelmä korostaa laadullisen tiedon merkitystä seurannassa. Itse asiassa tavoitteena on varoa ajautumista liian indikaattoritiedon keräämiseen, jossa on vaarana resurssien tuhlaus ja hallitsematon informaatiohäyky. Seurantamenetelmänä käytetty jäsennellyt vuoropuhelu, jossa korostuu asianosaisten oma osuus tiedon tuottajina, muuttaa perinteistä käsitystä hallinnon ja tiedon suhteesta. Tiedon ja hallinnon suhde ei toimi siten, että tutkijat keräävät tietoa hallintoa varten toimeenpanon tueksi vaan tiedon tulisi rakentua jatkuvassa vuoropuhelussa asianosaisten, asiantuntijoiden ja hallinnon välillä. Vastaavasti myös kysymys vaikuttavuudesta määritetty uudella tavalla, mikä näkyy muun muassa EU:n nuorisohjelman vaikuttavuutta arvioitaessa. Ohjelmien arvioinnissa ei kysytä pelkästään toimenpiteiden vaikuttavuutta nuorten elämän kannalta vaan myös ohjelman vaikuttavuutta toteutettavaan yhteiskuntapolitiikkaan, lainsäädäntöön ja instituutioihin.

Avoimen koordinaation menetelmässä korostetaan sitä, että niin sanottujen tavallisten nuorten oma ääni pääsee mahdollisimman hyvin esiin. Ainoastaan sillä tavalla kokemus vaikuttamisesta on mahdollista saada aikaan. Toisaalta nähdään myös edustuksellisuuden merkitys kansalaisuuden rakentumisessa siten, että nuorten omien järjestöjen merkitystä korostetaan.

EU:n tasolla nuorten osallisuus on luonnollisesti kansallista tasoa vaikeampi ratkaista. Ratkaisuna on tähän asti ollut Youth Forumin tunnustaminen nuorten järjestöjä edustavaksi tahoksi. Tätä asetelmaa on yhtäältä kiiteltu sujuvuudesta (Youth Forumin läheinen vuoropuhelu EU:n komissioon päin) ja toisaalta jyrkästi kritisoitu elitistiseksi ratkaisuksi, jossa järjestöaktiivien lähtökohdat edustavat vain pientä pärjäävien nuorten näkökulmaa. Nuorten välittömien kohtaamisten areenoina ovat olleet eri puheenjohtajakausien aikana pidetyt tapaamiset ja nuorisoviikot. Rakennerahastojen ohjelmista nuorisohjelmat kuten Youth in Action muodostavat tärkeän työkalun nuorten kohtaamisessa ja nuorten yhteiskunnallisessa aktivoimisessa.

EU:n nuorisopoliittisesti relevantti ohjelmatyöskentely on tiivistä. Uudistettu sosiaalinen toimintaohjelma alaotsikolla *Mahdollisuudet, väylät ja yhteisvastuu 2000-luvun Euroopassa* (2.7.2008) korostaa uuden sosiaaligendan merkitystä koko EU:n strategiassa. Sosiaalipolitiikan on pysyttävä muuttuvan todellisuuden tasalla. Ohjelmassa nuorisopolitiikka on hyvin priorisoitu ja komissio ilmoittaa julkaisevansa vuosien 2008–2009 aikana tiedonannon nuoria koskevan avoimen koordinaatiomenetelmän kehittämisestä erityisenä kohdealueena osattomat nuoret. Nuorten kanssa käytävän jäsennellyn vuoropuhelun konsepti on äskettäin uudistettu. Nuorisopolitiikan yhteistyöpuitteita uudistetaan syksyllä 2008 kerätyn EU:n nuorisopolitiikan arvioinnin pohjalta siten, että vuoden 2010 alussa käynnistetään vuoteen 2018 ulottuva 9-vuotinen ohjelmakausi. Yhdeksän vuoden sykli on jaettu kolmivuositaisiin periodeihin. Tulevan 9-vuotisen syklin painopisteitä ei voi vielä tarkkaan määrittellä, koska prosessi on vielä kesken, mutta alustavat arviot viittaavat toisaalta horisontaalisen nuorisopolitiikan vahvistamiseen (koulutus, työllisyys, luovuus) sekä inkluusiopolitiikan, terveyspolitiikan, osallistumisen ja vapaaehtoistyön vahvistamiseen. Nuorisopolitiikan kiinnittymistä EU:n sosiaaligendaan ja strategiaihin vahvistetaan.

Kuten tässä ja edellisessä luvussa on todettu, jäsennellyn vuoropuhelun rakenteet ja käytännöt ovat kehittyneet Suomessa viime vuosina. Vuoropuhelua on käyty suurissa hankkeissa kuten nuorisolain valmistelu, pienissä tutkimus- ja kehittämishankkeissa ja erilaisilla foorumeilla, jotka ovat joko säännöllisesti kokoontuvia (mm. Allianssi-risteily, Tuhti-seminaari) että ad hoc -periaatteella rakennettuja teematapaamisia eri muodoissaan. Nuorten oman äänen kuuleminen on kuitenkin perustunut suurelta osin välilliseen kuulemiseen, eli nuorisojärjestöt ovat puhuneet nuoren äänellä, nuorisotyöntekijät ovat puhuneet ammatillisella äänellään tai tutkijat ovat tulkinneet nuoria etnografisen silmänsä avulla tai kysely- ja haastattelulomakkeen strukturoimien tai tematisoimien vaihtoehtojen pohjalta.

Lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien toiminta on kehittynyt ja laajentunut valtakunnallisesti useimpiin kuntiin. Vaikuttajaryhmien omat valtakunnalliset organisaatiot ovat kehittyneet ja tukevat paikallista toimintaa. Nuorten vaikuttajaryhmien toimintaa on tutkittu ja tutkimustoiminnan avulla on kyetty määrittelemään nuorten osallistumisen laatua. Tutkimuksella on hyvin kehittymässä olevat kansainväliset suhteet. Kootusti voi jäsennellyn vuoropuhelun kohdalla nähdä seuraavia kehittämisenäkymiä:

- Painotetaan tutkimuksellisen seurannan metodologiassa toiminnallisia ja nuoria aktivoivia menetelmiä nykyisten osallistuvaan havainnointiin tai kyselyihin perustuvien menetelmien ohella. Käytetään paremmin hyväksi nuorisotyön kouluttajien ja nuorisotyön opiskelijoiden toiminnallisten menetelmien asiantuntemus.
- Toteutetaan esimerkiksi *Nuorten elinolot -vuosikirja* tai muu vastaava yhteishanke aktiivisessa yhteistyössä nuorten kanssa (mm. erilaiset vaikuttajaryhmät).
- Tiivistetään yhteistyötä suomalaisten nuorisotutkijoiden ja kansainvälisten toimijoiden kanssa jäsennellyn vuoropuhelun arvioivaksi kehittämiseksi.

2. NUORISOTUTKIMUKSELLISET PAINOPISTEET JA KATVEET

2.1. Nuorisotutkimuksen tuottajakenttä Suomessa

2.1.1. Nuorisotutkimusseura ja Nuorisotutkimusverkosto

Nuorisotutkimusseura on vuonna 1988 perustettu itsenäinen ja riippumaton nuorisotutkijoiden rekisteröity yhdistys, jonka tarkoituksena on edistää monitieteistä nuorisotutkimusta Suomessa. Vuonna 1999 käynnistetty Nuorisotutkimusverkosto on Nuorisotutkimusseuran osana toimiva tutkijayhteisö. Nuorisotutkimusverkosto kehittää nuorisotutkijoiden, tutkimuslaitosten, korkeakoulujen sekä nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten välistä kansallista ja kansainvälistä yhteistoimintaa. Toiminta on paitsi monitieteistä, myös monikenttäistä siten, että tutkimustoiminnassa yhdistyvät akateemisen perustutkimuksen ja soveltavan käytäntötutkimuksen otteet. Rahoituksensa Nuorisotutkimusverkosto saa etupäässä opetusministeriön nuorisoyksiköltä, mutta ulkoisen rahoituksen osuus on huomattava (Suomen Akatemia, nuorisotyön kehittämishankkeisiin liittyvä tutkimustoiminta ja kansainväliset tutkimuksen rahoittajat kuten EU ja Pohjoismaiden ministerineuvosto). Nuorisotutkimusverkoston tehtäviin kuuluu paitsi nuorisotutkimuksen edistäminen hankkeiden ja tutkijakoulutuksen, seminaarien ja julkaisu-toiminnan muodossa, myös osallistuminen niin nuorisopolitiikan ja nuorisotyön kehittämistyöhön kuin nuoria koskevaan julkiseen keskusteluun.

Nuorisotutkimusverkoston tutkimustoiminta on organisoitu kolmivuotisiksi tutkimusohjelmiksi, joiden painopisteet määritellään yhteistyössä opetusministeriön nuorisoyksikön kanssa. Tutkimusohjelmat ovat kohdentuneet ensisijaisesti nuorisotyötä sekä -politiikkaa palvelemaan tutkimukseen. *15–19-vuotiaat nuoret suomalaisessa yhteiskunnassa* -tutkimusohjelmassa (2003–2004) tarkasteltiin suomalaisten nuorten elämän eri ulottuvuuksia nuorten omassa sosiaalisessa ympäristössä ja yhteiskunnan rakenteellisten tekijöiden määrittämässä tilassa. (Wilska & Lähteenmaa 2006) *Suomalaisen nuorisotyön ja kansalaistoiminnan identiteetit* -tutkimusohjelman (2005–2007) painopisteenä oli suomalaisen nuorisotyön ja nuorten kansalaistoiminnan tutkiminen. Hankkeen päätuotos on vuonna 2007 ilmestynyt *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet* -artikkelikokoelma (Hoiikkala & Sell 2007). Nykyinen tutkimusohjelma *Nuorten vapaa-ajan käytännöt ja nuorisotyö Suomessa* (2008–2010) selvittää laaja-alaisesti nuorten vapaa-ajan nykypirteitä ja käytäntöjä, mukaan lukien sekä organisoidun toiminnan että nuorten omaehtoisen toiminnan. Hanke tuottaa tietoa siitä, mitä erityispiirteitä ja nuorisotyöllisiä haasteita juuri nuorten vapaa-ajanviettoon kuuluu tämän päivän Suomessa, ja miten nuorten vapaa-aikaa on mielekästä tutkia (metodologisesti ja eettisesti).

Nuorisotutkimusseura ja -verkosto ovat toimittaneet omaa tieteellistä julkaisusarjaa vuodesta 1993 lähtien, sekä verkkojulkaisusarjaa vuodesta 1999 lähtien. Sarjoissa julkaistaan sekä akateemista perustutkimusta väitöskirjojen muodossa, nuorisualan kehittämis- ja tutkimushankkeisiin liittyvää tutkimusta että päivänkohtaisia selvityksiä ajankohtaisista aiheista. Nuorisotutkimuksen verkkokanava *Kommentti* on toiminut vuodesta 2006 nuorisoa koskevan tieteellisen, poliittisen ja mediakeskustelun kommentointikanavana.

Nuorisotutkimusseuran ja -verkoston tutkimustoiminnan lähtökohtana on nuorisoa koskevan tiedon laaja intressi. Tiedolla on olemassa jatkuva sosiaalinen tilaus, joka näyttää vuosi vuodelta vain kasvavan. Tieteelliselle seuralle nuorisotutkimuksellisen tiedon näkyvyyttä todistaa Vuoden

Kellokkaan palkinto, joka myönnettiin Nuorisotutkimusseuralle ja -verkostolle vuonna 2008. Seuran tuottamia julkaisuja on arvioitu laadullisesti korkealle: *Nuorten elinolot -vuosikirjoista* yksi on ollut ehdolla vuoden tiedonjulkistamispalkinnon saajaksi ja toinen rankattu puolestaan Stakesin sisäisissä arvioissa korkealaatuiseksi julkaisuksi. Timo Harrikarin *Riskillä merkityt* oli ehdolla Vuoden tiedekirjaksi vuonna 2008. Nuorisotutkijoita käytetään asiantuntijoina erilaisissa valtiollisissa, paikallisissa ja kansalaisyhteiskunnan työryhmissä.

2.1.2. Nuoriso-arviointitutkimuksen tiedontuotanto - tematisointia Nuorisotutkimusseuran ja -verkoston kokemusten valossa⁵

Nuorisotutkimusseuran aseman vahvistuminen kahden viime vuosikymmenen aikana ei perustu perinteiseen tieteellisten seurojen kaavaan eriytyvistä moderneista tieteenalajaoista ja osaamiskentistä eikä vain liioin kansallisiin sosiaalisiin tai poliittisiin missioihin. Nuorisotutkimuksen julkisuus 1990-luvulla ja sen jälkeen liittyy pikemminkin eri tieteenalojen tutkimustiedon yhdistämiseen ja myöhäismodernin tietämisen fragmentoitumisen asettamaan haasteeseen. Maailman muuttuessa eri tieteenalojen edustajat ovat hakeneet yhdessä tietoja ja tulkintoja nuorison asemasta, identiteetti-perustoista ja syrjäytymisvaaroista.

Nuorisotutkimuksen kasvavan tiedon tarpeen ja Nuorisotutkimusseuran perustamisen taustalla oli myös monien nuorisopoliittisten toimijoiden neuvokkuus. Pari vuosikymmentä sitten näytti siltä, että valtiollinen ja nuorisojärjestöjen kollektiiviseen elinvoimaan perustuva nuorisopolitiikka ja sen kyky artikuloida etu- ja muuta tietoa nuorten kulttuureista ja ongelmista oli haasteiden edessä. Etujärjestöt, puolueet ja osa nuorisojärjestöjä olivat osa valtiollistumiskehitystä, jonka kantavana ideologiana olivat olleet taloudellinen kasvu, tasa-arvon ja hyvinvoinnin laajentaminen ylhäältä alas yhteiskuntaan. Tämä visio jäi marginaaliin 1990-luvun lama-aikana, jolloin alettiin omaksua tehokkuuden ja tulosvastuun politiikka. Tapahtui (esimerkiksi tutkija Hilikka Summan mukaan) radikaalein retorinen ja käsitteellinen murros suomalaisessa hyvinvointipolitiikassa sitten toisen maailmansodan.

Jo 1990-luvulla laajennettiin nuorisopoliittisten toimijuuksien kenttää. Tässä toimijoilla tarkoitetaan laajasti nuorisoryhmiä, järjestöjä ja nuorisotyön ammattilaisia sekä hallintoa. Kolmikantaisen tutkimuksellisen vuoropuhelun nopea rakentuminen 1990-luvun alussa (hallinto/nuorisotyö, tutkimus ja nuorisojärjestöt) sekä tutkimustiedon merkityksen ja julkisuusarvon nousu moninaisivat osaltaan myös nuorisokulttuuritutkimuksen traditioita. Samalla tutkimus ei pohtinut kaksoismäärittystään vain tutkimuksen ja nuorisopoliittisen käytännön suuntaan, vaan myös sen suhteen, missä määrin se kykeni oikeutetusti antamaan äänen epävirallisille ja fragmentoituneille nuorisoryhmille ja heidän kokemuksilleen. Vaikka kolmikantamallin kautta usein päädytäänkin vaatimaan kvantitatiivisten aineistojen ja selkopoliittisten ohjelmien laadinnan tavoitteita, ei tätä vaatimusta ole otettu nuorisopolitiikan ja -tutkimuksen kentällä kirjaimellisesti. Nuorisokulttuurisesti orientoituneen laadullisen tutkimuksen merkityksen ovat myöntäneet myös nuorisotutkimuksen rahoittajat, vaikka juuri syrjäytymiskeskustelussa nuorisokulttuuriset kysymykset helposti jäävätkin valtakeskustelun katveeseen.

Nuorisokulttuurinen ote ylitti 1990-luvun alussa monessa suhteessa selvitystiedon ja perinteisen empiiris-analyttisen tiedon (monopolisen) paikan nuorten elämän tulkinnassa. Tällainen tutkimusote ei kuitenkaan palautunut yksituumaisesti kulttuuritutkimuksen teemoihin. Pikemminkin

5 Luvun 2.1.2. kirjoittamisesta on pääosin vastannut Kari Paakkunainen.

se yhdistettiin usein sosiaalipoliittisesti artikuloituihin tutkimusaiheisiin. Esimerkiksi 1990-luvun nuorisotyöttömyyttä asetettiin Nuorisotutkimusseuran hankkeissa tutkimaan kulttuurintutkimuksellisten käsitteiden ja näkökulmien turvin, mikä tuotti monipuolista tutkimustietoa ja vaihtoehtoisia näkökulmia koskien vaikkapa työttömien nuorten arkielämää.

Individualismi ja sen kääntöpuolena syrjäytyminen, elämäntapojen kansainvälistyminen ja hyödykeperustaistuminen⁶ olivat 1990-luvun merkittäviä teemoja, joita vaihtoehtoisin linssein alettiin tulkita nuorisotutkijoiden keskuudessa. Vaikuttavuus-, projekti- ja ohjelmayhteiskunta tarvitsi tietoperustansa ja evaluaationsa – informaalin ohjaus kasvoi suuriin mittoihin tunnetun ristiriitaisesti. Nuorisotutkimusverkoston toiminta lähti liikkeelle vuonna 1999 tästä etsikkoajasta: myöhäismoderni nuorison tutkimuskohteen yhdistämisestä nahkaansa luovaan (julkiseen ja muuhun) nuorisopoliittikkaan sekä nuorisoa koskevaan professionaaliseen ja populaariin kiinnostukseen.

Ilmeistä on jo pitkään ollut se, että syrjäytymisen kaltaisten ilmiöiden tutkimisessa tarvitaan osaamista ja uskallusta, jossa kerätty tieto on paitsi moniäänistä, myös sellaista, että se uskalletaan artikuloida eri toimijoiden pöytään ja eri yleisöille. Uuden hallinnon (NPM) periaatteita ja ekonomismia kritisoidaan usein, mutta se on osaltaan antanut myös omanlaisensa mahdollisuuden hallinnolle ja asiantuntijoille kääntyä yhteiskunnan, sen kumppaneiden ja verkosto-oppimisen suuntaan.

Nuorisotutkimuksen kentällä ei ole määritelty yhtä arviointimenetelmää tai yhteiskunnan hallittavuutta koskevaa järjelyn muotoa. Arviointitutkimuksen kokemukset ovat korostaneet arvioijaroolien moninaisuutta, eettis-poliittisia arvioijan haasteita sekä arvioinnissa väistämättä tarvittavia ennakkoluulottomia tiedonkeruumenetelmiä ja aineistoja. Nuorisotutkimuksessa on pikemminkin nojaututtu laadullisiin menetelmin toteutettuihin prosessiarvioinnin asetelmiin kuin tehty tiukkaa tulos- tai vaikuttavuusanalyysia. Tutkijat ovat arviointihankkeissaan monessa suhteessa mukana nuorten elämäntapojen tai nuorisotyöllisten lähtökohtien arvottamisessa ja ohjaamisessa. Yhtäältä arvioijan rooleiksi voi muodostua äidillisen ymmärtävät tai enkelimäisen kasvattavat roolit, toisaalta voidaan tunnistaa myös vaikuttavuus- ja säästöyhteiskunnan enemmän epäluottamusta merkitsevät positiot, kuten voin tulosvastuulliset roolit, jotka usein liittyvät nuorisoprojektien kustannuslaskentaan ja tehokkuuteen. Usein tutkija on – vähintään ohjelmien ja projektien tavoitteiden tai menetelmien kokeilun ja soveltamisen kautta – jonkinlaisessa mallin tai keinon läpiajajan (demonin) roolissa osana tutkimusprosessia. Roolien moninaisuus ja niiden ristiriitaisuus ei tarkoita, että niistä voisi yksinkertaisesti vapautua. Pikemminkin ne on tiedostettava; roolien kierrätyksellä voidaan kehittää yhteistä projekti- ja nuorisotyön kentän sosiaalista ja poliittista oppimista ja osaamista eteenpäin.

Nuorisotutkimuksen arviointihankkeissa ei pitäydytä vain perinteisessä tutkimustiedossa. Keskeisessä asemassa on yhtä lailla kumppanitoimijoiden kenttätieto sekä etnografisen osallistumisen kautta muodostuva analyysi. Tutkijan loppuarvio voi keskittyä projektin julkisten tavoitteiden – esimerkiksi saumattoman, räätälöivän ja moniammatillisen asiakastyön – analyysiin. Tältä ruohonjuuritasolta arviointia kuitenkin usein laajennetaan esimerkiksi hankkeen kumppanuuden ja verkoston arvioivaksi kritiikiksi. Kyse on tällöin paitsi yksittäisten hankkeiden arvioinnista, myös nuorisoalan osaamisen ja toimintatapojen 'rakenteistamisesta' tai 'valtavirtaistamisesta'.

Nykyisin nuorisokentän arviointi on yhä harvemmin vain ulkopuolisten tutkijoiden vastuulla. Arviointi muodostaa osan hankkeen raakaa työtä, itseymmärrystä, kehittämistä ja yhteiskuntapoliittista (horisontaalista ja vertikaalista) keskustelua, jonka avulla nuorten syrjäytymistä pyritään ehkäisemään – olipa kyseessä koulutukselliset, sosiaaliset tai työmarkkinoihin liittyvät keinot ja kentät. Kumppanuuksista sekä moniammatillisesti rakentuvasta tiedosta voi kehittyä monitahoisen

6 Hyödykeperustaistuminen (*commodification*) tarkoittaa, että tavaroista, palveluista – jopa hyvinvointipalveluista –, asiantuntijatietoista, kulttuurin tuotteista, nuorisotutkimuksesta, järjestöjen ja puolueiden kontribuutiosta tulee hyödykkeen kaltaisia, ostettavia ja vaihdettavia.

arvioinnin kaltainen oppimisprosessi, jossa kumppanit oppivat (epä)virallisesti toisiltaan ja kykenevät ylittämään hajanaiset lähtökohtatietonsa ja -taitonsa, niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Syrjäytymisen kaltaisen monitulkintaisen ilmiön kohdalla arvioinnit harvoin ovat yksituumaisia siten, että hyviä käytäntöjä voitaisiin helposti siirtää ja jalkauttaa eri ympäristöihin ja tilanteisiin. Tähän arviointitiedon tulkintaan ja soveltamiseen tarvitaan sellaista kumppanuusajattelua, jonka avulla voidaan nostaa esille paitsi onnistuneet, myös epäonniset kokeilut ja ratkaisut. Arviointitiedon monikenttäisen tulkinnan avulla voidaan tuoda esiin arviointitiedon moni-ilmeisyys: miten hankkeen tulokset näyttävät erilaisilta riippuen siitä, ovatko tarkastelijoina nuoret hankeasiakkaat, projektityöläiset, kuntien vakituiset työntekijät vai valtiovarainministeriön raamivastuulliset.

2.1.3. Nuorisotutkimus yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja nuorisoalan kentällä

Nuorisotutkimusta tehdään laajasti useissa yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Nuorisotutkimuksella ei ole vakiintunutta akateemista oppitua, mutta tällä hetkellä kaksi määräaikaista professuuria. Näistä toinen on sijoittunut nuorisotyön ja -tutkimuksen maisterikoulutusohjelmaan Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkimuksen laitokselle, toinen Kuopion yliopiston ja Mikkelin ammattikorkeakoulun yhteistyörakenteen puitteisiin (Juvenia). Alan yliopistollinen maisterikoulutus on käynnistynyt 2000-luvulla.

2000-luvulla yliopistollinen lapsi- ja nuorisotutkimus on uudelleen organisoitunut voimakkaasti, ja korkeakouluihin on syntynyt lyhyen ajan sisällä useita osaamiskeskittymiä tai alueellisia tutkimuskeskuksia, joista osa ylittää myös perinteisen yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välisen rajan. Useimpien uusien tutkimuskeskittymien tutkimustoiminta kohdistuu sekä lapsiin että nuoriin tai kattaa vielä laajemmin myös perhetutkimuksen. Tästä esimerkkinä on Tampereen yliopistossa toimiva Lapsuuden ja perheen tutkimuksen yksikkö PerLa. Perhetutkimus ja lapsuuden tutkimus laajasti määritellen ovat sosiaalityön tutkimuksen ja sosiaalityön tutkimuksen painopistealueita sisältäen myös nuoria käsittelevän tutkimuksen. Monialaisiin sekä lapsi- että nuorisotutkimuksen kentillä toimiviin alueellisiin yksikköihin lukeutuu Jyväskylän yliopiston osaamiskeskittymä Lapset, nuoret ja kasvamisen ympäristöt (LanKa), joka toimii verkostomaisesti tutkijaforumina, joka kokoaa yhteen eri tiedekunnissa ja erillisyyksiköissä toimivia tutkijoita. Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskus on seitsemän Varsinais-Suomessa toimivan korkeakoulun yhteinen tutkimuskeskus, joka aloitti toimintansa vuonna 2007. Tutkimuskeskus edistää lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa tutkimusta jäsenkorkeakouluissa ja kehittää tiederajat ylittävää yhteistyötä ja harjoittaa monitieteistä lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tutkimus painottuu lasten ja nuorten hyvinvoinnin tutkimukseen, kärkihankkeena vuonna 2007 alkanut Hyvän kasvun avaimet -pitkittäistutkimus, jonka lisäksi tutkimuskeskus tekee alueellista nuorisotutkimusta yhteistyössä kuntien kanssa.

Yliopistotason nuorisoalan opetusta on vuodesta 2007 lähtien koordinoitunut Nuorisotutkimuksen yliopistoverkosto Yunet, jota koordinoidaan Helsingin yliopiston sosiologian laitokselta. Nuorisotutkimuksellinen painotus näkyy myös Joensuun yliopistossa (nuorisokasvatuksen perusopintokokonaisuus).

Ammattikorkeakoulujen nuorisoalan kouluttajat tuottavat opinnäytteiden lisäksi myös alaan liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä, joiden määrän voi olettaa kasvavan ammattikorkeakoulujen jatko-tutkintojen kehittymisen myötä. Sekä opinnäytteet että muu julkaisutoiminta kytkeytyvät kiinteästi alan kehittämistoimintaan ja perustuvat hyviin yhteyksiin nuorisoalan ammatilliseen kenttään. Alan ammattikorkeakoulut kuten Humanistinen korkeakoulu (HUMAK), Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Diakonia-ammattikorkeakoulu ovat systematisoineet tutkimus- ja kehittämistyötään viime vuosina.

Useilla kansalaisjärjestöillä on nuoriin liittyvää selvitys- tai tutkimustoimintaa. Allianssi ry on näkyvin nuorisotyötä ja -politiikkaa käsittelevä kansalaisjärjestö, joka tuottaa myös toimialaan liittyviä raportteja ja selvityksiä (<http://www.alli.fi/>). Allianssin vahvuusalueita nuorisoa koskevassa tiedossa on tiedon välittäminen tutkimuksen ja nuorisotyön kentän välillä molempiin suuntiin. Tärkeitä välineitä tiedon välittämisessä ovat *Nuorisotyö*-lehti, Nuorisotiedon kirjasto, Allianssi-risteilyt, koulutus- ja seminaaritulaisuudet sekä verkkoviestintä.

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora on opetusministeriön yhteydessä toimiva nuorisotyön ja -politiikan asiantuntijaelin. Neuvottelukunnan asettaa valtioneuvosto, joka kutsuu sen jäseniksi nuorten kasvu- ja elinoloihin perehtyneitä henkilöitä. Ehdotuksia neuvottelukunnan jäseniksi voivat tehdä valtakunnalliset nuorisojärjestöt ja nuorisotyötä tekevät järjestöt ja yhteisöt.

Nuorisoasiain neuvottelukunnan keskeisenä tehtävänä on nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteutumisen seuraaminen ja vuosittainen arviointi valtioneuvostolle. Neuvottelukunta antaa myös oman lausuntonsa kehittämisohjelmaan otettavista asioista.

Nuorisoasiain neuvottelukunnan tehtävänä on myös nuorten näkökulman tuominen päätöksentekoon. Tähän neuvottelukunta pyrkii toimimalla pyydettäessä asiantuntijana nuorisotyötä ja -politiikkaa sekä nuorten elinoloja sivuavia kysymyksiä käsiteltäessä. Neuvottelukunnan asiantuntimusta käyttävät etupäässä eduskunnan eri valiokunnat sekä ministeriöt. Neuvottelukunta pyrkii myös nostamaan nuoria koskevia kysymyksiä yleiseen keskusteluun antamalla kannanottoja eri aiheista ja laatimalla toimintaohjelmia. Nuorisoasiain neuvottelukunta tuottaa tietoa nuorten elinoloista ja asenteista rahoittamalla ja julkaisemalla nuoria koskevaa tutkimusta yhteistyössä eri tutkimusyhteisöjen kanssa.

Suomen Kuntaliiton Kuntakehitys- ja tutkimusyksikössä on hankkeita, jotka liittyvät lapsiin ja/tai nuoriin, vaikka tutkimus- tai selvitystyötä ei varsinaisesti tehdä lasten ja nuorten elinoloihin ja hyvinvointiin liittyvistä asioista. Tästä ovat esimerkkinä kuntien luottamushenkilöorganisaatioita koskevat kartoitukset (valtuustot, hallitukset, lautakunnat ym. toimikunnat) (Paavola 2008). Nuorisopolitiikan näkökulmasta Kuntaliitto julkaisee erityisesti kuntademokratiaan ja palvelujärjestelmään liittyviä tutkimuksia, joista suuri osa on saatavissa verkkojulkaisuina.

Monet kunnat julkaisevat kuntakohtaisia tai seutukunnallisia selvityksiä nuorison elinoloista hallinnon tarpeisiin. 19 suurimman kunnan nuorisotoimien johtajien muodostama yhteistyöelin Kanuuna käy aktiivista keskustelua nuorisopolitiikan ja nuorten palvelujärjestelmän kehittämisestä myös tutkijoiden kuten Nuorisotutkimusverkoston kanssa. Helsingin kaupungin nuorisotoimella on kunnista suurimmat resurssit tuottaa tutkimusta kaupungin tietokeskuksen kautta.

Lapsiasiavaltuutettu on itsenäinen viranomainen, joka toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä. Lapsiasiavaltuutetun viran perustana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS 1989). Lapsiasiavaltuutettu edistää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista yleisellä päätöksenteon ja lainsäädännön tasolla, yhteistyössä toisten viranomaisten, järjestöjen, lapsitutkimuksen sekä muiden lapsiasioita käsittelevien tahojen kanssa. Lisäksi lapsiasiavaltuutettu seuraa lasten ja nuorten hyvinvointia ja elinolosuhteita pyrkien yhteistyöhön alan tutkijoiden kanssa. Lapsiasiavaltuutetulla on myös omaa tiedontuotantoa, kuten Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja ja verkkojulkaisusarja, jossa julkaistiin vuonna 2008 muun muassa tutkimuskatsaus *Lasten ja nuorten elinoloja koskevat tilastot ja muut tietolähteet* (Paavola 2008).

Keskeisten sektoritutkimuslaitosten, kuten Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen piirissä tehtävää nuorisotutkimusta on käsitelty esiselvityksen muiden kumppaneiden osaselvityksissä.

Nuorisoalan yksityisistä tiedontuottajista julkiselle sektorille ja erityisesti kunnille palveluja tuottaa muun muassa DiaLoog Oy, jonka osaaminen liittyy erityisesti palveluiden vaikuttavuuden arviointiin. Markkinatutkijoista näkyvin Suomessa on 15/30 Research -tutkimusyhtiö, jonka pääasiallinen toiminta suuntautuu trendien tutkimiseen (<http://www.1530.fi/>).

2.2. Nuorisotutkimus yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opinnäytteissä

Nuorisotutkimuksen laajuudesta ja painopisteistä antavat viitteitä alalla valmistuneet opinnäytteet. Nuorisotutkimusverkoston selvitys yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa vuonna 2007 valmistuneista, nuorisotutkimuksen piiriin kuuluvista opinnäytetöistä osoittaa alan monitieteisyyden ja ajankohtaisten tutkimusteemojen kirjon. Selvitys koski väitöskirjoja, lisensiaattitöitä, pro gradu -tutkielmia sekä ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä. (Poikolainen 2008.) Selvitys vahvistaa monin osin jo edellä esille tullutta nuorisotutkimuskentän ominaispiirrettä: vaikka opinnäytetöitä valmistuu verrattain runsaasti ja ne jakautuvat useisiin korkeakouluihin ja eri tieteenaloille, on kääntöpuolena tutkimuksen hajautuneisuus ja pistemäisyys.

2.2.1. Nuorisotutkimuksen väitöskirjojen teemat

Väitöskirjatasoinen nuorisotutkimus oli 1990-luvulle asti varsin vähäistä. Vesa Puurosen (2006) luokittelun mukaan aikavälillä 1950–1990 valmistui ainoastaan kahdeksan nuorisotutkimukselliseksi luokiteltavaa väitöskirjaa. Kuva ei sinällään poikkea yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden yleiskuvasta, sillä väitöskirjatuotanto käynnistyi Suomessa laajemmassa mitassa vasta 1990-luvulla. Viime vuosituhaten lopulla alkanut nuorisotutkimuksen väitöskirjojen tuotanto on jatkunut 2000-luvun alussa siten, että väitöskirjoja on valmistunut keskimäärin 13 vuodessa (1990-luvulla 28, 2000-luvulla 90 väitöskirjaa). (Puuronen 2006; Poikolainen 2008.)

Nuorisotutkimusverkoston opinnäyteselvityksen mukaan vuonna 2007 hyväksyttiin yhteensä 23 alan väitöskirjaa. Katsaus tukee havaintoa nuorisotutkimuksen hajautuneisuudesta ja pistemäisyydestä, sillä väitöskirjoja oli valmistunut 16 eri tieteenalalla, mutta useimmissa vain yksi kappale vuoden aikana. Tieteenaloittain tarkasteltuna väitöskirjoja valmistui eniten kasvatustieteessä (5), sen jälkeen psykologiassa (3) ja hoitotieteessä (2). (Poikolainen 2008.)

Seuraavassa taulukossa kuvataan väitöskirjojen tematiikkaa otsikoihin ja tieteenaloihin perustuen.

Nuorisotutkimuksen väitöskirjojen tematiikkaa 1950–2007.

Lähde: Puuronen 2006; Poikolainen 2007.

Koulutuspolitiikka, koulu	23
Syrjäytyminen	
yleisellä tasolla tarkasteltuna	2
ongelmakäyttäytyminen	18
laitosanalyysijä	1
Sosiaalistuminen, kasvatus	17
Asenteet, arvot, maailmankatsomus	11
Terveys, hyvinvointi	15
Seksuaalisuus, sukupuoli	9
Nuoruus, moderni	11
Monikulttuurisuus, maahanmuutto	10
Työmarkkinat, transitio	6
Harrastukset	3
Nuorisokulttuurit, alakulttuurit	7
Muut (media, politiikka, historia, oikeus, palvelujärjestelmä)	11
Yhteensä	144⁷

Tarkastelu on luonteeltaan karkea ja alustava, mutta se kuvaa opinnäytteiden keskeisiä teemoja. Nuorten syrjäytymisen näkökulmasta tarkasteltuna sellaiset tärkeät tutkimuksen alueet kuten koulutuspolitiikka, koulu, kasvatus, ongelmakäyttäytyminen, terveys ja hyvinvointi ovat listassa hyvin edustettuina. Sen sijaan nuorten harrastusten ja työmarkkinakiinnittymisen määrä on yllättävän pieni. Väitöskirjojen tasolla virtuaalimaailma ja nettikulttuuri ovat vasta tulollaan.

2.4.2. Pro gradut ja ammattikorkeakoulujen lopputyöt

Yliopistoissa valmistui vuonna 2007 yhteensä 246 nuorisotutkimukseen liittyvää pro gradu -työtä ja 23 väitöskirjaa. Ammattikorkeakouluissa valmistui 297 lopputyötä. Yliopistoissa määrällisesti eniten nuorisotutkimukseen liittyviä opinnäytteitä valmistui kasvatusalalla, kun taas ammattikorkeakouluissa sosiaalialalla. (Poikolainen 2008.)

Tieteenaloittain tarkasteltuna yliopistojen kärjen muodostavat kasvatustiede ja erityispedagogiikka (77), sosiaalityö (28), kielitieteet ja kirjallisuus (21). Sen jälkeen vahvimpina tulevat psykologia (19), sosiologia (17) ja sosiaalipedagogiikka (15).⁸ Pro graduja valmistui eniten Helsingin yliopistossa (55), joista lähes puolet eli 26 on valmistunut kasvatustieteessä tai erityispedagogiikassa. Laitoksittain suurimmat määrät ovat sen jälkeen Kuopion sosiaalipedagogiikassa (14) ja sosiaalityössä (19), joiden korkeitä määriä molempien osalta selittävät erilliset maisteriohjelmat. Nuorisotutkimuksen näkökulmasta monitieteellisin yliopisto on Jyväskylä, jossa pro gradut ovat sijoittuneet tasaisesti usealle laitokselle. Jyväskylän yliopisto tuotti maan kaikki valmistuneet liikunta- ja terveyskasvatuksen gradut (9).

7 Osa väitöskirjoista on luokiteltu kahteen luokkaan. Tämän vuoksi yhteenlaskettu määrä on suurempi kuin väitöskirjojen määrä. Esimerkiksi sekä kasvatukseen että koulutuspolitiikkaan liittyvät työt on luokiteltu molempiin luokkiin. Luokittelun perustana olevaa väitöskirjojen listausta ei voi pitää täysin kattavana, mutta se antaa kuitenkin luotettavan kuvauksen eri teemojen määristä.

8 Sosiaalipedagogiikan ja sosiaalityön korkeisiin lukuihin vaikuttavat juuri tuolloin valmistuneet erillisten maisteriohjelmien pro gradut.

Ammattikorkeakoulujen tutkielmat muodostavat oman kokonaisuutensa opinnäytteistä. Ne tuotetaan useimmiten läheisessä vuorovaikutussuhteessa alan ammattikäytäntöihin. Erityisesti nuorisotyön koulutuksessa tutkielmat usein hankkeistetaan eli ne tuotetaan alan kehittämishankkeiden yhteydessä. Nuoriin liittyviä opinnäytteitä valmistui vuonna 2007 peräti 21 eri ammattikorkeakoulussa. Määrällisesti eniten tutkielmia valmistui Diakonia-ammattikorkeakoulussa (34), Mikkelin ammattikorkeakoulussa (34), Laureassa (31), Turun ammattikorkeakoulussa (25) sekä Humanistisessa ammattikorkeakoulussa (20). Ammattikorkeakouluista HUMAK on keskittynyt suurelta osin nuorisotyön koulutusohjelmiin eli 20 opinnäytteestä 18 kohdistui nuorisotyöhön. Vuonna 2008 valmistuivat Humanistisesta ammattikorkeakoulusta ensimmäiset nuorisoalan amk-jatkotutkinnon opinnäytteet, jotka eivät sisältyneet tähän selvitykseen (Poikolainen 2008).

Ammattikorkeakoulujen nuoria käsittelevä tutkimus painottuu paljolti myös sosiaalialan koulutusohjelmiin (yhteensä 123 lopputyötä vuonna 2007). Oppilaitoksista sosiaalialan opinnäytteitä tuottavat eniten Diak ja Laurea, osin myös Kemi-Tornion, Keski-Pohjanmaan ja Turun ammattikorkeakoulut. Muiden oppilaitosten osalta nuorisoon suuntautuvat tutkielmat sosiaalialalla ovat yksittäisiä. Sosiaalialaa lähellä oleva hoito- ja terveystiede tuotti tarkasteluvuonna 70 opinnäytettä, joista eniten Turun ammattikorkeakoulussa (10) ja sen jälkeen Kymin (9). Nuorisotoimen näkökulmasta tärkein koulutusohjelma on kasvatus, kansalaistoiminta ja nuorisotyö, joka tuotti 59 tutkielmaa. Tutkielmat jakaantuivat viiden oppilaitoksen, Mikkelin (25), HUMAKin (18), Keski-Pohjanmaan (8), Diakin (7) ja Tampereen ammattikorkeakoulujen (1) kesken.

Vertailtaessa pro graduja ja ammattikorkeakoulujen tutkielmia otsikkotasolla voidaan havaita, että ammattikorkeakoulujen tutkielmissa problematiikka liittyy useimmiten nuorisotyöhön ja sen menetelmiin. Kuitenkin monet alan gradut tehdään yhteydessä ammatilliseen kenttään ja kehittämistyöhön erityisesti aikuisopiskelijoiden osalta. Tutkielmista saatavaa tietoa aivan ilmeisesti alikäytetään tällä hetkellä. Osa pro gradu -töissä näkyvästä tematiikasta siirtyy jatko-opintoihin ja väitöskirjahankkeisiin, joten niitä voidaan lukea myös merkinä tulevista teemoista.

2.3. Tutkimuksen painopisteet ja katvealueet *Nuorisotutkimus-lehdessä*

Tässä luvussa luodaan lyhyt katsaus esiselvityksen kannalta relevantin nuorisotutkimuksen julkaisutoimintaan *Nuorisotutkimus*-lehden kautta tarkasteltuna. *Nuorisotutkimus*-lehti on neljä kertaa vuodessa ilmestyvä poikkiteollinen referee-julkaisu, jolle on kertynyt vuoteen 2008 mennessä 26 vuosikertaa. Lehti on itsenäinen tieteellinen julkaisu, joka määrittelee omat teemansa ja sisältönsä. Teemat heijastavat ennen kaikkea akateemisen nuorisotutkimuksen painopisteissä ja lähestymistavoissa tapahtuneita muutoksia.

Kari Paakkunainen analysoi syksyllä 2009 ilmestyvässä tutkimuksessaan *Nuorisotutkimus*-lehden tutkimusartikkelien teemoja 1983–2007. Analyysi tukee edellä mainittua havaintoa nuorisotutkimuskentän moninaisuudesta, sillä mikään yksittäinen luokittelussa mukana olevista teemoista ei nouse selvästi hallitsevaan asemaan, vaan lehti on julkaissut varsin monipuolisesti nuorisoa koskevaa tutkimusta. Kolmen kärjeksi nousevat teemat *Ryhmät, normit, yhteisöt ja yhteiskunta* (11 %), *Sukupuolispesifit analyysit ja tasa-arvo* (10 %) ja *Sosialisaatio ja identiteetti* (8 %). (Paakkunainen 2009.)

Esiselvityksen näkökulmasta on tärkeää huomata, että vaikka nuorten syrjäytymisen tematiikka on mielletty pitkään yhdeksi nuorisotutkimuksen keskeisimmistä teemoista, ei tämä näy *Nuorisotutkimus*-lehden teemoissa. Yhteiskunnallinen syrjäytyminen, eriarvoisuus ja segregatio -luokassa on ainoastaan 18 artikkelia, eli kolme prosenttia artikkeleista. Tässä on huomattava, että luokitteluun sisältyy kuitenkin erillisinä luokkina useita syrjäytymiseen kytkeytyviä teemoja kuten rikollisuus, päihteet ja

työttömyys. Tämä huomioon ottaen syrjäytymistä ja niin sanottua nuorten ongelmakäyttäytymistä koskevien artikkeleiden suhteellinen määrä olisi näin ollen 10–13 prosenttia artikkeleista.

Analyysissään Paakkunainen on jakanut tutkittavan aikavälin kolmeen yhdeksän vuoden periodiin, mikä mahdollistaa teemojen painotuksissa tapahtuneiden muutosten tarkastelun. Selvitys osoittaa, että *Nuorisotutkimus*-lehden teemoissa on tapahtunut 2000-luvulla selvä muutos, joka on esiselvityksen näkökulmasta erityisen kiinnostava. Paakkunaisen mukaan prosentuaalisesti eniten on lisääntynyt seuraavien teemojen käsittely: *Muu kommunikaatioteknologia ja -kulttuuri* (75 % artikkeleista viimeisellä periodilla), *Nuorten kielellinen ilmaisu ja kielitiede* (67 %), *Päihteet* (60 %), *Rikollisuus, väkivalta ja rangaistus* (60 %) ja *Uskonto* (60 %). Kommunikaatioteknologia liittyy uusiin medioihin ja virtuaalisuuteen, kielellisen ilmaisun tutkimus diskursiiviseen tutkimusotteeseen ja uskonto monikulttuurisuus- ja kansallisuusteemojen nousuun tutkimuskentälle.

Nuorisotutkimus-lehden sisältöluokkien muutokset periodeittain, 1983–2007.

(Lähde: Paakkunainen 2009.)

Nuorisotutkimus 1/1983–4/2007: sisältöluokat kolmella eri periodilla %	Periodi I (1/83–2/91)	Periodi II (3/91–2/99)	Periodi III (3/99– 4/2007)
Sosialisaatio ja identiteetti	36	42	22
Uskonto	20	20	60
Nuorisotutkimus, käsitteet, kohteet ja heuristiikka	48	30	22
Nuorisokulttuurit ja niiden vertailu	35	54	12
Ryhmät, normit, yhteisöt ja yhteiskunta	31	33	36
Politiikan eri muodot, elämänpolitiikka ja kansalaisuus	60	15	25
Työ, kvalifikaatio ja työttömyys	39	33	28
Kulutus, oma talous ja vapaa-aika	17	40	43
Rikollisuus, väkivalta ja rangaistus	20	20	60
Nuorisotyö, sosiaalityö ja sosiaalipolitiikka	45	28	28
Koulutus, oppiminen ja koulutuspolitiikka	23	48	29
Perhe, sosiaalipedagogiikka ja muu kasvatus ja oppiminen	16	38	47
Terveys ja mielenterveys	24	35	41
Seksuaalisuus	26	26	48
Päihteet	20	20	60
Perinteinen media	29	19	52
Muu kommunikaatioteknologia ja -kulttuuri	25	0	75
Taide	41	35	24
Nuorten kielellinen ilmaisu ja kielitiede	11	22	67
Sukupuolispesifit analyysit ja tasa-arvo	21	40	40
Historia	40	32	28
Kansallisuus, globalisaatio ja monikulttuurisuus	14	43	43
Yhteiskunnallinen syrjäytyminen, eriarvoisuus ja segregaatio	0	61	39
Sota, asevelvollisuus ja rauhankasvatus	50	0	50
Lapsuus, lapsuudentutkimus ja varhaiskasvatus	86	0	14
Nuorten järjestötoiminta	100	0	0
Totaali	30	35	35

Toisin sanoen nuorten niin sanottuun ”ongelmakäyttäytymiseen”, kuten rikollisuuteen ja päihtheisiin, liittyvät artikkelit ovat lisääntyneet volyymiltaan eniten 2000-luvulla. Havainto on osin ristiriidassa sen kanssa, että esiselvityksen näkökulmasta keskeinen teema Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja segregatio on ollut selvityksen mukaan kaikkein vahvimmillaan 1990-luvulla, jonka jälkeen tähän luokkaan luokiteltavien artikkeleiden määrä on selvästi laskenut. Havainto herättääkin kysymyksen, missä määrin tulos kertoo todella nuorten syrjäytymiseen ja eriarvoisuuteen liittyvän tutkimusintressin laskusta ja missä määrin siitä, että *Nuorisotutkimus*-lehden tutkijat ovat hahmottaneet kyseisen aihepiirin muiden käsitteiden ja lähestymistapojen kuin syrjäytymiskeskustelun kautta.

Vastaavasti syrjäytymisen problematiikkaan keskeisesti kytkeytyvä luokka *Työ, koulutus ja työttömyys* on säilyttänyt asemansa suhteellisen muuttumattomana tutkittavana olleilla kolmella vuosikymmenellä, yleisen taloustilanteen huomattavista vaihteluista huolimatta. Nuorten kulutukseen ja talouteen liittyvät teemat ovat olleet jatkuvasti kasvussa, kun taas koulutukseen ja koulutuspolitiikkaan liittyvien artikkeleiden määrä on vähentynyt 1990-luvun jälkeen. *Nuorisotutkimus*-lehden kolmesta kaikkein hallitsevimasta teemasta *Ryhmät, normit, yhteisöt ja yhteiskunta*, *Sukupuolispesifit analyysit ja tasa-arvo* ovat säilyttäneet asemansa, kun taas *Sosialisaatio ja identiteetti* on menettänyt asemiaan.

Nuorisotutkimus-lehden artikkelin analyysi antaa oman näkökulmansa myös keskusteluun nuorisotutkimuksen katvealueista. Sisältöluokka *Nuorten järjestötoiminta* on jäänyt suhteellisen vähälle käsittelylle, missä heijastuu työnjako *Nuorisotyö*-lehden kanssa, samoin nuorisotyön käsittely enemmän katsauksissa. Aihetta käsitellään pitkälti nuorisotyön ja -kasvatuksen kautta. Poliitiikkaa laajemmin käsitteleviä artikkeleita on ollut 20 (3 % kaikista artikkeleista) ja näistä 60 prosenttia on sijoittunut myös ensimmäiselle periodille. Nuorten järjestötoimintaa lähellä oleva luokka *Ryhmät, normit, yhteisöt ja yhteiskunta* pitää sisällään myös vertaisryhmät, joiden voidaan olettaa sivuavan jollakin tapaa myös järjestötoimintaa.

Muita vuosituhannen vaihteen jälkeisellä periodilla suhteessa vähemmän käsiteltyjä teemoja aikaisempiin periodeihin verrattuna ovat *Nuorisokulttuuri* ja *Taide*. Nuorisokulttuureista on julkaistu artikkeleita koko tarkastelukaudelle 27 artikkelia, ja teema oli vahvimmin ”muodissa” 1990-luvulla, jonka jälkeen se on palannut tavanomaisemmaksi aiheeksi. Taiteesta on kirjoitettu koko tarkastelukaudella 17 artikkelia ja sen vahvin aikakausi sijoittui 1980-luvulle ja 80–90-lukujen vaihteeseen. Viimeisellä periodilla 2000-luvun alussa artikkeleita on kirjoitettu 4. Nuorisokulttuureja käsitellään osittain monikulttuurisuuden teemoin, mutta painopisteen siirtymisessä näkyy myös aiheita koskevan tutkimuksen puute.

3. NUORTEN SYRJÄYTYMISTÄ KOSKEVAT NÄKÖKULMAT TOISTUVISSA TIEDONKERUUJÄRJESTELMISSÄ

Tässä luvussa otetaan tarkastelun kohteeksi muutamia nuorisotutkimuksen toistuvia tiedonkeruujärjestelmiä. Luvussa arvioidaan näiden tiedonkeruujärjestelmien temaattisia painotuksia ja katveita sekä niiden hyödynnettävyyttä esiselvityksen aihepiirin kohdalla. Tarkentaviksi kysymyksiksi on muotoiltu:

- Mitkä ovat toistuvien nuorisotutkimuksellisten tiedonkeruujärjestelmien keskeiset teemat/käsitteet/näkökulmat nuorten syrjäytymistä koskien, entä mitkä tekijät jäävät katveeseen? Onko identifioitavissa muuttuvia ja pysyviä painotuksia tms.?
- Mitä näiden toistuvasti tehtyjen nuorisotutkimusten tulokset ja päätelmät kertovat nuorten syrjäytymisen taustoista ja syistä?
- Mihin näiden tutkimusten perusteella pitäisi nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä erityisesti panostaa? Mitkä tekijät näyttävät jäävän katveeseen?
- Mihin yleiskatsauksellisen analyysin perusteella pitäisi nyt satsata tiedonkeruun kehittämiseksi (mm. synergia eri tiedonkeruujärjestelmien kesken; kyselytieto vs. muut tiedonkeruukäytännöt ja mahdollisuudet; marginaaliin jäävien nuorten kokemusten kuuleminen ja huomioiminen)?

Näkökulma on rajattu niihin vuotuisiin nuorisotutkimuksellisiin tiedonkeruujärjestelmiin, joiden avulla lasten ja nuorten syrjäytymistä otetaan haltuun – niin ennalta ehkäisyn kuin korjaavan näkökulman tasolla. Kyse on kvantitatiivisten tiedonkeruujärjestelmien laadullisesta tarkastelusta: arvioivasta inventoinnista. Mukaan otetut kolme esimerkinomaista tiedonkeruujärjestelmää ovat:

- 3.1.) Nuorille suunnatut arvo- ja asennekyselyt (Nuorisoasiain neuvottelukunnan ja Nuorisotutkimusverkoston yhteiset tiedonkeruujärjestelmät);
- 3.2.) Nuorten terveyttä ja hyvinvointia kartoittavat kyselyt (Kouluterveyskysely, Nuorten terveystapatutkimus)
- 3.3.) Läänien peruspalvelujen arviointi

3.1. Nuorille suunnatut arvo- ja asennekyselyt: nuorten koettu hyvinvointi ja syrjäytyminen⁹

Nuorisobarometri

Nuorisobarometri on vuodesta 1994 lähtien vuosittain toteutettu valtakunnallinen nuorten arvojen ja asenteiden kehittymistä kartoittava kyselytutkimus. Sitä on toteuttanut Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta vuodesta 2004 lähtien yhteistyössä Nuorisotutkimusverkoston kanssa. Tutkimuksen kohdeväestönä ovat 15–29-vuotiaat suomalaiset (vuoteen 2004 saakka vain suomenkieliset), ja kysely kattaa koko maan lukuun ottamatta Ahvenanmaata. Otoksen koko on noin 1900 nuorta, ja tiedonkeruu tapahtuu puhelinhaastatteluin. Vuodesta toiseen samoina pysyvät kysymykset mahdollistavat nuorten arvojen ja asenteiden muutoksen seurannan, ja Nuorisobarometri tuo osaltaan jatkuvuutta runsaaseen mutta hajanaiseen nuorten arvo- ja asennekyselyiden joukkoon. Nuorisobarometria

⁹ Luvun 3.1. kirjoittamisesta on pääosin vastannut Sami Myllyniemi.

jaetaan laajalle joukolle nuorisoalan toimijoita, ja myös muun muassa kansanedustajille. Julkaisut ovat saaneet kasvavassa määrin julkisuutta ja monipuolistaneet omalta osaltaan nuorisoon liittyvää julkista keskustelua. Etenkin nuorisoalan toimijat seuraavat Nuorisobarometrin tuloksia, mutta myös yritykset ja muu elinkeinoelämä ovat kiinnostuneita nuorten arvoista ja tulevaisuudennäkymistä, ja tuloksista on keskusteltu useampaan kertaan eduskuntasalissakin. Esimerkiksi nuorten vuoden 2008 barometrissa antamia arvioita kunnallisen nuorisotyön eri toimintojen tärkeydestä kuunneltiin opetusministeriössä tarkasti. Nuorisobarometria käytetään nuorisolain toimeenpanon seurannassa, esimerkiksi nuorten kuulemiseen heitä koskevista asioista velvoittavan 8§:n kohdalla. Nuorisobarometri on myös suhteellisen joustava ja nopea työkalu ajantasaisen tiedon saamiseen päätöksenteon tarpeisiin. Selvitettyjä ajankohtaisia asioita ovat olleet esimerkiksi nuorten kanta äänioikeusikärajan laskemiseen, oppivelvollisuusiän muuttamiseen ja perustuloon. Jatkuvasti ajankohtaisia teemoja ovat nuorten suhde yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja luottamus eri yhteiskunnallisiin instituutioihin. Myöskään nuorten äänestysaktiivisuudesta ei vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeen ole muuta valtakunnallista tietoa kuin se, mikä on selvitetty kyselytutkimuksin.

Suomen heikentyvä huoltosuhde, nuorten ja työssäkäyvien ikäluokkien supistuminen, on omiaan lisäämään päättäjien kiinnostusta nuorten työasenteita ja -moraalia kohtaan. Nykyisen nuoren polven saaminen sosiaalietuuksien nauttijoista niiden maksajiksi ei ole kiinni vain työn kysynnän ja tarjonnan makroekonomisesta kohtaamisesta, vaan myös siitä, miten työhön asennoidutaan. Nuorisobarometrin keskeisimpiä pysyviä perusteemoja ovatkin työ- ja koulutusasenteet. Työn arvostuksessa ei ole tapahtunut mainittavia muutoksia, mutta syrjäytymiskeskustelun kannalta kiinnostava viime vuosien havainto on nuorten muuttuva suhde koulutukseen. Vaikka syrjäytymisen käsitteestä ei vallitsekaan yksimielisyyttä, koulutuksen pitäminen keskeisenä syrjäytymisen ehkäisijänä kuitenkin yhdistää eri keskustelijoita. On siis huomion arvoinen trendi, että yhä harvempi nuori katsoo koulutuksen parantavan työnsaantimahdollisuuksia tai työelämässä pysymisen edellyttävän jatkuvaa koulututtumista. Muutos on tapahtunut vuosituhaten taitteessa ja liittyy todennäköisesti taloudelliseen nousukauteen: työmarkkinat ovat todella vetäneet myös huonommin koulutettuja nuoria. Epäsuhta asenteiden ja työvoimatilastollisten tietojen välillä on kuitenkin olemassa, sillä vaikka nuoret kyselyissä uskovat toisen asteen ammatillisella koulutuksella olevan enemmän kysyntää työmarkkinoilla kuin korkeakoulutuksella, on heikommin koulutettujen työttömyysriski selvästi suurempi.

Koulutuksella on vahva yhteys myös elinajanodotteeseen, terveydentilaan ja elämään tyytyväisyyteen. Suomalaisten koulutustaso nousee jatkuvasti, mutta siitä huolimatta edelleen liki kymmenen prosenttia nuorista jää pelkän peruskoulutuksen varaan. Ilman toisen asteen tutkintoa kiinnittymisen työelämään voi olla vaikeaa, ja pidemmällä tähtäimellä heidän asemansa työmarkkinoilla on epävarma, mikä kohottaa tämän joukon syrjäytymisriskiä. Sama pätee vielä suuremmassa mitassa peruskoulun keskeyttäneisiin. Oppivelvollisuuden laiminlyöneiden (eli niiden, jotka eivät ole saaneet peruskoulun päättötodistusta kymmenen vuoden kuluessa oppivelvollisuuden alkamisesta) osuus on tosin suhteellisen pieni, vain muutamia satoja oppilaita vuosittain. Siitä, heitä nämä nuoret ovat, ei ole tarkempaa tietoa ryhmän ollessa niin pieni, ettei sitä tietosuojasysteemi voi ryhmitellä taustamuuttujittain. Näitä nuoria, samoin kuin ilman toisen asteen opiskelupaikkaa pidemmäksi aikaa jääneitä, voi pitää kohonneen syrjäytymisriskin ryhmänä. Tämä huoli on ajankohtainen varsinkin nyt heikkojen taloussuhdanteiden aikana, sillä nuoret ovat työmarkkinoiden haavoittuvain ryhmä. 1990-luvun alun lama lisäsi nuorisotyöttömyyttä enemmän kuin vanhempien työttömyyttä, eivätkä erot ole sen jälkeen palanneet lamaa edeltävälle tasolle. Tässä kohden on syytä mainita yksi keskeinen tiedonkeruun haaste; yhteishaussa ilman paikkaa jääneisiin yhteydenottamista ovat rajoittaneet eri viranomaisten välisen tiedonkulun esteet. Tähän ongelmaan on moniammatillisen viranomaistyön esteitä identifioivassa työryhmässä tartuttu (<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr5.pdf?lang=fi>).

Vaikka survey-tyyppiset tutkimukset eivät ole paras tiedonkeruutapa syrjäytymisen ongelman

objektiivisten taustojen tutkimiseksi, ei nuorten omia näkemyksiä syrjäytymisen syistä voi selvittää muuten kuin kysymällä niitä heiltä. Nuorisobarometrin mukaan nuoret pitävät ystävien puutetta tärkeimpänä syynä syrjäytymiskehitykselle, ja tämä käsitys on yleistymässä. Sen sijaan entistä harvempi pitää syrjäytymisen syynä omaa laiskuutta tai epäterveellisiä elämäntapoja. Trendi yksilökeskeisistä kohti yhteisöllisempiä tai rakenteellisempia syrjäytymisen selitysmalleja on sama kuin aikuisväestössä (Niemelä 2007). Rakenteellisen näkökulman kasvava painoarvo on sopusoinnussa sen kanssa, että entistä harvempi nuori pitää työttömyyttä pahana asiana, jos toimeentulo on turvattu. Myös ajatus siitä, että ”menestyminen elämässä on itsestä kiinni” saa nuorten parissa yhä vähemmän kannatusta. Mielenpitoet eivät luonnollisestikaan synny tyhjiössä, ja myös hyvinvointipolitiikan luonteella voi olla vaikutusta nuorten näkemyksiin. Tulokset eivät vastaa kuvaa yhä yksilöllistyvämmästä nuorisosta, pikemminkin ne tukevat tulkintoja yhteisöllisyyden – tai yhteisvastuun vaatimuksen – paluusta. Poliittisten toimenpiteiden legitimitietin kannalta rakenteellisen näkökulman peräänkuuluttaminen antaa tukea toimenpiteille, joiden tavoitteena on kannustaa ja tukea työllistymistä. Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että mitä vähemmän väestön mielenpitoet huono-osaisuuden syistä kohdistuvat yksilöä syyttäviin tekijöihin, kuten laiskuuteen, sitä suurempaa on hyvinvointietuuksien ja erityisesti perusturvaetuuksien kannatus (Niemelä 2007, 594).

Yksi Nuorisobarometrin osoittamista haasteista suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointijärjestelmälle on alueellinen eriarvoisuus. Nuorten tyytyväisyys asuinkuntaansa ja sen palveluihin vaihtelee paljon alueen ja kuntatyyppin mukaan. Kaikkein tyytyväisimpiä nuoria on pääkaupunkiseudulla, samoin muualla yliopistokaupungeissa, etenkin Oulussa, Tampereella ja Jyväskylässä. Sen sijaan maaseutumaisissa kunnissa asuvien nuorten viihtyvyys on selvästi heikompaa, ja heidän tyytyväisyytensä asuinkuntansa palveluihin on huomattavasti matalampaa. Erityisen suuria eroja on nuorten tyytyväisyydessä kulttuuripalveluihin ja julkiseen liikenteeseen. Nuorisobarometrin mukaan varsinkin julkinen liikenne on myös erittäin tärkeää kotikunnassa viihtymisen kannalta, mikä vain lisää tilanteen eriarvoisuutta. Alueelliset erot nuorten tyytyväisyydessä omaan taloudelliseen tilanteeseensa sen sijaan käyvät esimerkistä subjektiivisten ja objektiivisten mittareiden epätahtisuudesta. Itä- ja Pohjois-Suomen nuoret ovat muita tyytyväisempiä vaikka tuloihin ja työllisyysasteeseen perustuvien osoittimien mukaan tilanne on siellä heikoin. Suomen kaltaisessa vauraassa hyvinvointivaltiossa köyhyys on nimenomaan suhteellista, ei absoluuttista, ja euromääräisiä mittareita ratkaisevampaa on vauraus suhteessa omaan lähiympäristöön ja viiteryhmään.

Nuorisobarometri on myös yksi Nuorisoasiain neuvottelukunnan keinoista toteuttaa nuorisolain 5 §:n sille määrittelemää tehtävää tuottaa ajankohtaista tietoa nuorista ja heidän elinoloistaan, samoin yksi työkalu lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman tutkimukselliseen seurantaan. Tässä tehtävässä Nuorisobarometri ei keskity yksin työ- ja koulutuselämän tutkimiseen, vaan sen avulla seurataan laajasti ymmärrettynä nuorisolain tavoitetta ”edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista vahvistamista”. Nuorisobarometri seuraa eri tavoin yhteiskunnallista vaikuttamista, ystävien määrää, yhteenkuuluvuuden tunteen voimakkuutta sekä luottamusta eri yhteiskunnallisiin instituutioihin, jotka kaikki voi nähdä syrjäytymiskysymyksen kannalta tärkeän sosiaalisen pääoman ulottuvuuksina. Erityisen huolestuttava havainto yhteisöllisyyden kannalta on nuorten viime vuosina heikentynyt yhteenkuuluvuuden tunne yhteisön eri tasoille: suomalaisen yhteiskuntaan, asuinseutuun, vapaa-ajan yhdistyksiin ja myös ystäväpiiriin.

Kuten raportissa on aiemmin todettu, nuorten syrjäytymisen tutkimuksen näkökulmaa ei ole syytä rajata työ- ja koulutuselämään tai muutoinkaan turhan instituutiokeskeisesti. Nuorisobarometrin 2009 pääteemana on taiteen ja kulttuurin suhde hyvinvointiin. Kyselyn avulla kerätään tietoa paitsi nuorten osallistumisesta taiteeseen ja kulttuuriin, myös nuorten käsityksiä siitä, millainen on luova ympäristö, ja millä tavalla taide ja kulttuuri voivat tuottaa hyvää oloa. Tutkimalla nuorten osallistumista taiteeseen ja kulttuuriin vahvistetaan myös lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman seurannan tietopohjaa. Esimerkiksi hallituksen strategia-asiakirjan syrjäytymisen

ehkäisyn seurantaindikaattoreista ”Musiikkia tai kulttuuria ohjatusti harrastavien lasten osuus” on selvitetty viimeksi vuonna 2002. Nuorten hyvinvointinäkökulmasta taide ja kulttuuri on syytä käsitellä laajemmin kuin vain korkeakulttuurin näkökulmasta. Vuoden 2009 Nuorisobarometrissa ei nähdä nuoria ainoastaan kulttuurin kuluttajina, vaan myös selvitetään heidän omaa aktiivista kulttuuritoimintaansa, niin järjestettyä kuin omaehtoistakin. Syrjäytymiskeskustelun kannalta erityisen tärkeää on selvittää osallistumisen esteitä.

Myöskään nuorten aktiivisen kansalaisuuden ja yhteisöön kiinnittymisen selvittämiseksi ei riitä arvojen ja asenteiden tutkiminen tai järjestöosallistumisen ja muun yhteiskunnallisen toiminnan seuraaminen. Kokonaiskuvan saamiseksi on myös tutkittava sitä ympäristöä, jossa toiminta tapahtuu. Nuorisobarometrin avulla seurataan esimerkiksi nuorten käsityksiä nuorisolain 8 §:n määrittelemien nuorten paikallisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien kehittymisestä. Vuoden 2008 Nuorisobarometrin antama kuva nuorten kokemuksista vaikuttamismahdollisuuksistaan paikallisella tasolla ovat huolestuttavia: nuorten halu osallistua ja vaikuttaa näyttää liian usein törmäävän toimintaympäristössä kitkaan, kuten tiedonsaannin puutteeseen tai päättäjien asenteisiin.

Itse syrjäytymisen ongelmaan Nuorisobarometrin kaltaisilla kyselytutkimuksilla voidaan kuitenkin päästä kiinni vain rajoitetusti. Keskeinen menetelmällinen rajoitus on otoksen vinoutuminen: kyselyihin kun vastaavat todennäköisemmin aktiiviset nuoret, ja syrjäytymisvaarassa olevia puolestaan on vaikeampi tavoittaa. Toinen rajoitus liittyy itse syrjäytymisen ilmiöön. Syrjäytymisen ongelmakentän olemus, riskitekijät, syyt ja seuraukset ovat niin problemaattisia, että puhelinkyselyt yksin eivät riitä tiedonkeruumenetelmäksi. Tarvitaan luonnollisesti sellaista tilastotietoa, jota kyselytutkimuksin ei voi kerätä (kuten terveydestä ja elinoloista), mutta ilmiön ymmärtämiseksi tarvitaan myös laadullista tutkimusta: haastatteluja, etnografioita ja niihin liittyvää teoreettista ymmärrystä. Kyselytutkimuksilla ei saada tietoa muusta kuin siitä, mitä tutkijat ymmärtävät kysyä. Kysymykset eivät aina ole sellaisia, että tutkittavasta asiasta saataisiin monipuolinen kuva. Varsinkin nuoria tutkittaessa on huomioitava myös sukupolvien välisen ohipuhumisen riski: kaikki vastaajat eivät välttämättä ymmärrä kysymyksiä samalla tavalla kuin tutkija on tarkoittanut. Nämä kysymykset liittyvät kyselytutkimusten sisäiseen luotettavuuteen. Mutta myös tilastolliseen yleistettävyyteen, otokseen ja katoon liittyvä ulkoinen luotettavuus on todellinen metodologinen haaste. Varsinkin syrjäytymisteeman tutkimisessa on otettava huomioon otoksen vinoutuminen. Aineistoa kerätessä syntyy lähes väistämättä systemaattista virhettä joidenkin ryhmien jäädessä ali-edustetuiksi. On luultavaa, että kyselyyn vastaavat halukkaammin aktiiviset nuoret, ja syrjäytyneet jäävät todennäköisemmin myös kyselyn ulkopuolelle. Kaikissa tiedonkeruutavoissa on kuitenkin hyvät ja huonot puolensa, ja vajavaisuudestaan huolimatta mahdollisimman edustavaan otokseen pyrkivät kyselytutkimukset ovat kuitenkin pätevä keino saada yleistettävissä olevaa tietoa nuorten arvoista ja asenteista. Joidenkin arkaluonteisena pidettyjen asioiden, esimerkiksi poliittisen kannan tai laittomien huumeiden käytön selvittämisessä lomake- ja puhelinkyselyt, joissa haastattelijan ja haastateltavan välillä on enemmän etäisyyttä, voivat olla parempiakin tiedonkeruutapoja kuin henkilökohtaiset haastattelut.

Nuorisobarometrit on ladattavissa ilmaiseksi Nuorisoasiain neuvottelukunnan sivuilta: http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/?lang=fi. Myös alkuperäiset aineistot on tilattavissa maksutta tutkimuskäyttöön Tampereen Yhteiskunnallisesta tietoarkistosta: <http://www.fsd.uta.fi/>.

Nuorten elinolot -vuosikirjat

Nuorten elinolot -vuosikirja on Nuorisotutkimusverkoston, Stakesin ja Nuoran vuonna 2001 aloitettu yhteinen julkaisusarja, jonka kustannusvastuu vuorottelee Nuorisotutkimusverkoston ja Stakesin (vuodesta 2009 THL:n) välillä. Vuosittain vaihtuviin teemoihin perustuvat vuosikirjat ovat osa lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman tutkimuksellista seuranta. Ensimmäisessä vuosikirjassa tilastoaineistot haettiin yksinomaan Nuoran ylläpitämästä tilastotietokannasta, jonka tiedot

ostettiin Tilastokeskukselta ja Stakesilta. Sittemmin tilastoaineistoa on haettu useammista lähteistä. Julkaisusarjalla ei siis ole omaa tiedonkeruuta, vaan sen tavoitteena on koota yhteen ja tuoda esille nuoria koskevaa tilastollista tietoa sekä tutkimustuloksia laajemman lukijakunnan, myös nuorisoalan ammattilaisten ja päätöksentekijöiden käyttöön.

Vuosikirjoissa tulee näkyväksi indikaattorityyppisen tiedon rajallisuus. Niin välttämättömiä kuin tilastolliset osoittimet ovatkin, niihin liittyvät määritelmät, luokitukset ja taustateoriat jäävät monesti epäselväksi. Indikaattorit itsessään eivät myöskään yleensä kerro mitään ilmiön syistä tai tarvittavista toimenpiteistä. *Nuorten elinolot -vuosikirjassa* tilastotiedon vajavaisuuden ongelmaan vastataan siten, että kussakin julkaisussa teemaan liittyvät tilastoaineistot ja tieteelliset artikkelit ovat vuoropuhelussa keskenään.

Vuosikirjojen otsikot ja teemat:

- 2001 *Aikuistumisen pullonkaulat.* (Siirtymävaihe nuoruudesta aikuisuuteen.)
- 2002 *Viattomuudesta vimmaan.* (Siirtymävaihe lapsuudesta nuoruuteen.)
- 2003 *Teknologisoituva nuoruus.* (Uusi teknologia nuorten elämässä.)
- 2004 *Samaan aikaan toisaalla...* (Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi.)
- 2005 *Kuluttava nuoruus.* (Taloudellinen tilanne, elintavat, kulutus.)
- 2006 *Onko sukupuolella väliä?* (Hyvinvointi, terveys ja sukupuoli.)
- 2008 *Polarisoituva nuoruus?* (Hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin kasautuminen.)
- 2010 ilmestyvän vuosikirjan teemana on sukupolvien välinen ohipuhuminen

Järjestökiinnittyneisyys- ja vapaa-aikatutkimukset

Nuorisoasiain neuvottelukunta on seurannut 10–29-vuotiaiden järjestökiinnittyneisyyttä vuosina 1998 ja 2001 tehdyissä selvityksissä, jotka saavat jatkoa 2009 ilmestyvässä vapaa-aikatutkimuksessa. Järjestökiinnittyneisyystutkimukset ovat osaltaan vastanneet nuorten kodin ja koulun ulkopuolella tapahtuvaan vapaa-ajan toimintaan liittyvään tietotarpeeseen. Vuonna 2009 näkökulma on järjestöjen, seurojen ja muun organisoidun toiminnan ohella myös nuorten epämuodollisemmassa vapaa-ajassa. Nuorten vapaa-ajan tiedetään rakentuvan myös ja ennen kaikkea instituutioiden ja järjestäytyneen toiminnan ulkopuolella, ja siksi on tärkeää laajentaa perspektiiviä omaehtoisen vapaa-ajan suuntaan, sisällöllisesti niin ystävyys- ja sukulaissuhteisiin kuin päihiteisiinkin, mutta myös nuorten vapaa-ajalleen antamiin merkityksiin ja osallistumisen esteisiin. Osallistumista rajoittavista tekijöistä on liikuntaharrastusten osalta tutkimusta taloudellisten tekijöiden merkityksestä, mutta muun vapaa-ajan toiminnan osalta eri harrastusten kalleutta ja muita vapaa-aikaan liittyviä mahdollisesti eriarvoistavia rakenteita olisi syytä tutkia nykyistä perusteellisemmin.

Muita Nuorisoasiain neuvottelukunnan kanssa yhteistyössä tehtäviä tutkimuksia

Nuorisoasiain neuvottelukunta rahoittaa ja julkaisee – usein yhteistyössä Nuorisotutkimusverkoston kanssa – tutkimuksia vaihtelevista aiheista. Pysyviä aiheita ovat erilaiset vaalitutkimukset nuorten poliittisista asenteista, äänestysaktiivisuudesta ja muusta vaikuttamisesta. Vaalitutkimukset osoittavat, että nuorten perinteinen poliittinen osallistuminen vaaleineen ja puolueineen ei ole vaihtoehto niin sanotulle uudelle politiikalle. Päinvastoin, osallistuminen näyttää kasautuvan siten, että samat aktiiviset nuoret osallistuvat monin eri tavoin, kun taas osa jää kaikkien toimintamuotojen ulkopuolelle. Nuorten poliittisen osallistumisen osalta yksi tärkeä tutkimuksellinen heikkous on puuttuva tieto äänestysaktiivisuudesta, joka on edellisen kerran selvitetty ikäryhmittäin valtakunnallisesti vuoden 1999 eduskuntavaalien yhteydessä.

3.2. Nuorten terveyttä ja hyvinvointia kartoittavat kyselyt (Kouluterveyskysely, Nuorten terveystapatutkimus)¹⁰

Terveydellä on keskeinen suhde hyvinvointiin ja sen eri osa-alueisiin. Syrjäytymisen ja huono-osaisuuden tutkimuksessa sillä on myös keskeinen paikka, sillä terveydessä ja terveyskäyttäytymisessä on havaittu eroja jo nuorena ikävaiheessa erilaisten taustatekijöiden mukaan. Terveyden ja terveyskäyttäytymisen merkitys huono-osaisuuden kannalta on yhtäältä se, että huono terveys (ainakin teoreettisesti, myös osin empiirisesti) sekä haitalliset elintavat valikoivat ihmisiä erilaisille urille, esimerkiksi koulutusurille. Toisaalta huono terveys ja haitalliset elintavat ovat yleisimpiä niissä ryhmissä, jotka ovat taloudellisesti, sosiaalisesti tai koulutuksellisesti muita huonommassa asemassa. Näin terveyden ja hyvinvoinnin käsitteet kietoutuvat yhteen hyvin tärkeällä tavalla.

Terveyden sosioekonomisten erojen on todettu olevan verrattain vähäisiä nuoruudessa, mutta jyrkkiä jo varhaisessa keski-iässä. Terveyskäyttäytymisessä sen sijaan, esimerkiksi päihteidenkäytössä, löydetään eroja jo nuorten sosiaalisen taustan mukaisesti. Nuoruus ja nuori aikuisuus ovatkin terveyserojen kärjistymisen aikaa, kun erilaiset elintavat ja elinolot vakiintuvat. Jyrkät erot terveyteen ja elintapoihin liittyen näissä ikävaiheissa ennakoivat yhä jyrkkeneviä hyvinvointieroja näiden ikäpolvien kasvaessa, mikäli niiden määrittäjiin ei kyetä tehokkaasti puuttumaan.

Nuorten terveyttä ja hyvinvointia sekä niitä ennustavia tekijöitä tutkitaan säännöllisesti toteutettavien kyselytutkimusten avulla. Esimerkiksi Kouluterveyskysely ja Nuorten terveystapatutkimus (NTTT) keräävät vuosittain tietoa valtakunnallisesti. Hieman vanhempien ikäryhmien terveyttä ja elintapoja kartoitetaan säännöllisesti muun muassa Aikuisväestön terveyskäyttäytyminen -tutkimuksessa (tietoa 15–29-vuotiaista nuorista). Säännöllisesti toistettavien kyselytutkimusten edut ovat siinä, että ne mahdollistavat paitsi nykytilanteen kartoituksen, myös aikasarjojen tekemisen erilaisten hyvinvoinnin ulottuvuuksien muutoksista ajassa. Tämä mahdollistaa myös eriarvoistumiskehityksen arvioimisen.

Kouluterveyskyselyt

Kouluterveyskyselyt (<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/index.htm>) kuuluvat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toiminnan piiriin, jossa tutkimuksen vastuullisena henkilönä toimii erikoistutkija Minna Pietikäinen professori Matti Rimpelän seuraajana. Tutkimuksen julkaisuluettelo löytyy osoitteesta <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/julkaisut/index.htm>. Kyselyn järjestämiseen saadaan rahoitusta sosiaali- ja terveysministeriön terveyden edistämisen määrärahoista. Tutkimusta on toteutettu vuosittain vuodesta 1995 lähtien.

Seuraavat kouluterveyskyselyn tiedot on kerätty kyselyn internet-sivuilta (www.stakes.fi/kouluterveys). Kouluterveyskysely tukee lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä ja Terveys 2015 -ohjelman tavoitteiden toteutumista. Kunnissa ja kouluissa tarvitaan tietoja lasten ja nuorten hyvinvoinnista toiminnan valmistelemiseen, seuraamiseen ja myös tuloksellisuuden arviointiin. Kouluterveyskyselyllä tuetaan nuorten terveyttä ja hyvinvointia edistävää työtä, erityisesti koulujen oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon kehittämistä. Monet kunnat ovat pitäneet tärkeänä tulosten esittämistä opettajille, terveydenhoitajille ja kaikille muille lasten, nuorten ja lapsiperheiden kanssa toimiville sekä lisäksi kuntien päättäjille ja kuntien lautakunnille. Kouluterveyskyselyn tuloksia on esitelty vanhempien yhdistyksille ja vanhempainilloissa. Erittäin myönteisiä kokemuksia on saatu tulosten esittelystä myös oppilaille peruskoulujen yläasteilla ja lukioissa. Kouluterveyskyselyä voidaan

¹⁰ Luvun 3.2. kirjoittamisesta on pääosin vastannut Laura Kestilä.

käyttää myös osana koulujen sisäistä arviointia.

Kouluterveyskyselyt keräävät tietoa nuorten elin- ja kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista, terveysosaamisesta sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta valtakunnallisesti yhtenäisellä menetelmällä. Kysely tehdään samoissa kunnissa joka toinen vuosi huhtikuun kolmen viimeisen viikon aikana. Parillisina vuosina kyselyyn osallistuvat Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin läänien kunnat ja parittomina vuosina Länsi-Suomen ja Oulun läänien sekä Ahvenanmaan kunnat.

Kysely toteutetaan opettajan ohjaamana ja luokkakysely tehdään kunnan kaikkien peruskoulujen 8. ja 9. luokilla sekä lukioiden 1. ja 2. luokilla. Vuodesta 2008 alkaen kysely on tehty myös ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikursseilla. Kyselystä saadaan riittävästi aineistoa paitsi valtakunnallisiin, myös oppilaitoskohtaisiin tuloksiin. Perustulokset raportoidaan kouluittain niille kunnille, jotka osallistuvat kyselyn kustannuksiin. Valtakunnallisia tuloksia esitetään kyselyn internet-sivujen lisäksi tutkimusraporteissa sekä vuosittain järjestettävillä Kouluterveyspäivillä, alueellisissa työkokouksissa sekä *Kouluterveyslehdessä*. Kouluterveyskyselyn tuloksia on saatavilla valtakunnallisesti sekä lääneittäin että maakunnittain. Kunta- ja koulukohtaiset tulokset toimitetaan vain tuloksensa tilanneiden kuntien yhdyshenkilöille. Kouluterveyskyselyjen tuloksia on koottu lääneittäin omille sivuilleen (<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/index.htm>). Sivulla on tuoreimmat kuvat Kouluterveyskyselyn indikaattoreista sekä raportit ja taulukot eri vuosilta. Osa Kouluterveyskyselyn indikaattoreista on kuntakohtaisesti SOTKANet-indikaattoripankissa. Vuosien 1996–2005 tulokset ovat kuntien käytössä Nettinuori-tietokannassa. Kouluterveyskyselyn julkaisut ja raportointitilaisuuksissa pidetyt esitykset on puolestaan koottu omille sivuilleen.

Kouluterveyskyselyn kunta- ja koulukohtaisten tulosten hyödyntäminen on ollut kuntien vastuulla. Kouluterveyslähettilästoiminnan käynnistämisen myötä lähettiläät kolmesta ammattikorkeakoulusta alkoivat kehittää toimintamallia, jonka avulla kunnat ja koulut voisivat saada tuloksista enemmän irti. Ammattikorkeakoulut ovat edenneet kehittämistyössä erilaisista lähtökohdista. Toimintamalleja kokeiltiin ja kehitettiin yhdessä koulujen kanssa.

Koulujen ja koululaisten terveyden edistämisen pitää olla tavoitteellista ja suunnitelmallista. Tavoitteena onkin ollut auttaa koulu yhteisöjä hyödyntämään Kouluterveyskyselyn tuloksia opetussuunnitelmatyössä ja koulu yhteisöjen terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä (esim. Lerssi ym. Kouluterveyskyselystä toimintaan -kehittämishanke 2005–2007). Toisena tavoitteena on ollut kehittää ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmia ja yhteistyötä koulu yhteisöjen kanssa kouluikäisten lasten ja nuorten terveyden edistämiseksi. Hankkeessa olivat mukana kouluterveyslähettiläät Pohjois-Karjalan, Kajaanin ja Oulun seudun ammattikorkeakouluista. Stakes osallistui hankkeen seurantaan ja sisällön kehittämiseen. Hanke alkoi vuonna 2005 ja päättyi vuoden 2007 lopussa. Toimintaan on saatu Terveyden edistämisen määrärahaa.

On selvää, että vuosittain toistettavat, kohtuullisen muuttumattomina pysyvät kyselyt ja tutkimusasetelmat ovat mielenkiintoisia, tarpeellisia ja tarkoituksenmukaisia. Ne mahdollistavat paitsi ajankohtaisen tilanteen kartoittamisen, myös esimerkiksi tiettyjen ilmiöiden trendien seuraamisen ajassa. Erilaisten ilmiöiden, kuten nuorten päihteidenkäytön tai terveyden eri ulottuvuuksien yleisyyden seuraaminen ajassa on tarjonnut kuvaa näiden asioiden muutoksesta. Lisäksi niiden avulla on pystynyt hahmottamaan jossakin määrin eriarvoistumisen (polarisaation) suuntaa 90-luvulta tähän päivään.

Mikäli syrjäytyminen kuitenkin käsitetään prosessina ja elämänkulussa kehittyvänä, olisi hedelmällistä kehittää seuranta-asetelmia, jolloin eri ikävaiheiden tekijöiden suhdetta toisiinsa voitaisiin havainnoida yksilötasolla. Tällä olisi erityisesti syrjäytymistä ehkäisevien toimenpiteiden kannalta merkitystä: havaitsemalla erilaisten ongelmien ja niiden kasautumisen taustatekijöitä voitaisiin niihin pyrkiä vaikuttamaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Tutkimuksellisesti tämä olisi erityisen merkittävää. Ylipäänsä olisi hedelmällistä kehittää myös näitä toistuvia tiedonkeruujärjestelmiä enemmän tutkimukselliseen suuntaan; yhtäältä niin, että eri tekijöiden välisiin yhteyksiin kiinnitettäisiin

enemmän huomiota (jo poikkileikkausasetelmassa) ja toisaalta niin, että aineistonkeruu pyrkisi myös jonkinlaisten seuranta-asetelmien muodostamiseen. Soveltuvien osin Kouluterveyskyselyä voisi suunnitella toteutettavaksi myös nuoremmassa ikäluokissa. Kaikki nykyiset kysymykset eivät toki sellaisenaan toimi esimerkiksi alakoulun oppilailla, mutta mahdollisuuksien rajoissa voitaisiin hyötyä myös nuorempien ikäluokkien kyselyistä (myös seurannan näkökulmasta).

Kouluterveyskyselyjen mahdollistama tulosten paikallisuus (läänitaso, kuntataso, oppilaitostaso) on myönteinen asia. Luotettavien tutkimustulosten käyttö paikallisesti on hedelmällistä lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta, sikäli kun alueellisia eroja ja piirteitä lasten ja nuorten hyvinvoinnissa ilmenee. Kouluterveyskyselyjen tulosten laaja esittely vanhempainilloista kunnan päättäjiin on yksi hieno esimerkki siitä, miten tutkimusten tuloksia on hyvä käyttää (myös paikallisesti) lapsiin ja nuoriin kohdistuvien toimintojen kehittämiseen ja tietoisuuden lisäämiseen.

Sisällöllisesti kouluterveyskysely kattaa erilaisten taustatietojen (sukupuoli, syntymävuosi, koulu) lisäksi muun muassa seuraavia aihealueita: koulutyö ja koulukiusaaminen, fyysinen ja psyykinen terveys (esimerkiksi oireilu, mieliala), kouluterveydenhuolto, terveysopetus, seksuaaliterveys, seurustelu, päihteidenkäyttö (tupakointi, alkoholinkäyttö, huumeet), muut elintavat (ravinto, liikunta, nukkuminen), rikkeet ja rikokset sekä koti ja ystävät. Vanhempien tilanteesta kysytään muun muassa vanhempien viimeisen vuoden työttömyyttä sekä vanhempien korkeinta koulutusta. Kouluterveyskyselyissä on syrjäytymisen riskitekijöiden kannalta hyvinkin toimivia kysymyksiä, joilla kartoitetaan sekä terveydellisiä ja terveyskäyttäytymiseen liittyviä riskitekijöitä, sosiaalisia suhteita perheeseen ja ystäviin, taloudellista tilannetta sekä kouluun (kouluvaikeuksiin, koulumenestykseen jne.) liittyviä tekijöitä.

Yksi keskeinen sisällöllinen katvealue näyttää olevan kuitenkin vapaa-aika, jonka merkitys nuoren kasvulle ja kehitykselle (erityisesti myös syrjäytymisen näkökulmasta) on keskeinen. Toinen alue, jota voisi nykyistä enemmän kattaa, on nuoren perheeseen ja vanhempiin liittyvät kysymykset, silloin kun tälle ei ole jotain erityistä eettistä estettä. Myös näissä tiedonkeruujärjestelmissä, vaikka eivät seurantatutkimuksia ainakaan tässä muodossa ole, tulisi ottaa huomioon eri tekijöiden välisiä yhteyksiä.

Erittäin merkittävä parannus kyselyyn on ollut se, että vuodesta 2008 alkaen kysely tehdään myös ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikursseilla. Tämä on ollut erityisen merkityksellistä siksi, että tutkimus on vahvasti osoittanut ammattikoululaisten eroavan monien terveys- ja hyvinvointi-indikaattoreiden kohdalla vastaavan ikäluokan lukiolaisista. Syrjäytymisen riskien kartoittamisen kannalta tällä on ollut keskeinen merkitys. Väestön terveyserojen kasvun ja hyvinvoinnin polarisoinnin näkökulmasta tulisikin keskittyä erityisesti näiden ammattioppilaitoksissa olevien hyvinvoinnin tukemiseen tutkimuksen tulosten pohjalta.

Kouluterveyskyselyjen tulosten perusteella on raportoitu nuorten hyvinvoinnin kehitystä, myös valtakunnallisesti. Esimerkiksi raportissa *Kouluterveyskysely 1998–2007: Nuorten hyvinvoinnin kehitys ja alueelliset erot* (Luopa, Pietikäinen & Jokela 2008) esitellään ajanjakson aikana havaittuja nuorten hyvinvoinnin trendejä. Tulosten mukaan näyttää siltä, että nuorten elinoloissa on tapahtunut paljon myönteistä kehitystä; esimerkiksi vanhempien työttömyys on vähentynyt ja nuorten käyttövarat lisääntyneet. Lisäksi vanhempien tupakointi on vähentynyt ja viitteitä on myös nuorten ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen paranemisesta 2000-luvulla. Myös kouluoloissa näytti tapahtuneen myönteistä kehitystä sekä peruskoulun yläluokkalaisilla että lukiolaisilla tarkastelujakson alkupuolella, mutta kehitys näyttää sittemmin pysähtyneen. Tämä näkyy erityisesti fyysisten työolojen, koulussa kuulluksi tulemisen, työilmapiirin ja koulunkäynnistä pitämisen kohdalla. Koulumaailmaan liittyikin nuorten syrjäytymiskehitystä ajatellen paljon haasteita, sillä se on keskeinen nuorten toiminnan arena.

Terveydessä ja terveystottumuksissa Kouluterveyskyselyjen perusteella kehitys on ollut pääosin myönteistä, mikä on näkynyt muun muassa tupakoinnin vähenemisenä vuosituhannen vaihteessa ja hieman sen jälkeen. Humalajuominen sen sijaan väheni vain peruskoululaisilla verrattuna tarkas-

telujakson alkuun. Riittävää liikuntaa harrastaa edelleen vain noin puolet nuorista, mitä voi pitää osaltaan huolestuttavana. Vaikka elinoloissa, kouluoloissa ja terveystottumuksissa kehitys näyttää myönteiseltä, tämä ei näy kuitenkaan terveydessä. Viime vuosina erityisesti yläluokkalaisten kohdalla oireet ovat yleistyneet. Myös ylipainoisten osuus sekä yläkoululaisten että lukiolaisten keskuudessa on lisääntynyt.

Nuorten terveystapatutkimus (NTTT)

Kouluterveyskyselyjen ohella myös toinen säännöllisesti toteutettava tiedonkeruu on keskeinen nuorten terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Nuorten terveystapatutkimus (NTTT) (<http://www.tay.fi/laitokset/tsph/tutkimus/kansanterveystiede/nttt.php>) on Tampereen yliopiston tutkimusohjelma, jota johtaa dosentti Arja Rimpelä. NTTT on monitieteinen tutkimusohjelma, joka käynnistettiin vuonna 1977 tavoitteenaan tutkia 12–18-vuotiaiden nuorten terveyttä ja terveystapattymistä. Tutkimus toteutetaan koko maan kattavana postikyselynä joka toinen vuosi ja sen rahoittaa sosiaali- ja terveysministeriö. Vuosina 1977–2006 NTTT-kysely on tuottanut yli 450 tutkimusraporttia, muuta julkaisua ja abstraktia. Tutkimuksen julkaisuluettelo löytyy osoitteesta <http://www.tay.fi/laitokset/tsph/tutkimus/kansanterveystiede/ntttpub.php>. Tutkimusryhmään kuuluu tutkijoita Tampereen, Jyväskylän, Turun ja Joensuun yliopistoista, UKK-instituutista, Stakesista sekä Pirkanmaan sairaanhoitopiiristä. Ohjelman alkuperäinen tavoite on ollut tupakkalain vaikutusten kartoitus, mutta se on laajentunut vähitellen koskemaan useita erilaisia nuorten terveystapattymisen muotoja, terveyden kokemista, biologista kypsymistä, sekä informaatio- ja kommunikaatioteknologian terveystapattymisiä. Tutkimus on vakiinnuttanut asemansa nuorten terveyden ja terveystapattymisen kansallisena tietolähteenä, ja se on tuottanut joitakin maailman pisimpiin kuuluvia aikasarjoja nuorten terveystapattymisestä.

Yleisempiä näkökohtia nuorten syrjäytymisen tutkimukseen

Seuraavassa esitellään muutamia näkökohtia ja suosituksia nuorten syrjäytymisen tutkimukseen jo olemassa olevien aineistojen valossa sekä esitetään muutamia katvealueita ja painopistealueita, joihin tulevaisuudessa olisi hyvä kiinnittää huomiota.

Syrjäytymiskehityksen tutkimiseen elämäntulussa tarvitaan hyviä ja sisällöllisesti kattavia pitkätaimaineistoja, jotka mahdollistavat väestötasolla päätelmien tekemisen erilaisten tekijöiden välisistä suhteista eri ikäkausina. Terveystutkimuksen saralla on Suomessa on muutamia hyviä pitkätaimaineistoja (mm. Suomalaisten kaksosten terveys ja terveystapattyminen, Pohjois-Suomen kohortit 1966 ja 1986, Tamperelaisnuorten mielenterveys -seurantatutkimus) rekisteriaineistojen ohella, mutta mahdollisuuksien rajoissa seuranta-asetelmaa voisi pyrkiä rakentamaan myös vuosittain toistettavien poikkileikkaustutkimusten sisään. Monista jo olemassa olevista aineistoista (näistäkin osa alikäytettyjä) kyetään saamaan tietoa elämäntulun näkökulmasta syrjäytymiseen. Kohorttien syntymävuosi on kuitenkin merkityksellinen; monesti elämäntulun näkökulmasta onkin ensiarvoisen tärkeää ottaa huomioon myös se yhteiskunnallinen aika ja konteksti, jossa tietty kohortti on lapsuutensa ja nuoruutensa elänyt.

Syrjäytyminen tulisi nähdä yhä enemmän prosessina ja elämäntulussa määrittävänä asiana. Sen juuret voivat periaatteessa olla missä ikävaiheessa tahansa. Erilaisten kriittisten ja sensitiivisten kausien hahmottamiseen tulisi kiinnittää jatkossa yhä enemmän huomiota; erilaisten riskitekijöiden vaikutus voi olla erilainen riippuen siitä, missä ikävaiheessa ne on koettu. Ylipäänsä syrjäytymisen tutkimuksessa eri tekijöiden välisiin yhteyksiin, sekä syinä että seurauksina, ja niiden raportoimiseen voisi kiinnittää enemmän huomiota.

Syrjäytymisen tutkimuksessa tulisi ottaa huomioon huono-osaisuuden erilaisia osa-alueita – esimerkiksi terveydellinen, sosiaalinen, taloudellinen ja koulutuksellinen sen sijaan, että puhutaan syrjäytymisestä vaan yhden tai kahden, jo ”vakiintuneen” indikaattorin valossa (esim. erilaisten järjestelmien ulkopuolella olemisena; koulupudokkuus, pitkäaikaistyöttömyys).

3.3.1. Lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnin haasteista

Aluehallinnon uudistuessa vuonna 2010 myös peruspalvelujen arvioinnit uudistuvat. Lääninhallitukset, TE-keskukset, alueelliset ympäristökeskukset, ympäristölupavirastot, tiepiirit ja työsuojelupiirit lakkautetaan ja niiden tehtävät kootaan ja uudelleen organisoidaan vuoden 2010 alusta lähtien kahteen uuteen viranomaiseen, Aluehallintovirastoon ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen (ELY). Esimerkiksi opetus- sekä sosiaali- ja terveystoimi sijoittuvat aluehallintovirastoon ja nuoris- ja liikuntatoimi ELY:yn. Läänin sosiaali- ja terveystoimien aiemmin toteuttama peruspalvelujen arviointi siirtyy Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen hoidettavaksi, ja aluehallintovirastossa keskitytään valvontaan. (Ks. Peruspalvelujen arviointisuunnitelma 2009–2011.)

Sosiaali- ja terveystoimen arvioinnin siirtyminen lääneistä valtakunnalliselle tasolle saattaa aiheuttaa sen, että aluehallintoviraston tieto alueen peruspalveluista ohenee ja samalla kuntien saama tieto peruspalveluiden tilasta vähenee. Muu peruspalvelujen arviointi hoidetaan lähinnä Aluehallintovirastossa. Mitä tämä merkitsee esimerkiksi nuoris-, liikunta- ja kirjastotoimen arvioinnille? Yhteys koulutuspalvelujen saavutettavuuden arviointiin (koulutoimi) saattaa oheta. Toisaalta yhteys ammatillisen koulutuksen ja työllistymisen seurantaan voi tiivistyä ELY:ssä. Kuinka yhteys ELY:n ja aluehallintoviraston välillä hoidetaan, kun kummassakin on nuorten siirtymävaiheiden seuranta?

3.3.2. Lääninhallitusten peruspalveluarvioinnin sisällöt

Kyseessä on kunnan viranomaisilta, toimialajohtajilta kerätty palvelujärjestelmäkeskeinen tieto. Jonkin verran on tietoa kysytty kokeiluluonteisesti esimerkiksi huoltajilta. Kuten aiemmin on mainittu, parasta aikaa on käynnissä kokeilu, jossa nuoret otetaan mukaan peruspalvelujen arviointiin ks. 1.6.2). Arvioinnissa määritellään läänien yhteiset tavoitetasot kussakin arvioitavassa asiassa. Tavoitetaso voi määräytyä lakeihin, suosituksiin tai arvioinnissa tehtyihin omiin määrittelyihin perustuen. Usein tuloksia verrataan aiemman mittauskerran tulokseen. Raporteissa saadaan tietoa kunta-, maakunta- ja läänikohtaisista eroista. Keskeistä on se, että tietoa kerätään kattavasti manner-Suomen alueella.

Syrjäytymisen syyt nähdään peruspalveluarvioinnin asetelmasta käsin yhteiskunnan palveluiden näkökulmasta, osin niiden puutteiden tuottamana. Tärkeää syrjäytymisen uhkien liittyvää tietoa ja eri vuosien välistä vertailua tulee muun muassa peruskoulun tai 2. asteen koulutuksen jälkeisestä sijoittumisesta. Nuorisotoimen arviointikohteena oli vuosina 2003–2006 nuorten työpajatoiminta ja tässä yhteydessä raportoituihin muun muassa koulutuksen nivelvaiheiden ongelmista, nuorisotyöttömyyden ja työpajatoiminnan alueellisista eroista sekä nuorten sijoittumisesta pajajakson jälkeen. Lääninhallitusten työpajatoiminnan arvioinnilla on ollut luultavasti merkitystä työpajatoiminnan vakinaistamisessa.

Alla tiiviisti vuoden 2007 raportin sisällöstä muutamia esiselvityksen kannalta kiinnostavia otteita:

Poliisitoimi: Nuorten tekemä ja kokema väkivalta on viime vuosina vähentynyt, mutta nousi vuonna 2007 hieman. Yleisestä kehityksestä poiketen nuorten alkoholin käyttö on kääntynyt laskuun. Perheväkivaltaan liittyvien kotihälytysten määrä kasvoi lievästi vuosina 2005–2007. Lasten huostaanottojen määrän kasvu on ollut suurempaa. Syrjäytymisilmiöt luovat jatkuvaa kasvualustaa väkivallalle, jonka määrä pysyy korkeana.

Koulutoimi: Lääninhallitusten arviointien mukaan perusopetuksen alueellinen saavutettavuus pysyi lähes samana vuoteen 2006 verrattuna. Läänien ja maakuntien tasolla saavutettavuus oli edelleen keskimäärin hyvä. Sen sijaan kunnallisella tasolla tapahtui saavutettavuuden heikkenemistä ja kuntien väliset erot kasvoivat edelliseen vuoteen verrattuna.

Raportin mukaan kuntaliitosten ja kuntarakenteiden uudistamisen yhteydessä tulee huolehtia perusopetuksen säilymisestä lähipalveluna. On löydettävä uusia pedagogisia ja rakenteellisia vaihtoehtoja, jotta eri alueilla asuville lapsille voidaan tarjota tasapuoliset koulutuspalvelut mahdollisimman lähellä.

Lukiokoulutuksen saavutettavuutta voidaan pitää tyydyttävänä koko maassa sillä koulutusta oli tarjolla 10 kilometrin etäisyydellä 85 prosentille ja 30 kilometrin etäisyydellä 98 prosentille 16-vuotiaiden ikäluokasta. Maakunnittaiset erot 30 kilometrin etäisyydellä olivat vähäiset lukuun ottamatta Kainuuta ja Lappia, joissa saavutettavuus oli keskitasoa heikompaa. Ammatillisen koulutuksen saavutettavuus vaihteli maakunnittain. Saavutettavuus oli 30 kilometrin etäisyydellä heikointa Kainuussa, Lapissa ja Etelä-Savossa.

Koulutustakuun mukainen tavoite, että 97 prosenttia peruskoulun päättäneistä siirtyy samana vuonna jatkokoulutukseen, jäi toteutumatta kaikissa lääneissä vuonna 2006. Lähimmäksi tavoitetta päästiin Länsi-Suomen ja Lapin lääneissä, joissa lukiokoulutukseen, ammatilliseen koulutukseen tai perusopetuksen lisäopetukseen sijoittui yhteensä 94,7 prosenttia peruskoulun päättäneistä. Maakunnittaiset erot läänien sisällä voivat kuitenkin vaihdella huomattavastikin. Suurin osa peruskoulun päättävistä nuorista sijoittui lukiokoulutukseen, mutta ammatilliseen koulutukseen hakeutuvien nuorten osuus on vuodessa hieman kasvanut.

TAULUKKO 1. Perusasteen päättäneiden välitön sijoittuminen koulutukseen.

	2002	2003	2004	2005	2006
Ammatilliseen koulutukseen tai lukiokoulutukseen	91,5	92,0	92,5	92,6	91,2
Peruskoulun lisäopetukseen	2,6	2,4	2,5	2,5	2,1
Yhteensä	94,1*	94,4*	95*	95,1*	93,2*

Lähde: Lääninhallitusten keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta (2008, 2006, 2005).

* Koulutustakuun mittari, tavoite on nyt 97 %.

Raportissa (2008) esitetään myös, miten koulutuksen ulkopuolelle jääminen vaihteli sukupuolen ja alueen mukaan. Raportissa todetaan, että koulutukseen ja koulutuksen säätelyjärjestelmään tarvitaan enemmän joustavuutta, jotta asiassa voidaan edetä koulutustakuun tavoitteiden suuntaisesti. Todellisten koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten osalta on tarpeen luoda koko maahan koulutuksen seurantajärjestelmä. Erityisopetuksen tarve kasvaa muun muassa maahanmuuttajataustaisten nuorten määrän kasvun myötä.

Nuorisotoimi: Nuorisolain 8 §:ssä määritelty lasten ja nuorten oikeus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn sekä oikeus tulla kuulluksi heitä koskevista asioista ei toteutunut kaikissa manner-Suomen kunnissa. Tilanne oli selvästi parempi kaupunkimaisissa kunnissa.

Raportin mukaan lapsille ja nuorille tulee tarjota mahdollisuus vuorovaikutukseen ja tosiasialliseen vaikuttamiseen kuntatason lisäksi varhaiskasvatusympäristöissä, kouluissa ja oppilaitoksissa sekä erilaisissa harrastusympäristöissä, kuten nuorisotaloilla.

Sosiaali- ja terveystoimi: Lasten ja nuorten psykososiaaliset avopalvelut järjestetään nykyisin hajanaisen järjestelmän puitteissa. Toiminnasta puuttuu selkeät koordinaatio- ja ohjauskäytänteet. Samaan aikaan kun palvelut ovat vähentyneet, palvelujen tarve on lisääntynyt. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen tarjonta neuvoloissa, samoin kuin koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa, ei ole ollut riittävää lisääntyneeseen tarpeeseen nähden.

Kasvatus- ja perheneuvolapalvelujen saatavuudessa oli alueellisia ja ikäryhmittäisiä eroja. Päihde- ja mielenterveyspalveluja käyttävien vanhempien lapsille sekä perheväkivaltaa kohdanneille lapsille tarkoitetut tukipalvelut olivat tilapäisratkaisuja. Sairaanhoidopiireissä nuorten erikoissairaanhoidon mielenterveyspalvelujen hoitotakuu toteutui vain osassa maata. Kunnilla ja organisaatioilla oli sekä resurssiongelmia että puutetta ammattiosaajista.

Liikenneyhteydet: Toisen asteen opiskelijoiden koulumatkoille sopivan reittiliikenteen palvelutaso oli arvioinnin mukaan hyvä suurimmassa osassa (71 prosenttia) kuntia. Sen sijaan vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin sopivat yhteydet olivat koko maassa opiskeluyhteyksiä heikompia. Yhteydet olivat hyviä maakuntakeskusten ja isojen taajamien lähellä. Sen sijaan pienemmissä taajamissa vapaa-ajan liikkuminen edellyttää yleensä oman kulkuneuvon käyttöä.

3.3.3. Muutamia yleisempiä näkökohtia ja suosituksia

Peruspalveluiden arviointiasetelma korostaa nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä erityisesti kuntatason palveluiden laatua, määrää, saavutettavuutta sekä alueellista tasa-arvoa. Näkökulma on pitkälti rakenteellinen. Peruspalveluiden raportoinnissa on rajoitettu, mutta ihan käypä näkökulma.

Mihin pitäisi nyt satsata tiedonkeruun kehittämiseksi? Ennen kaikkea tulisi satsata niin peruspalveluiden arvioinnin kohdalla kuin laajemminkin jo kerättävän tiedon laajempaan hyödyntämiseen, analysointiin ja eri aineistojen yhdistelyyn, esimerkiksi nuorisobarometrin tuottaman tiedon ja peruspalveluiden arviointitiedon kokoavaan analyysiin, joka mahdollistaisi eri sukupolvien kokemusten ja näkemysten vertailevan arvioinnin. Nyt läänien keräämä tieto jää alikäyttöön, eikä se kulu tutkijoiden käsissä keskeisenä tutkimusmateriaalina. On syytä arvioida, millä tavoin läänien kautta kerättyä tiedon analysointia varten tulisi rakentaa systemaattista tutkimusyhteistyötä esimerkiksi Nuorisotutkimusverkoston tai muiden nuorisoalan tutkimus- ja kehittämislaitosten kanssa. Peruspalveluarvioinnin kysymyksenasettelu ja analyysi hyötyisivät laajemmasta ja avoimemmasta yhteistyöstä (ks. Gretschel 2009). Nyt arvokastakin aineistoa saattaa jäädä hyödyntämättä peruspalveluarviointijärjestelmän jäykkyyden takia. Tämä on myös kyselyyn vastanneiden kannalta harmillista. Jatkossa kunnille suunnattuihin lääninhallitusten kyselyihin olisikin syytä liittää tieto, jossa kerrotaan, että aineisto tallennetaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon tutkijoiden käyttöön tunnistettomana. Myös aiemmin kerätty peruspalveluarviointiaineisto olisi perusteltua tallentaa tietoarkistoon OECD:n Pariisin julistuksen (2004) sekä Datasuosituksen (2007) nojalla. Läninhallitusten peruspalveluarvioinnissa on kyse julkisilla varoilla tuotetusta tiedosta, joka koskee julkisilla varoilla toteutettuja palveluita. (Ks. Borg & Kuula 2007.)

4. NUORIA KOSKEVA SYRJÄYTYMISTIETO: JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA SUOSITUKSIA

Tässä raportissa on keskitytty kuvaamaan ja arvioimaan nuoria koskevan syrjäytymistiedon nykytilaa ja kehittämishaasteita. Raportin kantavana lähtökohtana on nuoria koskevan syrjäytymiskäsitteen ja -ilmiön erityisyys. Syrjäytyminen on voimallisesti nuorten arkeen ja sen monimutkaisiin sosiaalisiin ryhmissuhteisiin punoutuva ilmiö, jota ei voida ehkäistä tai korjata rajoittamalla nuorten yhteiskunnan institutionaaliseen järjestelmään kiinnittymisen tutkimiseen tai poliittiseen tukemiseen. Nuorten syrjäytymisessä ei voida liioin nojautua vain totuttuihin ja helppoihin tiedonkeruutavutuksiin. Yksi tiedonkeruun haaste on se nuorisotutkimusten tulos, että vain pieni osa nuorista kertoo kenellekään aikuiselle omista arkielämän ongelmistaan, jotka koskevat esimerkiksi syrjintää ja yksinäisyyttä. Raportissa on kuvattu, millä tiedontuotannon ja analyysin keinoin voidaan syrjäytymisen prosessimaista ilmiötä lähestyä sillä tavoin nuorisolähtöisesti, että nuorten omasta arjesta – omista tiloista, sosiaalisista suhteista, tunteista, ajankäytöstä – onnistutaan näkemään ja lukemaan sellaisia heikkoja signaaleja, joiden tunnistaminen voi osaltaan ehkäistä tai pysäyttää syrjään jäämisen, syrjinnän, ulkopuolisuuden, merkityksettömyyden kokemukset ja kiertet. Tästä näkökulmasta nuorten syrjäytymiseen liittyvän tiedon tuotannossa ja soveltamisessa on syytä huomioida seuraavat kolme lähtökohtaa:

Ensiksi, monitieteisyys on tuttu ja tunnistettu lähtökohta, jonka keinoin voidaan erilaisia käsitteellisiä, metodologisia ja empiirisiä näkökulmia yhdistellen tarttua monitulkintaiseen ilmiöön. Syrjäytymistutkimus on Suomessa ollut perinteisesti sosiaalipoliittisesti virittynyttä. Nuorten arjen ymmärtämiseksi on välttämätöntä kytkeä sosiaalipoliittiseen syrjäytymistä koskevaan tiedonintressiin nuorisokulttuurintutkimukselle tyypillisiä näkökulmia syrjäytymisen tematiikkaan. Tällaisia tematiointeja ovat esimerkiksi:

- vapaa-ajan osallistumisen mahdollisuudet ja esteet, niin rakenteiden kuin käytäntöjen ja asenteiden tasolla;
- vertaissuhteet ja ryhmään kuulumisen sekä perhe-, sukupolvi- ja sukupuolisuhteet erityisesti nuorten näkökulmasta arvioituina;
- nuorten omaehtoinen toiminta fyysisesti ja virtuaalisesti (ml. populaarikulttuuriset ilmaisutavat) ja näiden toimintaympäristöjen muutokset nuorten kanssa tehtävän työn kannalta;
- instituutioissa kuten koulussa, työpajoilla tai koulukodissa vietettävä sosiaalinen aika (epäviralliset oppimiskäytännöt, yhteisöllisyyden muodot ja niiden tukemisen käytännöt, sosiaalisen työllistymisen ratkaisut ym.).

Tällaiseen tiedonintressiin tarvitaan paitsi monitieteistä otetta, myös monikenttäisiä tiedonkeruutratkaisuja.

Toiseksi, monikenttäisyys on nuorisotutkijoiden piirissä yhä suuremman painoarvon saanut tiedontuotannon lähtökohta. Sillä viitataan yhtäältä yhteiskunnallisiin nuoria koskevan tiedontuotannon muutoksiin (julkisen, kolmannen ja yksityisen sektorin yhä moninaisemmat tiedontuotannon kentät ja tarpeet; tietoon perustuva poliittinen ohjaus; globalisaatio ja virtuaalistuminen) ja horisontaalisen lapsi- ja nuorisopolitiikan periaatteeseen. Toisaalta monikenttäisyys viittaa itse tutkittavan syrjäytymisilmiön monikenttäiseen luonteeseen, jonka analysoiminen perinteisin kysely- ja haastattelumenetelmin saadun tutkimustiedon turvin ei riitä. Katveeseen jäävät sekä kyselyistä ja haastatteluista kieltäytyvät nuoret että sellaisissa (suljetuissa) instituutioissa elävät nuoret, joihin kyselijä tai haastattelijä ei edes ota yhteyttä. Tässä kohden on syytä mainita myös sellaiset nuorisoryhmät, joiden syrjäytymisen erityispiirteet eivät tartu tilastollisiin seurantajärjestelmiin. Tällaisia ryhmiä ovat muun muassa romaninuoret ja monikulttuurisista taustoista tulevat nuoret, jotka täyttävät suomalaisuuden tilastollis-muodolliset

kriteerit, mutta joiden yhteiskuntaan kiinnittymisessä on kuitenkin nähtävissä erityisiä haasteita.

Koska nämä tiedonkeruukeinot eivät tavoita merkittävää osaa nuorista, on välttämätöntä kehittää monipuolisia tiedontuotannon tapoja, kuten erilaisia etnografisia menetelmiä, arvioiden samalla niiden tutkimuseettisiä ehtoja ja rajoja. Tällaisten menetelmien kehittämisessä perinteinen erottelu tieteelliseen ja arkitietoon tai tutkija- ja toimijaroleihin kyseenalaistuvat.

Kolmanneksi, moniroolisuus viittaa edellä kuvattuun yhteistoiminnallisen, nuoria koskevan tiedontuotannon ja soveltamisen tarpeeseen, millä voidaan viitata niin yksittäisiin tiedontarpeisiin kuin laajemmin nuorisovalan yhteisen osaamisen vahvistamiseen. Nuorisotyön kentällä yhteisen tiedontuotannon ja osaamisen vahvistaminen tutkijoiden, nuorisovalan koulutuksesta vastaavien tahojen ja nuorisotyön käytännön kentän toimijoiden (kunnat, seurakunnat, järjestöt) välillä on keskeinen kehittämishaaste, joka on nuorisovalan toimijoiden kesken yhteisesti tunnustettu. Nuorten syrjäytymistä koskevan tiedontuotannon kohdalla hiljaisen tiedon näkyväksi tekemistä edistävät kehittämismahdollisuudet ovat lukuisat, esimerkiksi

- tutkijan ja nuorisotyön ammattilaisen työpariasetelma erilaisten haasteellisten tiedonkeruutapojen menetelmällisessä kehittämisessä ja käytännön toteuttamisessa. Tiedonkerääjinä ovat niin käytännön kenttätöntekijät kuin heidän kanssaan toimivat tutkijat (etsivä työ, nuorten kohtaaminen verkossa, kaupakeskukset ja bensa-asemat uusina nuorten tiloina jne.);
- tutkivan työotteen menetelmällinen kehittäminen nuorisotyön koulutuksessa ja käytännön työssä; nuorisotyön hiljaisen tiedon aseman vahvistaminen;
- nuorten omien kokemusten ja käsitysten kuunteleminen ja näkeminen.

Hiljaisen tiedon aseman kirkastaminen ja yhteistoiminnallisen tiedontuotannon kehittäminen ei tapahdu itsestään. Tarvitaan paitsi avointa asennetta ja valmiutta yhteistoiminnallisuuteen, myös resursointia verkostomaisen toimintakulttuurin vankentamiseksi.

Näistä kolmesta lähtökohdasta voidaan kiteyttää viisi kokoavaa johtopäätöstä ja suositusta koskien nuorten syrjäytymistä koskevan tiedontuotannon kehittämishaasteita:

4.1. Laadullisten tutkimus- ja seurantajärjestelmien kehittäminen

Nuorten hyvinvointia edistävän politiikan kannalta keskeinen kysymys on se, miten päästä kiinni siihen instituutioiden ulkopuolella tapahtuvaan nuorten toimintaan, jolla on olennainen merkitys nuorten hyvinvoinnin kannalta. On selvää, että kattavan hyvinvointipolitiikan rakentamiseksi täytyy löytää poliittista tahtoa ja toimivia tiedonkeruurakenteita perinteisten instituutioiden ulkopuolella tapahtuvan omaehtoisen toiminnan tutkimiseksi ja tukemiseksi. Nuorten vapaa-aikaa voidaan pitää elastisena nuorten kasvuympäristönä, jossa muun muassa kaupallistuminen ja virtuaalistuminen näkyvät toisella tavoin kuin perinteisten instituutioiden sisällä tapahtuvassa toiminnassa. Siksikin vapaa-aikaa koskeva tieto voidaan nähdä ennakoivana nuorisopoliittisena tietona, jonka kautta avautuu maisema tulevaisuuden suunnitteluun.

Nuorisopoliittiset seurantavälineet koskien nuorten syrjäytymisen ehkäisyn rakenteita ja käytäntöjä perustuvat pääosin kvantitatiivisiin seurantamenetelmiin ja vaikuttavuuden mittaristoihin. Kuten raportissa on esitetty, kvantitatiiviset mittaristot eivät onnistu kokonaisvaltaisesti vangitsemaan nuorten sosiaalisessa arkielämässä ja nuorisotyön käytännöissä kumuloituvaa hiljaista tietoa, jolla on kuitenkin olennainen merkitys ennalta ehkäisevän työn edistämisen kannalta. Kvantitatiivisen tiedonkeruun ohelle tarvitaan laadullisin menetelmin kerätyn seurantatiedon järjestelmällistä kehittämistä siten, että nuorten syrjään jäämisen, syrjinnän tai syrjäytymisen hiljaisia signaaleja voisi

nykyistä herkemmin tunnistaa ja ennakoida muuttuvien lasten ja nuorten toimintaympäristöjen merkitystä hyvinvoinnin kannalta. Tällainen laadullisen seurannan kehittämistyö ja sen säännöllinen toteuttaminen voisi nivoutua luontevaksi osaksi esimerkiksi lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman seurannan toteutumista – kehitteillä olevien määrällisten mittareiden ohelle. Laadullisin seurantamenetelmin voidaan fokusoida juuri niihin nuorten arjen harmaisiin alueisiin, jotka eivät kvantitatiivisin seurantamittaristoin ole vangittavissa. Näin voidaan identifioida, millä tavoin arjen tilanteet eri puolilla Suomea vaikuttavat lähiyhteisöihin ja yhteiskuntaan kiinnittävästi tai syrjivästi. Tällaisia tutkimuksia tehdään Suomessa liian vähän lapsi- ja nuorisotutkimuksen kentällä.

Yksi Nuorisotutkimusverkostossa kehitteillä oleva hankemalli elämäntulon laadullisen seurannan toteuttamiseksi on kuvattu luvussa 1.1. Tässä hankkeessa otetaan monikenttäisen etnografian turvin haltuun keskeiset kasvamista ja kasvatusta kehystävät instituutiot lasten ja nuorten elämäntulossa sekä arvioidaan, millä tavoin ja seurauksin sukupolvien keskinäiset kasvatussuhteet ja vertaiskasvatus nyky-Suomessa toteutuu. Tämänkaltaisen tutkimusasetelma voisi toimia kehitettävän laadullisen seurantarakenteen pohjana. Lasten ja nuorten elämäntulon kannalta merkittävän institutionaalisen järjestelmän laaja-alainen tutkiminen mahdollistaisi myös monitieteisen tutkijayhteistyön, jossa lapsi- ja nuorisotutkimuksen näkökulmia voitaisiin yhdistää muun muassa perhe- ja sosiaalityön sekä koulutustutkimuksen kenttiin.

Nuorten syrjäytymisteemaan liittyvä tutkimus hyötyisi nykyistä paremmasta aineistojen yhteiskäytöstä, joka mahdollistaisi ilmiön syvemmän ymmärtämisen. Sekä metodologinen (laadullinen, määrällinen) monipuolisuus että aineistojen yhteiskäyttö ovat edellytyksiä sille, että monisyinen ilmiö voidaan ottaa kokonaisvaltaisesti haltuun.

4.2. Elämäntulon strategisten siirtymien tutkiminen, paikallistaminen ja seuraaminen

Syrjäytymisen kannalta elämäntulon tärkeät siirtymät eivät välttämättä noudata muodollisia siirtymiä (esim. koulu, täysi-ikäisyys). Yhä paremmin on syytä paikallistaa niitä siirtymävaiheita, jotka ovat keskeisiä syrjäytymistä ja erityisesti sen ehkäisyä ajatellen.

Jo nyt tiedämme, että peruskoulun jälkeinen siirtymä on strateginen siirtymävaihe, joka onkin saanut paljon huomiota viimeaikaisessa nuorisopoliittisessa keskustelussa. Tämän lisäksi erityishuomio tulee kiinnittää täysi-ikäisten nuorten aikuisten problematiikkaan. Useat nuorisotutkimukset kuten nuorten hyvinvointipalvelujen toimivuutta arvioiva tutkimusinventaaari (Pietikäinen 2007) osoittavat, ettei hyvinvointivaltion palvelujärjestelmä onnistu kattavasti vastaamaan nuoruuden pidentymisen sekä mutkistuneiden siirtymävaiheiden ja muuttuvien elinympäristöjen tuottamiin uudenlaisiin tukitarpeisiin. Nuorten aikuisten ikäryhmä ei ole enää nuorisotyön ja lastensuojelun palvelujen kohderyhmä. Tämä ikäryhmä tulee kuitenkin nähdä nuorisolain puitteissa tärkeänä nuorisopoliittisena kohderyhmänä. Tulisikin arvioida, millä tavoin nuorten aikuisten hyvinvointia ja osallisuutta voidaan tukea myös muun muassa nuorisotyön keinoin ja mitä resursseja tämä vaatii. Myös perheen perustamiseen liittyvät kysymykset ovat keskeisiä nuoren aikuisuuden muutosvaiheita, joista ei ole monipuolista, päivitettyä tietoa.

Yksi keskeinen siirtymä, johon tulisi nykyistä enemmän suunnata resursseja, koskee lapsuuden ja nuoruuden rajoilla olevien 10–13-vuotiaiden varhaisnuorten elämäntulon vaihetta, jota leimaa lapsuuden ja nuoruuden limittäisyys. Tutkimustietoa tarvitaan muun muassa siitä, millaisia vapaa-ajan viettoon liittyviä toiveita, tarpeita ja esteitä 10–13-vuotiaiden ikäryhmällä on, ja miten näihin tarpeisiin voitaisiin esimerkiksi monitoimijayhteistyöllä vastata (paikalliset järjestöt sekä kunnan ja seurakunnan nuorisotyö). Nämä nuoret ovat usein jo sisällä erilaisissa kaupallisten tai virtuaalisten

nuorisokulttuurien ympäristöissä eivätkä väistämättä koe itselleen suunnattuja kerhoja ja muita vapaa-ajan palveluja mielekkäiksi. Tähän viittaavat Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisosiain neuvottelukunnan vapaa-aikatutkimuksen alustavat tulokset, joiden mukaan 10–14-vuotiaiden nuorten jäsenyys kerhoissa, järjestöissä ja seuroissa on selvästi vähentynyt 10 vuoden aikana. Kun vuonna 1998 65 prosenttia tämän ikäluokan nuorista vastasi kuuluvansa johonkin järjestöön, kerhoon tai seuraan, vuonna 2009 vastasi myöntävästi enää 32 prosenttia. 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä samankaltaista pudotusta ei ole nähtävissä (n. 48 %). Tämä muutos on syytä nähdä merkittävänä varhaisnuorten vapaa-ajanviettoa koskevana nuorisotyöllisenä ja -poliittisena haasteena.

Syrjäytymisen tutkimiseen elämänculussa tarvitaan hyviä ja sisällöllisesti kattavia pitkittäisaineistoja, jotka mahdollistavat väestötasolla päätelmien tekemisen erilaisten sosiaalisten, taloudellisten, henkisten, terveydellisten ja kulttuuristen tekijöiden välisistä suhteista eri ikäkausina. Monista jo olemassa olevista aineistoista (näistäkin osa alikäytettyjä) kyetään saamaan tietoa elämänculunäkökulmasta syrjäytymiseen. Kohorttien syntymävuosi on merkityksellinen; monesti elämänculunäkökulmasta onkin ensiarvoisen tärkeää ottaa huomioon myös se yhteiskunnallinen aika ja konteksti, jossa tietty kohortti on lapsuutensa ja nuoruutensa elänyt. Elämänculun pitkäjänteinen tutkiminen paitsi yksilö- ja ryhmätasolla, myös ylisukupolvisesti antaa mahdollisuuden sekä mutkaisten syrjäytymisprosessien läpivalaisemiseen että yhteiskunnan taloudellisten, kulttuuristen ja poliittisten muutosten vaikutusten analysointiin nuorten elämässä. Näin voidaan päästä tarkastelemaan myös arjen eri tekijöiden ja toimintaympäristöjen muutosten merkityksiä ja yhteisvaikutuksia. Ylisukupolvinen näkökulma on sekä tutkimuksen että poliittisen ohjauksen marginaalissa, ja siihen pitäisikin satsata enemmän voimavaroja ja resursseja.

4.3. Yhdenvertaisuusajattelun kytkeminen osaksi lapsi- ja nuorisotyötä sekä -politiikkaa

Vuonna 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki on merkittävä uudistus ja resurssi myös lapsi- ja nuorisotyön kannalta. Lapsi- ja nuorisopolitiikka voisivat olla pioneeriasemassa yhdenvertaisuuskäytännöiden vakiinnuttamisessa käytäntöön, hallinnonaloja ylittävässä hengessä. Yhdenvertaisuuden toteutuminen nuorisotyön käytännöissä sisältää sekä syrjinnän tunnistamisen ja siihen puuttumisen että toimenpiteet yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjinnän ennaltaehkäisyksi. Yhdenvertaisuusajattelu tulee integroida nykyistä systematisemmin yhtäältä osaksi lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyä koskevaa tiedonintressiä ja tiedonkeruujärjestelmiä sekä toisaalta lasten ja nuorten parissa tehtävää työtä. Erityinen huomio nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä tulee kiinnittää yhdenvertaisuuden edistämiseen nuorille suunnatuissa vapaa-aikapalveluissa. Näitä palveluita kuntatasolla ovat erityisesti nuoriso-, liikunta- ja kulttuuripalvelut. Yhdenvertaisuutta ei voi edistää irrallaan muusta toiminnasta. Nuorisotyön kentällä kyse on myös yhä enenevässä määrin monitoimijaisesta yhdenvertaisuuden toteuttamisesta, jossa mukana on kunnan lisäksi kansalaisjärjestöjen toimijat.

Yhdenvertaisuuden edistäminen on liitettävä osaksi toimialojen jo olemassa olevia suunnittelun, päätöksenteon ja toteutuksen prosesseja, jotta voidaan tuottaa seurantatietoa siitä, miten yhdenvertaisuus niin vapaa-ajan palveluiden lähtökohtana kuin käytäntönä toteutuu. Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa viranomaiset yhdenvertaisuussuunnitelmien tekemiseen. Näitä suunnitelmia tehdään usein koko kunnan tasolla eikä hallintokunnittain. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta erityinen huomio tulisi kiinnittää vapaa-ajan palveluiden yhdenvertaisuussuunnitelmien toteutumiseen ja niiden riittävään seurantaan sekä seurantatiedon analyysiin siten, että suunnitelmien laatiminen tosiasiallisesti on hyödyksi kentän työntekijöille eikä käännä paperivelvoitteeksi. Yhdenvertaisuus voidaan nivoa osaksi esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointiohjelmien suunnittelua kunnissa

(ks. esim. Wellsinki, Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009–2012, <http://wellsinki.fi/>, ks. myös Siurala 2007). Tämä rohkaisee pohtimaan seuraavia kysymyksiä:

- mitä yhdenvertaisuudella juuri nuorten vapaa-ajan palveluissa tarkoitetaan (strategiat, toimintaohjeet, yhdenvertaisuussuunnitelma ym.);
- miten tiedonkeruu koskien yhdenvertaisuuden seuranta toteutetaan (mm. mitkä taustatekijät otetaan mukaan; kaikkeen tiedonkeruuseen tarvitaan taustatiedoksi vähintään ikä, sukupuoli, kansalaisuus, äidinkieli);
- miten huolehditaan yhdenvertaisuuden toteutumisesta ja sen seurannasta toisen polven maahanmuuttajataustaisten nuorten ja kansallisten vähemmistöjen kohdalla;
- miten yhdenvertaisuuden toteuttamisesta huolehditaan käytännössä osana lasten ja nuorten kanssa tehtävää perustyötä;
- miten arviointi toteutetaan mielekkäästi (toimialojen sisäinen ja yhteinen arviointi; nuoret mukaan seurannan ja arvioinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen).

Onnistuessaan seuranta tuo päivitettyä tietoa paitsi vapaa-ajan palveluista yleisesti ja paikallisesti, myös nuorisotoimialan rakenteista ja käytännöistä sekä niiden kehittämishaasteista. Tämänkaltaisen yhdenvertaisuuden seuranta on perusteltua toteuttaa lapsi- ja nuorisotutkijoiden sekä lapsi- ja nuorisoalan toimijoiden pitkäjänteisenä yhteistyönä.

4.4. Kokoava arviointi lasten ja nuorten kuulemiskäytäntöjen vahvuuksista ja kehittämistarpeista

Yksi keskeinen tiedontuotannon demokraattisuuden ehto on se, että lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus ja oikeus vaikuttaa heitä koskevan tiedon rakentumiseen, tulkintaan ja soveltamiseen. Lasten ja nuorten kuulemista koskevia toimenpiteitä on viime aikoina uudistettu ja laajennettu – ei vähiten osana YK:n lastenoikeuksia koskevien säädösten, kansallisen lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämissuunnitelman ja lainsäädännöllisten velvoitteiden uudistamista. Osana tätä työtä on syytä arvioida kokoavasti nuorten kuulemiskäytäntöjen vahvuuksia ja kehittämistarpeita osana ennalta ehkäisevää nuorten parissa tehtävää työtä. Luvussa 1.6.2. tehdään katsaus nuorten kuulemista ja kuuntelemista koskeviin nykykäytäntöihin ja identifioidaan tähän liittyviä haasteita. Ensiksi nuorisotutkimukset ovat pitkään raportoineet nuorten heikosta asemasta arkisessa päätöksenteossa, olipa kyse paikallisesta tai valtakunnallisesta tasosta. Toiseksi tutkimukset osoittavat nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen – sekä tätä kautta äänen kuulumisen – kasautumisen. Kolmanneksi tutkimukset osoittavat, että monet nuorten kokemat ongelmat, joihin saattaa liittyä monenlaisia kielteisiä tunteita, jäävät heidän omaksi yksityiseksi tiedokseen. Neljänneksi tutkijat ovat tuoneet esille kuulemisen näkökulman laajentamisen kohti kuuntelemisen ja näkemisen käytäntöjä, jotka ottavat huomioon lasten ja nuorten ilmaisu- ja vaikuttamistapojen erityispiirteet (mm. toiminnallisuus, ei-verbaaliset osallistumisen tavat). Viidenneksi tutkimuksissa todetaan, ettei kuulemiskäytäntöjen kehittämisessä kyse ole ainoastaan nuorten ja aikuisten välisen dialogin vahvistamisesta vaan myös aikuisten vastuusta nuorten keskinäisen vuoropuhelun vahvistamisesta.

4.5. Ennakoivan ja nopeasti reagoivan, joustavan monitieteisen tutkimusrahoitusrakenteen tarve

Suomalaisessa tutkimusrahoituksen kokonaisuudessa on tarve sellaiselle tutkimuksen joustavalle rahoitusrakenteelle, joka voisi toimia yhteiskunnallisten muutosten tuomien akuuttien tiedon- ja tutkimustarpeiden edistäjänä. Nykyisen rahoitusrakenteen – Suomen Akatemia sekä säätiöt ja muut rahoituslähteet – puitteissa tämänkaltainen nopea ja joustava tutkimushankkeiden käynnistäminen ajankohtaisista teemoista ei ole mahdollista missään systemaattisessa mielessä. Sektoritutkimuksen neuvottelukunta voisi omalta osaltaan ottaa tämänkaltaisen tutkimusrahoittajan roolin yhteiskunnallisissa nopeaa reagointia kaipaavissa kysymyksissä, joiden tiedonintressi ylittää sektorirajat. Yksi tällainen ajankohtainen teema on nykypäivän taloudellisen taantumun vaikutus lasten ja nuorten elämäntapaan – erityisesti nuorten arjen sekä nuorten kannalta keskeisten sosiaalisten instituutioiden näkökulmasta. Tästä teemasta on syytä käynnistää monitieteinen ja monikenttäinen tutkimushanke, jonka suunnitteluun ja toteuttamiseen voisi hakea kumppaniksi tämän esiselvityksen konsortiota.

Lähteet

- Aaltonen, Kimmo (toim., 2007 & 2009) *Nuorisolakiopas*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Alatupa, Sari (2007) *Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta?* [Http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf?download=Lataa+pdf](http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf?download=Lataa+pdf). (Viitattu 29.4.2009.) Helsinki: Sitra.
- Bardy, Marjatta (2007) *Mitä me teemme – kun kehitämme?* Teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä & Vappu Karjalainen (toim.) *Kehittämistyön risteyskysymyksiä*. Helsinki: Stakes.
- Beck, Ulrich (1995) *Politiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa*. Teoksessa Ulrich Beck & Anthony Giddens & Scott Lash: *Nykyajan jäljillä*. Tampere: Vastapaino.
- Borg, Sami & Kuula, Arja (2007) *Julkisrahoitteisen datan avoin saatavuus ja elinkaari*. [Http://www.fsd.uta.fi/julkaisut/julkaisusarja/FSDjs06_OECD.pdf](http://www.fsd.uta.fi/julkaisut/julkaisusarja/FSDjs06_OECD.pdf). (Viitattu 23.2.2009.) Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Cederlöf, Petri (2004) *Nuorisotyö ja sen haasteet pienissä kunnissa. Laadullinen tutkimus nuoriso-ohjaajien ja nuorisotyöstä vastaavien työntekijöiden työstä sekä kunnallisen nuorisotyön sisällöstä ja asemasta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura & Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Cederlöf, Petri (2005) *Seutuyhteistyön mahdollisuudet nuorisotyössä. Loimaan seutukunnallinen nuorisotoimi 1995–2003. Laadullinen tapaustutkimus nuorisotyön seutuyhteistyöstä 12 kunnan nuorisotyöntekijöiden ja aluekoordinaattorin verkostona*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 50.
- Cederlöf, Petri (2007) *Nuorisotoimet rakennemuutosten kynnyksellä. Selvitys kunnallisen nuorisotyön asemasta kunta- ja palvelurakenteen uudistuksessa, sekä Humanistisen ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyöstä*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C.
- Cederlöf, Petri (2009) *Nuorisotyön rakenteellisia haasteita 2009*. [Http://www.alli.fi](http://www.alli.fi). (Viitattu 23.2.2009.) Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (2007, toim.) *Lasten ja nuorten kunta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 77.
- Gretschel, Anu & Hanhivaara, Pirjo & Herranen, Jatta & Honkasalo, Veronika & Kiilakoski, Tomi (2009) *Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren hyvinvoinnille – tutkijoiden koulutusmateriaali*. Työseminaarisarjassa *Täällä lapsi ja nuori – kuuleeko Suomi. Eväitä lapsilähtöisen kunnan toiminnan edistämiseen*. Hallituksen Lapset, nuoret ja perheet -politiikkaohjelma.
- Gretschel, Anu (2009) *Mikä tekikään kunnasta hyvän? Teoksessa Anu Gretschel (toim.) Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi 2008. Menetelmän kehittäminen nuorten näkökulman ja päättäjien kanssa keskustelun aikaansaamiseksi lääninhallitusten peruspalveluarvioinnin tuloksiin 20 pilottikunnassa*. Helsinki: Allianssi ry:n julkaisuja. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kasikirja.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kasikirja.pdf). (Viitattu 15.3.2009.)
- Fogelholm, Mikael & Paronen, Olavi & Miettinen, Mari (2006) *Liikunta – hyvinvointipoliittinen mahdollisuus. Suomalaisen terveystieteellisen tutkimuksen tila ja kehittyminen 2006*. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2007:1. Helsinki: sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Opetusministeriö, UKK-instituutti.
- Hanifi, Riitta (2008) *Kulttuuriharrastustilastojen tietopohja on heikentynyt. Hyvinvointikatsaus 3/2008*.
- Harinen, Päivi (2005) *Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -hankkeen väliraportti*. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=165](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=165). (Viitattu 15.2.2009.) Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Harrikari, Timo (2008) *Riskillä merkityt: Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 87.
- Helve, Helena (1997) *Nuorten muuttuvat arvot ja maailmankuvat*. Teoksessa Helena Helve (toim.) *Arvot, maailmankuvat ja sukupuoli*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hoikkala, Tommi & Salasuo, Mikko & Ojajarvi, Anni (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiesten kokemus ja terveystaju*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura (ilmestyy syksyllä 2009).
- Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim., 2007) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76.
- Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (2005) *Finnish youth cultural research and its relevance to youth policy. YOUNG 13(3)*.

- Hoikkala, Tommi (2003) Uusi tutkijuus ja suomalainen nuorisotutkimus vuonna 2003. *Nuorisotutkimus* 1/2003.
- Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (2007) *Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen? Kokeimuksia, käytäntöjä ja haasteita 10 suurimmassa kunnassa*. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 16. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kymppikerho.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kymppikerho.pdf). (Viitattu 15.2.2009.) Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Huurre, Taina & Aro, Hillevi & Rahkonen, Ossi (2003) Well-being and health behaviour by parental socioeconomic status: a follow-up study of adolescents aged 16 until age 32 years. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 38(5).
- Häggman, Erik & Walldén, Jaana (2007) Nuoret ja ulkopuolisuus. Teoksessa Tom Tarvainen & Ville Pietiläinen & Tapio Kuure (toim.) *Nuoret eivät odota. Palvelurakenteen muutos nyt*. Helsinki: sosiaali- ja terveysministeriö.
- Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lahti, Tuukka (toim., 2005) *Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta*. Helsinki: Stakes.
- Ilonen, Milla (2009) ”Että vois olla siellä missä ne muutkin”. *Nuorisotyötä tekevien järjestöjen ja vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten käsityksiä ja kokemuksia yhdenvertaisesta nuorisotyöstä*. Helsinki: Allianssi.
- Jahnukainen, Markku (2004) *Koulukodissa ja koulukodin jälkeen. Vuosina 1996 ja 2000 valtion koulukodeista kotiutettujen nuorten koulukotikokemukset ja jälkiseuranta vuoteen 2002*. Helsinki: Stakes.
- Julkunen, Raija (2007) *Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu*. Helsinki: Stakes.
- Jyrkämä, Jyrki (1986) Nuoret sivuraiteelle? Nuorisosta, syrjäytymisestä, yhteiskunnasta. Teoksessa Armi Mikkola (toim.) *Suomalaista nuorisotutkimusta. Tutkijoiden puheenvuoroja*. Kansalaiskasvatuksen keskus ry. Nuorisopoliittinen kirjasto ja tietopalvelu. Tutkimuksia ja selvityksiä 1/86.
- Kalliala, Marjatta (2008) *Kato mua. Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Helsinki: Gaudeamus.
- Kantola, Johanna & Nousiainen, Kevät (2008) Pussauskoppiin? Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien yhtenäistämistä. *Naistutkimus* 2/2008.
- Kauppinen, Timo M. (2006) Asuinalueen vaikutusten analyysi monitasoanalyysin ja rekisteriaineiston avulla. Teoksessa Terhi-Anna Wilksa & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen*. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=475](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=475). (Viitattu 29.4.2009.) Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kestilä, Laura (2008) *Pathways to health. Determinants of health, health behaviour and health inequalities in early adulthood*. Helsinki: Kansanterveyslaitos.
- Kirkkohallitus (2008) *Kirkon tilastollinen vuosikirja*. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kirkon tutkimuskeskus (2008) *Monikasvoinen kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2004–2007*. Kimmo Kääriäinen & Kimmo Ketola & Kati Niemelä & Harri Palmu & Hanna Salomäki. Tampere: Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89.
- Kosonen, Miia (2008) *Knowledge sharing in virtual communities*. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto.
- Kurikka, Päivi & Mattila, Susanna (1999) *Perustietoa nuorisotoimista*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Kuure, Tapio (2007) Suomalaisten ja ruotsalaisten nuorten vaaliosallistumisen eroja. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Lavikainen, Hanna & Koskinen, Seppo & Aro, Hillevi & Kestilä, Laura & Lyytinen, Heikki & Martelin, Tuija & Pensola, Tiina & Rahkonen, Ossi & Aromaa, Arpo (2006) Kouluvaikeuksien yleisyys ja yhteydet aikuisuuden elämäntilanteeseen ja koettuun terveyteen. *Yhteiskuntapolitiikka* 71(4).
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Leino, Timo (2007) *Nuoret ja työ -toimintaohjelma*. Julkaisematon luento Työterveyslaitoksen Nuoret ja työ -toimintaohjelman loppuseminaarissa, 27.9.2007.
- Luopa, Pauliina & Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka (2008) Kouluterveyskysely 1998—2007: Nuorten hyvinvoinnin kehitys ja alueelliset erot. [Http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R23-2008-VERKKO.pdf](http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R23-2008-VERKKO.pdf). (Viitattu 23.2.2009.) Helsinki: Stakes.
- Lämsä, Anna-Liisa (2009) *Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytymisen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa*. [Http://herkules.oulu.fi/isbn9789514290213/isbn9789514290213.pdf](http://herkules.oulu.fi/isbn9789514290213/isbn9789514290213.pdf). (Viitattu 23.2.2009.) Oulu: Oulu University Press.

- Lääninhallitusten keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2007. Valtiovarainministeriön julkaisuja 23/2008. [Http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/04_hallinnon_kehittaminen/20080807Laeenin/name.jsp](http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/04_hallinnon_kehittaminen/20080807Laeenin/name.jsp). (Viitattu 23.2.2009.)
- Merikivi, Jani (2008) *Tähän mennessä tutkittu*. Nuorisotyö verkkoympäristössä -blogi. Nuorisotutkimuksen verkkokanava Kommentti. [Http://www.kommentti.fi](http://www.kommentti.fi). (Viitattu 23.2.2009.)
- Myllyniemi, Sami (2007) *Perusarvot puntarissa. Nuorisobarometri 2007*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (2008) *Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008*. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 79. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta & opetusministeriö.
- Määttä, Mirja (2007) *Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista verkostoista*. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiologian laitoksen tutkimuksia 252.
- Niemelä, Mikko (2007) Oma vika, epäonni vai rakenne? Suomalaisten köyhyyden syitä koskevat mielipiteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 72(6).
- Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (toim., 2007) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 73.
- Nuorisolaki 27.1.2006/72.
- Nuorta ei jätetä – puhalletaan yhteen hiileen. Moniammatillista viranomaistyötä ja sen lakisäätämistä selvittävän poikkihallinnollisen työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:5.
- Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Valtiontalouden tarkastusvirasto, toiminnantarkastuskertomus 146/2007. [Http://www.vtv.fi/chapter_images/8090_1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf](http://www.vtv.fi/chapter_images/8090_1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf). (Viitattu 23.2.2009.)
- Nyysölä, Kari & Pajala, Sasu (1999) *Nuorten työura. Koulutuksesta työelämään siirtyminen ja huono-osaisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Nyysölä, Kari (2002) *Koulun ulkopuolella opitun tunnustaminen*. Opetushallitus, monisteita 13/2002. [Http://www.edu.fi/julkaisut/ulkopuolella.pdf](http://www.edu.fi/julkaisut/ulkopuolella.pdf). (Viitattu 15.2.2009.)
- Opetusministeriö (2007) *Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2007–2011*. ”Tulevaisuus velvoittaa, tämä päivä ratkaisee”. Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus. Helsinki: Opetusministeriön julkaisuja 2007:41.
- Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami (2007) Tihentyvä sukupolvipolitiikka ja aktiivisuuden kasautuminen. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72 & Opetusministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Paakkunainen, Kari (2009) *Nuorisotutkimusseuran historia, 1988–2008* (julkaisematon käsikirjoitus, julkaistaan syksyllä 2009).
- Paavola, Auli (2008) *Lasten ja nuorten elinoloja koskevat tilastot ja muut tietolähteet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksiä 3:2008, sosiaali- ja terveysministeriö, Lapsiasiavaltuutetun toimisto 2008.
- Paju, Petri & Vehviläinen, Jukka (2001) *Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 18. & Sitra.
- Peltola, Marja (2007) Konventioita ja vaihtoehtoja – nuoret muuttuvan yhteiskunnan poliittisina toimijoina. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72 & Opetusministeriö Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Peltola, Marja (2009) *Intergenerational Relations in Families with an Immigrant Background*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 23. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/interface.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/interface.pdf). (Viitattu 23.2.2009.) Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Perho, Sini (2008) *Rasisminvastaisuuden haasteista verkossa tehtävässä nuorisotyössä*. Nuorisotutkimuksen verkkokanava Kommentti. [Http://www.kommentti.fi](http://www.kommentti.fi). (Viitattu 15.2.2009.)
- Perho, Sini & Soto Godoy, Marisel (2009) Rasismi haasteena nuorisotyölle verkossakin. Teoksessa Päivi Harinen & Veronika Honkasalo & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 91. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Peruspalvelujen arviointisuunnitelma vuosille 2009–2011. Valtiovarainministeriö. [Http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/03_kunnat/20090127Perusp/name.jsp](http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/03_kunnat/20090127Perusp/name.jsp). (Viitattu 23.2.2009.)

- Pietikäinen, Reetta (2007) *Palvelujen väliin putoamisesta yhtenäisiin palvelupolkuihin. Tutkimusinventari nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista*. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 13. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/inventaari.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/inventaari.pdf). (Viitattu 15.2.2009.) Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Opetusministeriö & Työministeriö.
- Pitkänen, Pirkko (2007) Retorisesta moniarvoisuudesta etnistä tasa-arvoa edistävään viranomaistyöhön. *Yhteiskunta-politiikka* 72(3).
- Poikolainen, Janne (2008) *Nuorisotutkimuksen opinnäytteet 2007*. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 22. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/opinnaytteet.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/opinnaytteet.pdf). (Viitattu 15.2.2009.) Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Puronaho, Kari (2006) *Liikuntaseurojen lasten ja nuorten liikunnan markkinointi. Tutkimus lasten ja nuorten liikunnan tuotantoprosessista, resursseista ja kustannuksista*. [Http://julkaisut.jyu.fi/?id=951-39-2558-7](http://julkaisut.jyu.fi/?id=951-39-2558-7). (Viitattu 23.2.2009.) Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Puuronen, Vesa (2006) *Nuorisotutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Pösö, Tarja (2004) *Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista*. Helsinki: Stakes.
- Rajavaara, Marketta (2007) *Vaikuttavuusyhteiskunta. Sosiaalisten olojen vaikuttavuudesta vaikutusten todentamiseen*. Helsinki: Kela.
- Rastas, Anna (2007) *Rasismi lasten ja nuorten arjessa: transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi*. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 78 & Tampere University Press.
- Raunio, Kyösti (2006) *Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Salasuo, Mikko (2007) *Nuorisotyön ytimissä. Kaleidoskooppi pääkaupunkiseudun nuorisotyöhön ja käytäntöihin*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 81 & Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Salmenkangas, Mai (2005) *Muutu. Puutu. Oppilaitoksen yhdenvertaisuusopas*. Helsinki: SEIS-hanke.
- Salmi, Minna (2003) *Perheen resurssit*. Puheenvuoro Nuorisotutkimuspäivillä 6.11.2003. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=140](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=140). (Viitattu 23.2.2009.)
- Silvennoinen, Heikki (2001) *Kunnallisen nuorisotyön arviointi*. [VAI: Kohti kunnallista nuorisopolitiikkaa?] Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 22. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Simpura, Jussi & Uusitalo, Hannu (2008) Indikaattorimaailma liikkeessä – mitä uutta syntymässä? *Hyvinvointikatsaus* 1/2008.
- Siurala, Lasse (2007) Nuorisopoliittinen vaikuttaminen paikallistasolla – helsinkiläisen nuorisopolitiikan mahdollisuuksia. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Siurala, Lasse (2008) Julkiset palvelut ja sosiaalinen pääoma. Lasten ja nuorten kaupunki -verkoston koulutuspäivä 28.2.2008. [Http://www.hel.fi/wps/portal/Nuorisoasiainkeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/nk/fi/Viraston+esittely/Nuorisotoimenjohtajan+kirjoituksia+nuorisoty_st_](http://www.hel.fi/wps/portal/Nuorisoasiainkeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/nk/fi/Viraston+esittely/Nuorisotoimenjohtajan+kirjoituksia+nuorisoty_st_). (Viitattu 23.2.2009.)
- Stenvall, Elina (2009) *"Sellast ihan tavallist arkee"*. *Helsinkiläisten 3.–6.-luokkalaisten arki ja ajankäyttö*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Suutari, Minna (toim., 2001) *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20.
- Tella, Riikka (2005) *Etnisen syrjinnän vastaisen neuvonnan kehittäminen*. Helsinki: Vähemmistövaltuutetun toimisto.
- Vainila, Eerika (2008) Oikeus osallistua – nuorten ääni kunnissa. [Http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03277.pdf](http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03277.pdf). (Viitattu 22.2.2009.)
- Vanttaja, Markku & Järvinen, Tero (2004) Koulutuksesta ja työstä karsiutuneet. Vailla ammattitutkintoa ja työpaikkaa vuonna 1985 olleiden nuorten myöhemmät elinvaiheet. *Yhteiskuntapolitiikka* 69.
- Valtioneuvoston asetus nuorisotyöstä ja -politiikasta (103/2006).
- Valtioneuvoston kanslia (2007) *Hallituksen strategia-asiakirja 2007*. [Http://www.vn.fi](http://www.vn.fi). (Viitattu 15.2.2009.)
- Vehviläinen, Jukka (2002) *Moniammatillinen nuorisotyö. Yksinäisten sankarien ajasta tiimityöhön*. Kauniainen: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaalit.
- Vehviläinen, Jukka (2005) *Rajatonta palvelua? Nuorten osallisuushankkeen arvioinnin väliraportti*. Helsinki: Opetushallitus.

World youth report 2003. The global situation of young people. [Http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/worl-dyouthreport.pdf](http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/worl-dyouthreport.pdf). (Viitattu 15.2.2009.)

Wilska, Terhi-Anna & Lähteenmaa, Jaana (toim.) *Kultainen nuoruus: Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen.* Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=475](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=475). (Viitattu 23.2.2009.) Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Kirjoittajat

PETRI CEDERLÖF, FM, projektitutkija, Humanistinen Ammattikorkeakoulu. Petri Cederlöf on toiminut tutkijana, kirjoittajana, keskustelijana ja alan luennoitsijana useissa projekteissa vuodesta 1997 lähtien. Julkaistuja teoksia ovat mm. *Nuorisotyön yhteiskunnallinen merkitys* (1998), *Nuorisotyö ja sen haasteet pienissä kunnissa* (2004), *Seutuyhteistyön mahdollisuudet nuorisotyössä* (2005) ja *Nuorisotoimet rakennemuutoksen kynnyksellä* (2007). Työ vuosina 2008–2009 kohdistuu nuorisotyön perustoimijoiden rakenteelliseen asemaan ja haasteisiin kunnissa, seurakunnissa, kansalaisjärjestöissä ja aluerakenteissa.

ANU GRETSCHEL, FT, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto. Anu Gretschel tutkii kunnallisen nuorisotyön perustehtävää, nuorisotilojen osallistavuutta sekä nuorten ja kunnan vuorovaikutusta nuorten vaikutuspyrkimyksiin liittyen. Yksi suuri työn alla oleva tutkimuksen ja kehittämisen kohde on luoda toimintatapoja, kuinka nuoret voivat olla mukana arvioimassa kunnallisia peruspalveluja lääninhallitusten peruspalvelujen arvioinnissa. Lisäksi Gretschel toimittaa nuorten kirjoittamia kirjoja nuorena kuntalaisena olemisesta ja toimimisesta.

LAURA KESTILÄ, VTT, asiantuntija-tutkija, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Nuorisotutkimusverkosto. Laura Kestilä on erikoistunut nuoriso- ja terveystutkimukseen. Erityisesti hänen tutkimushankkeensa ovat selvittäneet nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvointia, elinoloja, riskikäyttäytymistä ja terveyseroja ennustavia tekijöitä elämänkulkunäkökulmasta. Kestilän nykyinen tutkimus selvittää nuorten syrjäytymisen prosessia: useiden rekisteri- ja surveypohjaisten aineistojen avulla hän tarkastelee syrjäytymisen eri osa-alueita, niiden piirteitä ja kasautumista.

TOMI KIILAKOSKI, FM, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto. Tomi Kiilakoski on tutkinut nuorten osallisuutta, kasvatuksen teknologisoitumista sekä kriittistä pedagogiikkaa. Hän tutkii tällä hetkellä Jokelan kouluväkivaltaa sekä vertaissovittelua koulussa.

TAPIO KUURE, valtio-opin dosentti, Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos. Viime vuosien tutkimuksessa on painopisteenä ollut nuorisopolitiikka EU:ssa ja kansallisella tasolla sekä nuorten palvelujärjestelmä.

SAMI MYLLYNIEMI, VTM, tilastosuunnittelija, Nuorisotutkimusverkosto. Sami Myllyniemi on mukana lukuisten Nuorisotutkimusverkoston tutkimusten tekemisessä ja muiden hankkeiden käytännön toteutuksessa. Myllyniemi vastaa muun muassa nuorisoa koskevien tietokantojen kehittämisestä, ja hän on kirjoittanut Nuorisobarometrien tilasto-osiot vuodesta 2004 lähtien.

MIRJA MÄÄTTÄ, VTT, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto & Kuopion yliopiston sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Mirja Määttä tutkii valtakunnallista ja kunnallista lasten ja nuorten hyvinvointipolitiikkaa. Hän on väitellyt vuonna 2007 Helsingin yliopistosta lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäisevien, moniammatillisten ryhmien toiminnasta. Määttän tutkimusintressit keskittyvät ammatilliseen lasten ja nuorten parissa tehtävään työhön sekä sen taustalla oleviin ohjaus- ja hallintajärjestelmiin.

KARI PAAKKUNAINEN, VTL, yliopistonlehtori (Helsingin Avoin yliopisto). Kari Paakkunainen on julkaissut 1990-luvun alusta saakka kymmeniä tutkimuksia nuorten poliittisesta kulttuurista, nuorisopolitiikasta ja syrjäytymisongelmasta.

PAJU PETRI, YL, toiminnanjohtaja, Lasten Kesä ry. Petri Paju on ollut mukana useissa Nuorisotutkimusverkoston tutkimushankkeissa. Yhdessä Jukka Vehviläisen kanssa kirjoitettu *Valtavirran tuolla puolen* vetää yhteen nuorten syrjäytymisen problematiikkaa 90-luvun laman jälkeiseltä ajalta.

LEENA SUURPÄÄ, VTT, dosentti, tutkimusjohtaja, Nuorisotutkimusverkosto. Leena Suurpään monitieteiset tutkimusintressit kohdistuvat nuoriin ja monikulttuurisuuteen liittyviin aihepiireihin. Näkökulmat vaihtelevat nuorisotyön ja kansalaisjärjestöjen arjesta monikulttuuristuvan hyvinvointivaltion haasteisiin.

KAISA VEHKALAHTI, FT, erikoissuunnittelija, Nuorisotutkimusverkosto. Kaisa Vehkalahti on erikoistunut suomalaisen lastensuojelun historiaan ja on aikaisemmin toiminut tutkijana Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksessa sekä Turun yliopiston historian laitoksella.